

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διπλωματική Διατριβή

*Διαχείριση Κρίσεων στο Πλαίσιο της ΕΕ
με Στόχο την Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Ασφάλεια*

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
ΚΟΠΠΑ ΜΑΡΙΛΕΝΑ
ΧΕΙΛΑ ΕΙΡΗΝΗ
ΚΑΙΡΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ**

ΚΑΤΡΑΤΖΗΣ ΛΟΥΚΑΣ
Α.Μ. 1214Μ078

ΑΘΗΝΑ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Table of Contents

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο I	
<i>Τι ονομάζουμε Κρίση;</i>	9
Κεφάλαιο II	
Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας: Ιστορική Αναδρομή	19
2.1 Από το Μάαστριχτ έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας	19
2.2 Μηχανισμοί Διαχείρισης Κρίσεων στην ΕΕ.....	24
2.3 Νομικό Καθεστώς Κρατών – Μελών της ΕΕ	33
Κεφάλαιο III	
Η Γεωπολιτική Αξία της Υποσαχάριας Αφρικής για την ΕΕ	36
Κεφάλαιο IV	
Ολοκληρωμένες Στρατιωτικές Αποστολές της ΕΕ στην Αφρική	41
4.1 Επιχείρηση ARTEMIS RD Congo (DRC).....	41
4.2 EUFOR RD CONGO.....	46
4.3 EUFOR Tchad/RCA	49
Κεφάλαιο V	
Ολοκληρωμένες Πολιτικές Αποστολές της ΕΕ στην Αφρική	55
5.1 EUPOL Kinshasa – EUPOL RD Congo.....	55
5.2 EUAVSEC South-Sudan	61
Κεφάλαιο VI	
Τα Οικονομικά Στοιχεία των Επιχειρήσεων της ΚΕΠΠΑ	65
Κεφάλαιο VII	
Η Θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον 21ο Αιώνα	74
Επίλογος	82
Λίστα Πινάκων	85
Λίστα Χαρτών	85
Λίστα Διαγραμμάτων	85
Βιβλιογραφία	86

(η σελίδα έχει παραμείνει κενή εκουσίως)

Σκοπός της Διπλωματικής Διατριβής

Σκοπός της διπλωματικής διατριβής είναι η διερεύνηση των όρων και των προϋποθέσεων ύπαρξης μίας κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) μετά και την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας. Η διατριβή έχει διχοτομική δομή πραγματοποιώντας στην αρχή την ιστορική αναδρομή της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής (ΚΕΠΠΑ) και το νομικό πλαίσιο λειτουργίας της, ενώ σε δεύτερο επίπεδο αναλύονται παραδείγματα από επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ σε εμπόλεμες καταστάσεις και ανθρωπιστικές κρίσεις. Για την έρευνα χρησιμοποιούνται πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, δηλαδή πηγές του ευρωπαϊκού δικαίου, ανακοινώσεις οργάνων της ΕΕ και διεθνών οργανισμών ή Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, καθώς επίσης και επιστημονικά συγγράματα σχετικά με τη θεωρία διαχείρισης κρίσεων και των διεθνών σχέσεων.

Ειδικότερα, στο **πρώτο μέρος** της διπλωματικής τίθεται το ερώτημα *τι είναι Κρίση και ποιοί είναι οι τρόποι διαχείρισής της*. Στο **δεύτερο μέρος** τίθεται το ζήτημα της ιστορικής πορείας της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας από τα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας μέχρι και την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας. Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστεί το ερώτημα *των ορίων, των δικαιωμάτων καθώς και των υποχρεώσεων των κρατών – μελών της ΕΕ σχετικά με τις επεμβάσεις σε τρίτες χώρες, που πραγματοποιούνται υπό τη σκέπη της ΕΕ, που ορίζει η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας*.

Στο **τρίτο μέρος** εξετάζεται το ερώτημα *της γεωπολιτικής αξίας της Αφρικής για την ΕΕ*, πραγματοποιώντας μια ιστορική αναδρομή στο αποικιοκρατικό παρελθόν, αλλά και στη προσπάθεια ανάπτυξης μίας ισότιμης εταιρικής σχέσης μεταξύ της Αφρικής και της ΕΕ.

Στο **τέταρτο μέρος** αναλύονται όσες επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στρατιωτικές και πολιτικές, έχουν ολοκληρωθεί. Η περιοχή εξαγωγής παραδειγμάτων είναι η Αφρική, καθώς αποτελεί σημαντικό κομμάτι της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Ασφάλειας και ειδικότερα διερευνώνται όλες οι ολοκληρωμένες επιχειρήσεις της ΕΕ στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών της ηπείρου. Το τέταρτο ερώτημα που τίθεται σε αυτό το σημείο είναι *το κατά πόσο υπήρξαν επιτυχημένες ή αποτυχημένες οι ολοκληρωμένες επιχειρήσεις της ΕΕ στην συγκεκριμένη περιοχή*. Η ανάλυση πραγματοποιείται σε τρία στάδια: εξετάζεται η περιγραφή της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής κατάστασης πριν τη κρίση, καθώς επίσης η στρατηγική και τα

εργαλεία που χρησιμοποίησε η ΕΕ για την αντιμετώπιση της εκάστοτε κρίσης. Ενώ, τέλος, παρατίθενται τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων της ΕΕ και το πώς συνεισέφεραν στην καθε περίπτωση συνολικά σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Στο **πέμπτο μέρος** γίνεται εκτενής αναφορά στις *οικονομικές και υλικές επιβαρύνσεις της ΕΕ* μέσα στη τελευταία δεκαετία στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, αλλά και της κάθε χώρας που συμμετείχε στις επιχειρήσεις ξεχωριστά.

Στο **έκτο και τελευταίο μέρος** εξετάζεται η *πολιτική και ο ρόλος της ΕΕ για την Ασφάλεια και την Άμυνα* μέσα σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον, με την εμφάνιση νέων μορφών πολεμικών συγκρούσεων και πολιτισμικών χαρακτηριστικών των λαών στα νότια παράλια της Μεσογείου και στην Υποσαχάρια Αφρική.

Εισαγωγή

*Europe is not an actor in international affairs,
and does not seem likely to become one...* (Bull, 1982)

Η σημασία της Ευρώπης για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος έχει εκφραστεί από όλους σχεδόν τους διεθνολόγους και πολιτικούς αναλυτές. Πρώτος ο Mackinder είχε διαχωρίσει το κόσμο σε τρία μέρη, τη Καρδιά, το Παγκόσμιο Νησί και τη Περιφέρεια. Σύμφωνα με τη θεωρία *όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει τη Καρδιά, όποιος ελέγχει τη Καρδιά, ελέγχει το Παγκόσμιο Νησί και όποιος ελέγχει το Παγκόσμιο Νησί, ελέγχει όλο τον κόσμο*. Η Ευρώπη, η Ασία και η Αφρική αποτελούν το παγκόσμιο νησί. Ενώ, η Αμερικανική ήπειρος, η Αυστραλία και τα νησιά του Ειρηνικού θεωρούνταν η περιφέρεια του παγκόσμιου νησιού.¹

Ένας άλλος θεωρητικός, ο Zbigniew Brzezinski, χώρισε τις μεγάλες δυνάμεις του κόσμου σε Γεωστρατηγικούς Παίκτες και σε Γεωπολιτικούς Άξονες. Ως Γεωπολιτικούς Παίκτες θεωρεί *τα κράτη που έχουν την ικανότητα και την εθνική θέληση να ασκήσουν δύναμη ή επιρροή πέρα από τα σύνορά τους, ώστε να μεταβάλουν την υπάρχουσα γεωπολιτική κατάσταση πραγμάτων*. Ενώ, ως Γεωπολιτικούς Άξονες θεωρεί εκείνα τα κράτη των οποίων η σημασία δεν προέρχεται από τη δύναμή τους ή τα κίνητρά τους, αλλά από την ευαίσθητη θέση τους και από τις συνέπειες τις οποίες έχει η δυναμικά ευάλωτη κατάστασή τους στη συμπεριφορά των Γεωστρατηγικών Παικτών. Η Γαλλία, η Γερμανία, η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία αποτελούν τους Γεωστρατηγικούς Παίκτες, ενώ η Ουκρανία, το Αζερμπαϊτζάν, η Νότιος Κορέα, η Τουρκία και το Ιράν παίζουν το ρόλο των Γεωπολιτικών Αξόνων. Η Γαλλία και η Γερμανία, σύμφωνα με τον Brzezinski θεωρούνται βασικοί Γεωστρατηγικοί Παίκτες για τις εξελίξεις στην Ευρασία.²

Η Ευρώπη σήμερα λοιπόν, όπως κατέδειξαν ο Brzezinski και ο Mackinter, βρίσκεται σε ένα κεντρικό σημείο για τη διαμόρφωση των εξελίξεων που επηρεάζουν ολόκληρο το διεθνές σύστημα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνορεύει με τη Ρωσία, την Ουκρανία, τα Βαλκάνια, τη Τουρκία, τη Βόρειο Αφρική και τη Μέση Ανατολή (μέσω της Μεσογείου). Οι απειλές σήμερα που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη είναι η

¹ Halford J. Makinder, *Democratic Ideals and Reality*, Henry Holt and Company, 1919, New York, σελ. 186

² Zbigniew Brzezinski, *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, 1998, Αθήνα, σελ. 78 - 80

τρομοκρατία, οι περιφερειακές συγκρούσεις, οι ανθρωπιστικές κρίσεις, η παράνομη διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής, το έλλειμμα δημοκρατίας και το οργανωμένο έγκλημα.

Η τρομοκρατία τη τελευταία δεκαετία θέτει σε άμεσο κίνδυνο ζωές αμάχων, ψάχνοντας ευάλωτα σημεία των ευρωπαϊκών κοινωνιών, θέτοντας εν αμφιβόλω την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Αν και το φαινόμενο της Τρομοκρατίας δεν είναι κάτι πρωτόγνωρο για την Ευρώπη, η ιδεολογική της έκφανση το τελευταίο διάστημα αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο διακύβευμα για την ειρήνη και την ασφάλεια του 21^{ου} αιώνα, μετά και το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης. Μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί στο στόχαστρο τρομοκρατικών ομάδων, όπως της Al Qaeda αρχικά και του Ισλαμικού Κράτους σήμερα, πολλές από τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Η παράνομη διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής απειλεί επίσης τη διεθνή σταθερότητα με τον κίνδυνο να βρεθούν στα χέρια ιδιωτών, τρομοκρατών ή αυταρχικών καθεστώτων.

Οι συγκρούσεις σε διάφορες περιφέρειες του κόσμου, επίσης επηρεάζουν τα συμφέροντα και την ίδια την ασφάλεια της Ευρώπης. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η περιοχή του Κασμίρ, η Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών στην Αφρική, η Κορεατική Χερσόνησος και η Μέση Ανατολή. Ο κίνδυνος για την ευρωπαϊκή ασφάλεια βρίσκεται στο γεγονός ότι οι περιφερειακές συγκρούσεις ενδέχεται να οδηγήσουν σε κατάρρευση των τοπικών κυβερνήσεων και εν τέλει στην αλλαγή του status quo στη συγκεκριμένη περιοχή με αποτέλεσμα την εμφάνιση φαινομένων οργανωμένου εγκλήματος, διαφθοράς, ανθρωπιστικών κρίσεων και τρομοκρατίας.

Το έλλειμμα δημοκρατίας και η κακή διακυβέρνηση επίσης μπορούν να οδηγήσουν μια χώρα σε κρίση, λόγω της καταπίεσης κοινωνικών ομάδων ή λόγω ελλείματος εξουσίας εντός της χώρας. Πάλι, σε αυτή τη περίπτωση κινδυνεύει η περιφερειακή ασφάλεια.

Τέλος, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα διεθνές φαινόμενο που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κληθεί να το αντιμετωπίσει εντός και εκτός των συνόρων. Έχει διεθνικά χαρακτηριστικά, δηλαδή, δεν περιορίζεται κάθε φορά στην επικράτεια μίας μόνο χώρας, και μπορεί να πάρει τη μορφή της παράνομης πώλησης ναρκωτικών και όπλων και διακίνησης μεταναστών και γυναικών. Το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται συνήθως σε αδύναμα καθεστώτα.³

Η ΕΕ στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής

³ A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003

Ασφάλειας έχει πραγματοποιήσει μέχρι σήμερα πάνω από 30 στρατιωτικές και πολιτικές επιχειρήσεις σε τρίτες χώρες σε συνεργασία με το NATO, με τον ΟΗΕ ή αυτόνομες.⁴ Η πρώτη επιχείρηση της ΕΕ, CONCORDIA/FYROM, έγινε το 2003 στη ΠΓΔΜ. Ακολούθησαν επιχειρήσεις στη Βοσνία Ερζεγοβίνη το 2003 (EUPM BiH), στη Γεωργία το 2004 (EUJUST THEMIS) και το 2006 (EUMM), στη Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών στην Αφρική (Artemis DR Congo, EUFOR RD Congo, EUPOL Kinshasa κτλ.), στο Αφγανιστάν το 2007 (EUPOL), στην Ινδονησία το 2005 (AMM Aceh Indonesia), στα Παλαιστινιακά Εδάφη το 2006 (EUPOL COPPS), στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία από το 2015 (EUMAM RCA), στο Νίγηρα από το 2012 (EUCAP SAHEL), στο Μάλι από το 2014 (EUCAP SAHEL) και στην Ουκρανία από το 2014 (EUAM). Σημαντική είναι η δραστηριότητα της ΕΕ και για την θαλάσσια ασφάλεια μέσω των αποστολών στη Μεσόγειο και στη Σομαλία, EUNAVFOR MED (2015) και EUNAFOR ATALANTA (2008) αντίστοιχα.⁵

⁴ Council of the European Union, 'Common Security and Defence Policy', <http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=268&lang=en>. The EU monitoring Mission (EUMM, 1991 – 2007), deploys to the Western Balkans and EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM Moldova and Ukraine) were/are conducted by EU Commission.

⁵ Overview of the Ongoing and Complete EU mission and Operations, <http://www.eeas.europa.eu>

Κεφάλαιο I

Τι ονομάζουμε Κρίση;

Σήμερα η παγκόσμια κοινότητα έχει κληθεί να αντιμετωπίσει μια σειρά από κρίσεις οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους, καθώς πρόκειται για ανθρωπιστικές, διεθνείς, οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές κρίσεις.⁶ Το αποτέλεσμα των σεισμών στο Νεπάλ στις 25 Απριλίου 2015, επηρεάζοντας τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων, ο εμφύλιος στη Συρία και η φυγή σε γειτονικές χώρες εκατομμυρίων προσφύγων, η έξαρση του ιού Έμπολα στη Δυτική Αφρική, που οδήγησε στο θάνατο χιλιάδες ασθενείς, η λυψειδρία στη Σομαλία και η ανάπτυξη της πειρατείας είναι μερικά από τα εκατοντάδες παραδείγματα που επηρεάζουν κάθε μέρα άμεσα ή έμμεσα τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων.⁷

Για να μπορέσει κάποιος να αντιμετωπίσει μια κρίση θα πρέπει πρώτα να την ορίσει. Εύκολα θα μπορούσε κάποιος να ορίσει μια κρίση ως την απόπειρα αλλαγής του status quo μιας συγκεκριμένης κατάστασης, επηρεάζοντας περαιτέρω και άλλα υποσυστήματα.⁸

Στο περιβάλλον των πολυεθνικών εταιριών, ο Barton L. αναφέρει ότι, η κρίση είναι ένα μεγάλο, ζαφνικό γεγονός, το οποίο έχει πιθανώς αρνητικά αποτελέσματα. Το γεγονός και οι συνέπειές του μπορούν να βλάψουν σοβαρά έναν οργανισμό και τους υπαλλήλους του, τα προϊόντα, τις υπηρεσίες, την οικονομική κατάσταση και την υπόληψη.⁹ Ενώ, ο Foster H.D. ορίζει τη κρίση ως ένα έκτακτο περιστατικό που προσδιορίζεται από τέσσερα διαφορετικά χαρακτηριστικά, μια επείγουσα ανάγκη για γρήγορες αποφάσεις, συνοδευόμενη από μια έντονη έλλειψη του απαραίτητου εκπαιδευμένου προσωπικού, των υλικών και του χρόνου για να την αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά.¹⁰

Ένα από τα βασικότερα ζητήματα που έχει απασχολήσει τους θεωρητικούς της πολιτικής και των διεθνών σχέσεων είναι το ζήτημα της αλλαγής του status quo και τα αίτια που τη προκαλούν. Από τον Αριστοτέλη, τον Rouseau και τον Habermas μέχρι τον K. Waltz, τον J. Nye και τον H. Bull, όλοι έχουν αναπτύξει τον ορισμό για

⁶ Robert Heath, Διαχείριση Κρίσεων, Εκδόσεις Γκιούρδας, Αθήνα, 1998, σελ. 441

⁷ Top humanitarian crises to watch in 2015, εισαγωγή 20 Αυγούστου, link: <http://www.worldvision.org/news-stories-videos/top-humanitarian-crises-2015>

⁸ Robert Heath, Διαχείριση Κρίσεων, Εκδόσεις Γκιούρδας, Αθήνα, 1998, σελ. 2-3

⁹ Barton L., Crisis in organizations: Managing and Communicating in the Heat of Chaos, Cincinnati, Ohio, South - Western, 1993, σελ. 2.

¹⁰ Foster H. D., Disaster Planning: Preservation of Life and Property. New York, 1980, Springer - Verlag, σελ. 217

την κρίση και τα αίτια που την προκαλούν.

Ξεκινώντας από τον Αριστοτέλη, στο έργο του *Πολιτικά* αναλύονται τα αίτια που προκαλούν αλλαγές στο εσωτερικό ενός κράτους. Αναφέρει τρεις πηγές αλλαγής: Πρώτον η επιθυμία του λαού για αλλαγή του καθεστώτος, όταν νιώθουν ότι αδικούνται. Δεύτερον, όταν θίγεται το συμφέρον και η αξιοπρέπεια τους ή για την αποφυγή ποινών και εξευτελισμού. Τρίτον, λόγω υπεροψίας, φόβου και υπέρβασης εξουσίας μιας μερίδας του λαού. Στις περιπτώσεις των ολιγαρχιών το αίσθημα της καταπίεσης είναι πολύ μεγαλύτερο κάτι που οδηγεί τον λαό σε εξέγερση. Ακόμη, και η συνύπαρξη διαφορετικών λαών κάτω από ένα πολιτικό καθεστώς ενδέχεται να τους οδηγήσει σε σύγκρουση.¹¹ Τα στοιχεία που θα φέρουν τη σταθερότητα σε ένα σύστημα είναι η *Δικαιοσύνη* και το *Σύνταγμα* με βάση την κοινωνικο-οικονομική βάση¹².

Έναν άλλο ορισμό για τη κρίση έδωσε ο Jean – Jacques Rousseau, λέγοντας ότι η κρίση επέρχεται όταν διαρραγεί το Κοινωνικό Συμβόλαιο, δηλαδή με την διάλυση της πολιτείας ή όταν συστέλλεται το μέγεθός της. Ως Κοινωνικό Συμβόλαιο ορίζει τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού σώματος με τη δυνατότητα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι και της συμμετοχής στα κοινά του συνόλου των μελών της πολιτείας. Η φυσική πορεία μιας πολιτείας είναι να περάσει από τη Δημοκρατία, στην Αριστοκρατία και από εκεί στην Ολιγαρχία· τότε είναι που αρχίζει και φθίνει η ισχύς της. Ένα κράτος διαλύεται όταν η κυβέρνηση χάσει την εξουσία της. Όταν συμβεί αυτό δεν είναι η κυβέρνηση, αλλά η ίδια η υπόσταση του κράτους που θα επωμισθεί το βάρος της απώλειας της εξουσίας. Επίσης, τη διάλυση ενός κράτους μπορεί να την επιφέρει και η υφαρπαγή της εξουσίας από μια μερίδα της κυβέρνησης, διαπράττοντας δηλαδή πραξικόπημα. Όταν συμβούν τα ανωτέρω, τότε έρχεται η αναρχία.

Τα σημαντικά στοιχεία για την επίτευξη της σταθερότητας, σύμφωνα με τον Rousseau, είναι η λειτουργία της νομοθετικής (*καρδιά*) και της εκτελεστικής (*μυαλό*) εξουσίας. Το σημείο που τονίζει εδώ είναι ότι το κράτος λειτουργεί με βάση τη παραγωγή νόμων, οι οποίοι νόμοι διαμορφώνονται με βάση την έκφραση της κοινής γνώμης στις δημόσιες συνελεύσεις. Η κυβέρνηση θα πρέπει να εξασφαλίσει την ισότητα όσον αφορά τα δικαιώματα και την ευημερία του πληθυσμού, ώστε να δημιουργήσει ένα ισχυρό κράτος.¹³

¹¹ Aristotle, *Politics*, VI.4, 1319b, 3, C.D.C. Reeve, Hackett Publishing Company, USA, 1998, σελ. 137

¹² Aristotle, *Politics*, VI.4, 1319b, 3, C.D.C. Reeve, Hackett Publishing Company, USA, 1998, σελ. 183

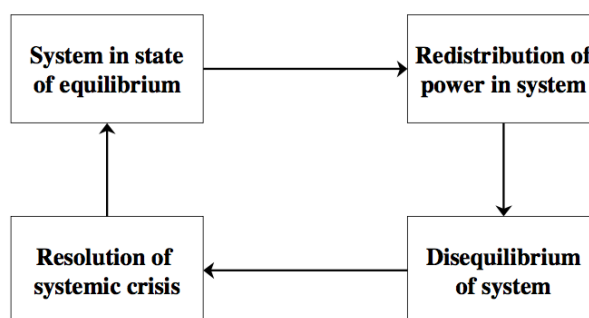
¹³ Jean – Jacques Rousseau, *The Social Contract*, Christopher Befts, Oxford University Press, New York, 1999, σελ. 118 - 125

Ο γερμανός φιλόσοφος Jurgen Habermas έχει χαρακτηρίσει τη κρίση ως μια *δύναμη που στερεί από έναν δρώντα ένα μέρος της κυριαρχίας του*. Η κρίση εμφανίζεται όταν η δομή ενός κοινωνικού συστήματος εμποδίζει την επίλυση προβλημάτων που πλήττουν την ύπαρξη του ίδιου του συστήματος. Αντιλαμβάνεται τις κρίσεις ως επίμονες διαταραχές, κατά τη διάρκεια της ολοκλήρωσης του συστήματος. Προσθέτει, επίσης, ότι οι κρίσεις στα κοινωνικά συστήματα δεν αποτελούν τυχαίο γεγονός, αλλά είναι αποτέλεσμα δομικών επιταγών που δεν μπορούν να επιλυθούν και να ενταχθούν στο σύστημα.¹⁴

Σύμφωνα με τον θεωρητικό της ρεαλιστικής σχολής Robert Gilpin, ο οποίος, αναφερόμενος σε εμπόλεμες καταστάσεις, θεωρεί ότι το διεθνές σύστημα παραμένει σταθερό όταν κανένα κράτος δεν επιδιώκει να κερδίσει από την αλλαγή του συστήματος. Η αλλαγή προκαλείται όταν τα οφέλη από την αλλαγή του διεθνούς συστήματος ξεπερνούν τα πιθανά αρνητικά αποτελέσματα αυτής για ένα ή μια σειρά από κράτη. Τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει το κράτος ή ο δρων είναι εδαφική, πολιτική και οικονομική επέκταση εις βάρος της αντίπαλης χώρας. Αν δεν δύναται να επανέλθει το σύστημα στο πρότερο καθεστώς τότε έχουμε νέο status quo.¹⁵ Η θεωρία του Gilpin αποτυπώνεται πιο ξεκάθαρα στο διάγραμμα 1.1, δείχνοντας τις τέσσερις φάσεις μιας κρίσης.

Διάγραμμα 1.1. Κύκλος της Αλλαγής στη Διεθνή Πολιτική

DIAGRAM OF INTERNATIONAL POLITICAL CHANGE

Robert Gilpin, War and Change in World Politics, Cambridge University, 1981, USA, pg. 12

Συνεχίζοντας, ο Robert Gilpin αναφέρει ότι μπορεί να προκληθούν τριών ειδών αλλαγές μετά από μια κρίση, η αλλαγή του διεθνούς συστήματος, η αλλαγή του τρόπου διακυβέρνησης και η αλλαγή των κανόνων λειτουργίας του διεθνούς

¹⁴ Jurgen Habermas, Legitimation Crisis, Thomas McCarthy, Polity Press, Oxford, 1992, σελ. 1-5

¹⁵ Robert Gilpin, War and Change in World Politics, Cambridge University, USA, 1981, σελ. 10-11

συστήματος.¹⁶ Ως αιτία της κρίσης θεωρεί τη δομή του διεθνούς συστήματος, καθώς είναι αυτή που επηρεάζει τη συμπεριφορά των δρώντων στο εσωτερικό του και τις συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό των κρατών ξεχωριστά.¹⁷

Παρόμοια είναι και η θεώρηση του Kenneth Waltz, ο οποίος θεωρεί ότι η εμπόλεμη κατάσταση είναι η φυσική κατάσταση των κρατών. Ο λόγος της ύπαρξης αυτής της κατάστασης είναι η αναρχία στο διεθνές σύστημα και στις κοινωνικές σχέσεις. Διαχωρίζει τις εμφύλιες από τις διεθνείς συγκρούσεις εγείροντας το θέμα της διαφορετικής δομής τους και του τρόπου οργάνωσης αντιμετώπισης της βίας. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι το διεθνές σύστημα το χαρακτηρίζει ο όρος της “αλληλεξάρτησης” μεταξύ των κρατών, ενώ το εσωτερικό των κρατών ο όρος “ολοκλήρωση”. Η διαφορά δυναμικής μεταξύ των δύο όρων είναι εμφανής, με τις κρατικές δομές να είναι πιο συνεκτικές και λειτουργικές.¹⁸

Ο Waltz αντιλαμβάνεται ένα διεθνές σύστημα ως σταθερό όταν *είναι άναρχο και όταν δεν λαμβάνει χώρα καμία σημαντική παραλλαγή στον αριθμό των κυριότερων μερών που απαρτίζουν το σύστημα*. Ως σημαντικό στοιχείο για τη διατήρηση της κατάστασης ανάμεσα σε μια σειρά από κράτη είναι η *εξισορρόπηση* μεταξύ τους.¹⁹ Στο εσωτερικό των κρατών *η εσωτερική πολιτική είναι ιεραρχικά διατεταγμένη*, ωστόσο μεταξύ τους τα κράτη διαφέρουν δομικά. Ως στοιχεία της διαφοροποίησης μεταξύ των κρατών είναι ο πλούτος τους, το μέγεθός τους, η ισχύς τους και η μορφή τους. Για αυτόν τον λόγο, κατηγοριοποιεί τα κράτη ανάλογα με τις συνήθειές τους, τους σκοπούς τους και τις παραδόσεις, παραβλέποντας το ιδεολογικό καθεστώς στο εσωτερικό τους.²⁰

Ο θεωρητικός της Αγγλικής Σχολής των διεθνών σχέσεων, Hedley Bull, στο σύγγραμμά του *Η Άναρχη Κοινωνία*, διαφοροποιείται από τους δομικούς ρεαλιστές ξεκινώντας από το εσωτερικό των κρατών. Ορίζει ως σταθερότητα στο εσωτερικό την εξασφάλιση της διατήρησης της ευημερίας και της ειρήνης, τη διατήρηση της ιδιοκτησίας και τη δυνατότητα απόκτησης ιδιοκτησίας. Από την άλλη μεριά, στόχος των κρατών στο διεθνές σύστημα είναι η διατήρηση του συστήματος και της κοινωνίας των κρατών, η διατήρηση της ανεξαρτησίας των κρατών, η διατήρηση της ειρήνης μεταξύ των κρατών και τέλος ο περιορισμός της βίας.²¹

Ο Bull θεωρεί τους εμφύλιους πολέμους ως μέρος του διεθνούς συστήματος,

¹⁶ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University, USA, 1981, σελ. 39 - 44

¹⁷ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University, USA, 1981, σελ. 86

¹⁸ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ. 220 - 233

¹⁹ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, σελ. 339 - 350

²⁰ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011, 212 - 218

²¹ Hedley Bull, *The Anarchical Society*, Palgrave, London, 2002, σελ. 4 - 14

καθώς είναι σύνηθες οι εσωτερικές συγκρούσεις να επηρεάζουν και το εσωτερικό γειτονικών κρατών, λόγω του παρόμοιου πολιτισμού και οργάνωσής τους. Από την άλλη πλευρά, στη διεθνή πολιτική η απειλή του πολέμου αποτελεί το στοιχείο της διατήρησης της ισορροπίας στο διεθνές σύστημα. Ο Bull καταλήγει ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν έξι ρόλους: Πρώτον, τη διατήρηση της γενικής ισορροπίας μέσω της διαχείρισης των σχέσεων μεταξύ τους, ώστε να διατηρηθεί η ισορροπία ισχύος. Δεύτερον, την αποφυγή και τον έλεγχο των κρίσεων. Τρίτον, τη λήψη μέτρων για τον περιορισμό των ήδη προκληθέντων πολέμων. Τέταρτον, τη μονομερή άσκηση τοπικής υπεροχής, η οποία λαμβάνει τρεις μορφές: την κυριαρχία, την πρωτοκαθεδρία και την ηγεμονία. Η κυριαρχία ασκείται από ένα ισχυρότερο κράτος εις βάρος ανίσχυρων κρατών καταπατώντας τους διεθνείς κανόνες. Η πρωτοκαθεδρία συναντάται σε ομάδες κρατών που αναγνωρίζουν την υπεροχή ενός κράτους έναντι των υπολοίπων εντός της ομάδας. Τέλος, όταν ένα κράτος ασκεί ηγεμονία εις βάρος ενός άλλου κράτους, σημαίνει ότι είναι έτοιμο να ασκήσει βία έναντι του τελευταίου χωρίς κατ' ανάγκην να το θεωρεί υποδεέστερο. Πέμπτον, τη δημιουργία σφαιρών επιρροής, ενδιαφέροντος και ευθύνης. Έκτον, τη δημιουργία ενός «κονσέρτου» Μεγάλων Δυνάμεων, δηλαδή την συνεργασία μεταξύ κρατών για τη διαχείριση διεθνών ζητημάτων.²²

Στο εσωτερικό των κρατών ο Bull τονίζει τη σημασία της άσκησης του μονοπωλίου της βίας από την εκάστοτε κυβέρνηση για την εξασφάλιση της εσωτερικής ειρήνης. Ρόλος του κράτους είναι η διατύπωση των κανόνων, η επικοινωνία τους προς τον λαό, η διαχείριση της πολιτείας με βάση τους κανόνες, η άσκηση της δικαστικής εξουσίας, η χρήση του μονοπωλίου της βίας, η προσαρμογή των κανόνων ανάλογα με τις συνθήκες και η εξασφάλιση της διατήρησης της κοινωνικής συνοχής για την εφαρμογή των κανόνων. Διαχωρίζει βέβαια και τις περιπτώσεις όπου, παρά την ύπαρξη κυβέρνησης, η δομή του κράτους δεν αναπτύσσεται σύμφωνα με τα ανωτέρω πρότυπα. Σε αυτές τις περιπτώσεις κρατών οι πολιτικές δομές είναι ανύπαρκτες, χωρίς εκτελεστική, δικαστική και νομοθετική εξουσία. Η εξουσία στα κράτη αυτά συνήθως στηρίζεται σε ελίτ ή σε οικογένειες, οι οποίες δεν διαχωρίζουν τις εξουσίες. Η ηθική και η θρησκεία αποτελούν τις πηγές των κανόνων και όχι ένα νομοθετικό σύστημα παραγωγής κανόνων σε αυτές τις περιπτώσεις κρατών. Η κοινωνία τείνει να χωρίζεται σε ομάδες και όταν οι καταπιεζόμενες κοινωνικές ομάδες δεν πειθαρχούν στους κανόνες, τότε

²² Hedley Bull, *The Anarchical Society*, Palgrave, London, 2002, σελ. 191 - 220

εφαρμόζονται εξευτελιστικές ποινές. Οι πληθυσμοί αυτοί για να επιβιώσουν καταφεύγουν στην κατάληψη της εξουσίας. Αν η κοινωνική συνοχή είναι υψηλή, τότε η αλλαγή του καθεστώτος γίνεται γρήγορα αποδεκτή, αν όχι, τότε η κρίση και η εμφύλια σύγκρουση παρατείνονται. Κατά την περίοδο της κρίσης οι κανόνες παραλύουν και οι αντιμαχόμενες φυλές χωρίζουν το κοινωνικό σύνολο.²³

Τέλος, σύμφωνα με τον θεωρητικό του Θεσμικού Φιλελευθερισμού, Joseph Nye, η κρίση αποτελεί μια *καμπή σε μια ασταθή κατάσταση και γενικά συνεπάγεται πίεση από άποψη χρόνου*. Μπορεί βέβαια απλά να αποτελεί ένα παρατεταμένο πρόβλημα που συχνά αποκαλούμε κρίση. Η κρίση επίσης, σύμφωνα με τον θεωρητικό, θα μπορούσε να οριστεί ως *μια κατάσταση όπου απειλούνται βασικές αξίες και ανταμείβεται η έγκαιρη αντίδραση*. Διαχωρίζει τις κρίσεις σε συνηθισμένες και σε επείγουσες κρίσεις. Επίσης θεωρεί ότι οι κρίσεις αποτελούν ένα από τα εργαλεία που διαθέτουν οι ηγέτες για την εκπαίδευση των πληθυσμών και την κοινωνική αναπροσαρμογή.²⁴

Διαχείριση Κρίσεων: Φάσεις και Στρατηγικές

Αφού ορίσαμε τι αποτελεί *κρίση*, είναι αναγκαία τώρα η ανάλυση των φάσεων που χαρακτηρίζουν μια κρίση, όπως και των στρατηγικών διαχείρισής τους στο ιδιωτικό, κρατικό και διεθνές επίπεδο. Οι ανωτέρω θεωρητικοί ασχολήθηκαν με τις κρίσεις στον πολιτικό και διεθνή χώρο αναλύοντας κυρίως τα αίτια των εμφύλιων και των διεθνών συγκρούσεων, παρ' όλ' αυτά στην ενότητα αυτή θα αναλύσουμε τις φάσεις των κρίσεων εν γένει, αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισης αυτών, είτε πρόκειται για ανθρωπιστικές κρίσεις, είτε για εμπόλεμες καταστάσεις.

Ξεκινώντας θα πρέπει να πούμε ότι, ανεξαρτήτως του είδους της, μία κρίση χαρακτηρίζεται από τέσσερις φάσεις: την Έναρξη, την Κλιμάκωση, την Αποκλιμάκωση και την Επίπτωση.

Η Έναρξη της κρίσης αποτελεί την αρχή του κύκλου της κρίσης και επιχειρησιακά έχει τα χαρακτηριστικά του ξεσπάσματος της κρίσης, δηλαδή την εκδήλωση έντονων αλληλεπιδράσεων, σε σύγκριση με τη περίοδο της Κλιμάκωσης της κρίσης.

Η Κλιμάκωση αποτελεί μια κατάσταση στην οποία η αντίληψη της πίεσης του χρόνου και η αίσθηση της απειλής αυξάνεται, με τη μέγιστη ψυχολογική πίεση και παραμόρφωση της πρότερης κατάστασης.

²³ Heddley Bull, *The Anarchical Society*, Palgrave, London, 2002, σελ. 55 - 60

²⁴ Joseph Nye, *The Power to Lead*, Oxford University Press, New York, 2008, 102 - 105

Η Αποκλιμάκωση χαρακτηρίζεται συνήθως από τα αντίθετα αποτελέσματα της σπειρωειδούς πορείας της Κλιμάκωσης, δηλαδή από την προσαρμογή στο νέο καθεστώς και τον τερματισμό της κρίσης. Η αίσθηση της απειλής, της έλλειψης χρόνου και της ψυχολογικής πίεσης επανέρχονται στα φυσιολογικά επίπεδα.

Η Επίπτωση είναι η φάση που η κρίση έχει πλέον τερματιστεί. Ωστόσο, πάντα η Επίπτωση ενέχει μεταβολές στο νέο καθεστώς σε σχέση με το προηγούμενο status quo. Αυτό σημαίνει ότι θα έχουν μεταβληθεί, σε σχέση με τη προ-κρίση περίοδο, οι σχέσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων κρατών ή η οικονομική κατάσταση μίας χώρας ή μίας επιχείρησης κτλ.²⁵ Ο κύκλος μίας κρίσης φαίνεται πιο καθαρά και στο διάγραμμα 1.2.

Διάγραμμα 1.2. Οι Φάσεις μίας Κρίσης

PHASE	ONSET	ESCALATION	DE-ESCALATION	IMPACT
Interaction	incipient distortion	peak distortion	accommodation	non-crisis interaction
PERIOD	PRE-CRISIS	CRISIS	END-CRISIS	POST-CRISIS
Perception	higher-than-normal Value Threat (increasing stress)	acute Threat + finite Time Pressure + heightened Probability of War (maximal stress)	declining Threat, Time Pressure, Probability of War (decreasing stress)	below-crisis level of Threat, Time, War (non-crisis stress)

Brecher M., Crises in World Politics: Theory and Reality, Pergamon Press Ltd, Oxford,1993, 26

Για την διαχείριση και την αντιμετώπιση των κρίσεων υπάρχουν μια σειρά από μοντέλα που υιοθετούν οι κυβερνήσεις, οι διεθνείς οργανισμοί, οι επιχειρήσεις κτλ. Ένα απλό μοντέλο που χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις είναι η *Δομή Κέλυφος* της Διαχείρισης της Κρίσης. Πρόκειται για μια μορφή με επίπεδη διοίκηση, συγκεντρωτική λήψη αποφάσεων και συλλογή πληροφοριών για τη βέλτιστη επικοινωνία. Πρώτος στην ιεραρχία βρίσκεται ο Διαχειριστής της Κρίσης (ΔΚ).

²⁵ Brecher M., Crises in World Politics: Theory and Reality, Pergamon Press Ltd, Oxford,1993, 25 - 26

Πρόκειται για τον διευθυντή της επιχείρησης, ο οποίος λαμβάνει τις τελικές αποφάσεις κατά τη διάρκεια της κρίσης. Συνήθως πρόκειται για έμπειρα στελέχη που δρουν συνήθως στο Διοικητικό Κέντρο των Επιχειρήσεων.

Ακολουθεί το Γραφείο Συνδέσμου της Διοίκησης (ΓΣΔ). Σκοπός του είναι η διαχείριση και η εξασφάλιση της ροής των πληροφοριών μεταξύ του Διαχειριστή και των υπολοίπων υπηρεσιών. Ακολουθεί το Γραφείο Ταξινόμησης Πληροφοριών, το οποίο αναλαμβάνει τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών μέσω της καταγραφής τους και της ταξινόμησής τους. Στόχος του είναι η διευκόλυνση της συμβουλευτικής ομάδας και των ανωτέρω υπηρεσιών. Τη συλλογή των πληροφοριών αναλαμβάνουν οι Ανιχνευτές Πληροφοριών, οι οποίοι παρατηρούν κυρίως τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ακολούθως, το Γραφείο για το Κοινό και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επιτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο καθώς παρέχει πληροφορίες και τακτική ενημέρωση προς το κοινό και τα ΜΜΕ, αλλά συλλέγει συγχρόνως και πληροφορίες ώστε να χρησιμοποιηθούν από τη διοίκηση. Το Γραφείο Διαχείρισης της Εικόνας από την άλλη μεριά, αναλύει τις επιπτώσεις της κρίσης για την εικόνα π.χ. μιας εταιρείας, οργανισμού κτλ. και συμβουλεύει τη διοίκηση για τυχόν προβλήματα που μπορεί να δημιουργηθούν. Στην συνέχεια, η Βασική Συμβουλευτική Ομάδα παρέχει εξειδικευμένες γνώσεις στον Διαχειριστή. Επικεντρώνεται στους τρόπους διαχείρισης μίας κρίσης. Συνήθως προσφέρουν τη δυνατότητα μίας πολυεπίπεδης αντιμετώπισης ενός προβλήματος, κάτι που ο Διαχειριστής θα ήταν αδύνατο να κάνει από μόνος του. Ενδέχεται να χρειαστεί για τη διαχείριση της κρίσης και ένας Ανώτερος Προϊστάμενος όταν πρέπει να διαχειριστούν παραπάνω από μία κρίσεις ή όταν βρίσκεται σε κρίση ένας επιμέρους κλάδος μιας εταιρείας. Ιδιαίτερη σημασία για την εφαρμογή των στρατηγικών σχεδίων του Διαχειριστή της Κρίσης έχει το Γραφείο Διοίκησης και Συντονισμού, το οποίο αναθέτει καθήκοντα στις τακτικές μονάδες που επιχειρούν στο πεδίο της κρίσης, όπως επίσης επιβλέπει τη διαχείριση των πόρων. Τέλος, η ομάδα που επιχειρεί στο πεδίο της κρίσης είναι οι Μονάδες της Τακτικής για την Αντιμετώπιση (ΜΤΑ).²⁶

Σε κρατικό επίπεδο, τη μορφή διαχείρισης κρίσεων την ορίζει το Σύνταγμα της κάθε χώρας. Θα μπορούσαμε να διαχωρίσουμε τα όργανα, που συνήθως αναλαμβάνουν τη διαχείριση κρίσεων, σε γνωμοδοτικά και σε αποφασιστικά όργανα. Τα γνωμοδοτικά όργανα περιορίζονται σε συμβουλευτικό ρόλο και σε εισηγήσεις όσον αφορά την Εθνική Ασφάλεια. Ως τέτοιο όργανο λογίζεται το Εθνικό Συμβούλιο

²⁶ Robert Heath, Διαχείριση Κρίσεων, Εκδόσεις Γκιούρδας, Αθήνα, 1998, σελ. 246

Ασφάλειας. Συνολικά 23 κράτη προβλέπουν τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, μεταξύ αυτών των κρατών είναι οι ΗΠΑ, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Κίνα, η Τουρκία κτλ. Το Εθνικό Συμβούλιο κατά τα πρότυπα των ΗΠΑ διαθέτει συμβουλευτικό και συντονιστικό ρόλο. Συμβουλεύει τον Πρόεδρο των ΗΠΑ, ενώ ελέγχει συγχρόνως και τη λειτουργία των κυβερνητικών υπηρεσιών που αφορούν την εθνική ασφάλεια της χώρας.²⁷ Ο ελληνικός μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων προβλέπει τη σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΣΕΠ), το οποίο αποτελείται από σημαίνοντα πολιτικά πρόσωπα, εκπροσώπους της βουλής και μέλη του Υπουργείου Εξωτερικών. Το ΕΣΕΠ προβλέπεται στη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, στο άρθρο 82 παρ. 4 και έχει συμβουλευτικό ρόλο προς την κυβέρνηση και το ΚΥΣΕΑ.²⁸

Τα αποφασιστικά όργανα διαμορφώνουν το δόγμα της αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής κάθε χώρας. Συνήθως είναι είτε μονομελή, όπως είναι ο Αρχηγός του Κράτους ή πολυμελή, δηλαδή τα Υπουργικά Συμβούλια, είτε ad hoc ειδικά τμήματα των Υπουργείων. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα τέτοια όργανα είναι η Κυβερνητική Επιτροπή, το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας, η Επιτροπή Θεσμών, η Επιτροπή Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής, η Επιτροπή Μεγάλων Έργων και Υποδομών και η Επιτροπή για τον Καθορισμό της Στρατηγικής και την Ανάπτυξη της Πληροφορικής.

Στο Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ) μετέχει ο Πρωθυπουργός, Υπουργοί και αρχηγοί των Σωμάτων Ασφαλείας. Οι αποφάσεις αυτού του ad hoc συμβουλίου έχουν νομική ισχύ και άμεση εφαρμογή. Μόνο η Ολομέλεια του Υπουργικού Συμβουλίου μπορεί να μπλοκάρει τις αποφάσεις του ΚΥΣΕΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 2 Παρ. 4 ΠΥΣ 31/2000 του ελληνικού συντάγματος ρόλος του ΚΥΣΕΑ είναι η διαμόρφωση του αμυντικού δόγματος και η επέμβαση σε κατάσταση κρίσεων, ώστε να οριστεί η στρατηγική διαχείρισης της κρίσιμης κατάστασης.²⁹

Εκτός από τα συλλογικά κυβερνητικά όργανα λειτουργούν και διυπουργικές επιτροπές, όπως είναι η Επιτροπή Συντονισμού Πολιτικής Προστασίας για την Αντιμετώπιση Μεγάλης Έκτασης Καταστροφών, στην οποία μετέχουν: α) Ο Γενικός Γραμματέας Πολιτικής Προστασίας, ως πρόεδρος, β) ο Γενικός Γραμματέας του

²⁷ Γ. Παπαστάμκος, Β. Γκίκας, Π. Λιάκουρας Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σελ. 37 - 39

²⁸ Παπαναστασάπουλος Ν., Η διαχείριση Κρίσεων στην ελληνική εξωτερική και αμυντική πολιτική, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2015, σελ. 128 - 131

²⁹ Γ. Παπαστάμκος, Β. Γκίκας, Π. Λιάκουρας Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σελ. 43 -45

Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, γ) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης, δ) ο Γενικός Γραμματέας Δημοσίων Έργων, ε) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, στ) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ζ) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών, η) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, θ) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, ι) ο Γενικός Γραμματέας Επικοινωνίας, ια) ο Υπαρχηγός Γ.Ε.ΕΘ.Α, και ιβ) οι Γενικοί Γραμματείς των Υπουργείων Μακεδονίας - Θράκης και Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, σε περίπτωση καταστροφών σε περιοχές της αρμοδιότητάς τους, ως μέλη. Στόχος της Επιτροπής είναι η ενίσχυση του έργου της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση γενικών ή τοπικών (χερσαίων ή θαλάσσιων) μεγάλης έκτασης καταστροφών, όπως και για την ενημέρωση της κοινής γνώμης.³⁰

Σημαντική, τέλος, διυπουργική επιτροπή για την διαχείριση κρίσεων στη χώρα αποτελεί η Επιτροπή Οργάνωσης και Συντονισμού των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων της Ελλάδας, στην οποία μετέχουν ο Υπουργός Εξωτερικών ως πρόεδρος, ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών, ο Υπουργός Ανάπτυξης, ο Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών, ο Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας και ο κατά περίπτωση αρμόδιος υπουργός για το συζητούμενο θέμα, ως μέλη. Σκοπός της Επιτροπής είναι η συλλογή και η μελέτη πληροφοριών που είναι σχετικές με το συντονισμό και την οργάνωση των διεθνών οικονομικών σχέσεων της χώρας. Επίσης, ένας άλλος σκοπός της Επιτροπής είναι η παρακολούθηση της εκτέλεσης των διεθνών οικονομικών συμφωνιών και η σύνταξη προτάσεων.³¹

³⁰ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΑΡΙΘΜ. 63/2005 «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα», άρθρο 61

³¹ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΑΡΙΘΜ. 63/2005 «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα», άρθρο 62

Κεφάλαιο II

Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας: Ιστορική Αναδρομή

2.1 Από το Μάαστριχτ έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας

Το πρώτο βήμα για την θέσπιση της ευρωπαϊκής ασφάλειας πραγματοποιήθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992. Σύμφωνα με την Συνθήκη η δομή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα στηριζόταν σε τρεις Πυλώνες. Ο Πρώτος Πυλώνας αφορούσε τις κοινοτικές διατάξεις και τις διατάξεις για την ΟΝΕ. Ο Δεύτερος περιελάμβανε τις διατάξεις για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και Ευρωπαϊκής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΠΑΑ), ενώ ο Τρίτος Πυλώνας αφορούσε θέματα αστυνομίας και δικαιοσύνης.³²

Ακολούθησε η Διακήρυξη του Πέτερσμπεργκ στις 19 Ιουνίου 1992, κατά την διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Δυτικο-ευρωπαϊκής Ένωσης στη Βόννη. Η Διακήρυξη όριζε την ενσωμάτωση των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), λαμβάνοντας είτε το ρόλο του πλήρους μέλους ή του παρατηρητή, ενώ τα υπόλοιπα κράτη του ευρωπαϊκού σκέλους του ΝΑΤΟ θα ήταν συνδεδεμένα μέλη της ΔΕΕ. Η Διακήρυξη έδινε τη δυνατότητα της συγκέντρωσης στρατιωτικών δυνάμεων και της αποστολής τους μετά από απόφαση του Ανώτατου Συμβουλίου της ΔΕΕ και σε πλήρη συμφωνία με τη Χάρτα του ΟΗΕ. Η Διακήρυξη όριζε ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις θα αποστέλλονταν σε περιπτώσεις ανθρωπιστικής κρίσης, διατήρησης της ειρήνης και διαχείρισης κρίσεων σε εμπόλεμη κατάσταση. Οι αποστολές αυτές είναι γνωστές και ως «αποστολές Πέτερσμπεργκ». Οι στρατιωτικές δυνάμεις θα προέρχονται από τα κράτη – μέλη της ΔΕΕ σε άμεση συνεννόηση με το ΝΑΤΟ.³³

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, που υπεγράφη το 1997 από τα κράτη – μέλη της ΕΕ, τροποποιούσε σημαντικές διατάξεις στον Δεύτερο Πυλώνα, διαμορφώνοντας την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ. Σκοπός της ΚΕΠΠΑ, σύμφωνα με το άρθρο I.1 είναι η διατήρηση της ειρήνης και της ενίσχυσης της

³² Χριστοδουλίδης Θ., Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004, σελ. 143

³³ Petersberg Declaration, Western European Union, Council of Ministers, Bonn, 19 June 1992, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

διεθνούς ασφάλειας, καθώς και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας. Τα κράτη – μέλη της ΕΕ θα αποφασίζουν πλέον κοινές στρατηγικές, θα συνεργάζονται συστηματικά και θα καθορίζουν κοινές αρχές για την εξωτερική πολιτική και ασφάλεια της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ορίστηκε ως το όργανο που θα καθόριζε το χαρακτήρα και τον προσανατολισμό της ΚΕΠΠΑ κάθε φορά, με τη Προεδρία να αποτελεί τον εκπρόσωπο για θέματα ΚΕΠΠΑ (I.8). Σημαντικό στοιχείο στη Συνθήκη του Άμστερνταμ είναι η ενσωμάτωση της δήλωσης της ΔΕΕ ότι *η ΔΕΕ αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ένωσης, παρέχοντας στην Ένωση πρόσβαση σε επιχειρησιακή ικανότητα, όπως και ότι όλα τα κράτη μέλη που συμβάλλουν στις αποστολές θα συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα στο σχεδιασμό και στη λήψη αποφάσεων (I.7).*³⁴

Η Κοινή Διακήρυξη του Saint Malo της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, τον Δεκέμβριο του 1998, οδήγησε στη συνειδητοποίηση του αυτόνομου ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διεθνή σκηνή. Η Διακήρυξη ανέφερε τη σημασία της υλοποίησης όσων όριζε η Συνθήκη του Άμστερνταμ σε σχέση με την ΚΕΠΠΑ. Δηλαδή, την ευθύνη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να αποφασίζει για την κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, την λήψη αποφάσεων και την ικανότητα αυτόνομης δράσης της ΕΕ με ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις για την υποστήριξη διεθνών κρίσεων.³⁵

Ένα χρόνο μετά, τον Δεκέμβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε, στη συνεδρίασή του στο Ελσίνκι, την ανάπτυξη της ικανότητας διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ για την πραγματοποίηση στρατιωτικών και πολιτικών αποστολών. Επίσης, διαχώρισε τον ρόλο του NATO από την ΚΕΠΠΑ ορίζοντας ότι: *Η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για την ασφάλεια και την άμυνα θα αναπτυχθεί ανεξάρτητα από τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί δυνάμει του άρθρου 5 της Συνθήκης της Ουάσινγκτον και του άρθρου V της Συνθήκης των Βρυξελλών, οι οποίες θα διατηρηθούν για τα κράτη μέλη που είναι συμβαλλόμενα μέρη των Συμβάσεων αυτών.*³⁶

Στο Ελσίνκι για πρώτη φορά αποφασίστηκε, με χρονικό ορίζοντα το 2003, η συγκρότηση ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, μεγέθους 50.000 – 60.000 ατόμων, για την διεξαγωγή αποστολών τύπου Πέτερσμπεργκ. Το *Headline Goal* του Ελσίνκι καθόριζε ότι οι δυνάμεις θα πρέπει να είναι αυτόνομες με

³⁴ Treaty of Amsterdam, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

³⁵ Joint Declaration Issued at the British-French Summit, Saint-Malo, France, 3-4 December 1998, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsupload/French-British%20Summit%20Declaration.%20Saint-Malo.%201998%20-%20EN.pdf>

³⁶ Helsinki European Council 10 And 11 December 1999, Presidency Conclusions, articles 25 – 27, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm

ικανό προσωπικό για τη συλλογή πληροφοριών, τη διοίκηση και την υποστήριξη της επιχείρησης, με την ικανότητα ανάπτυξης αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων. Τα κράτη – μέλη επίσης θα πρέπει να αναπτύσσουν τα στρατεύματά τους εντός 60 ημερών και να διατηρούν την ανάπτυξη αυτή για 1 τουλάχιστον έτος.³⁷

Θεσπίστηκε επίσης η λειτουργία τριών οργάνων για την λήψη αποφάσεων υπό την επίβλεψη της ΕΕ και του Συμβουλίου³⁸:

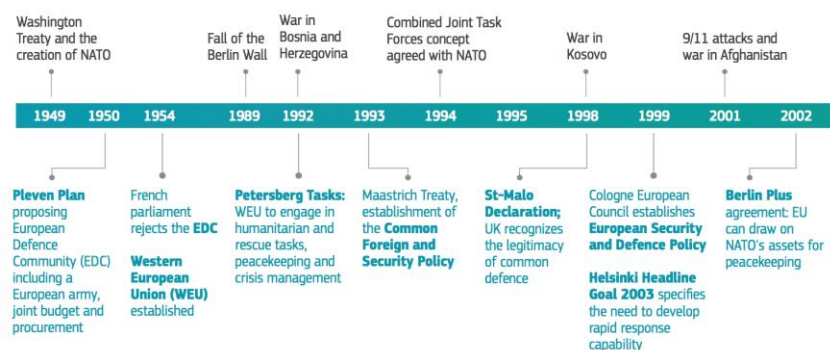
α. Η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ)

β. Η Στρατιωτική Επιτροπή (ΣΕη)

γ. Το Στρατιωτικό Επιτελείο (ΣΕο)

Το 2000 η Συνθήκη της Νίκαιας τόνισε την αυτόνομη διαχείριση κρίσεων και στρατιωτικών επιχειρήσεων από την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ), έστω και για καθορισμένο χρονικό διάστημα. Επίσης, υιοθέτησε μέσα στο κείμενο της Συνθήκης τις δεσμεύσεις του Συμβουλίου του Ελσίνκι (άρθρο 25)³⁹.

Διάγραμμα 2.1 Η Πορεία προς τη ΚΕΠΠΑ (1949 – 2002)

EPSC Strategic Notes, In Defence of Europe, June 2015, Issue 4

Τον Μάρτιο του 2003 ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ και ο Γενικός Γραμματέας του NATO υπέγραψαν τη Συμφωνία Berlin Plus, ενδυναμώνοντας την σχέση της ΕΕ με το NATO, αλλά αυτονομώντας παράλληλα τη δράση της ΕΕ στη περίπτωση διαχείρισης κρίσεων. Η Συμφωνία όριζε ότι: πρώτον, το NATO θα παρέχει τον στρατηγικό σχεδιασμό των επιχειρήσεών της, στην περίπτωση που

³⁷ Helsinki European Council, 10 And 11 December 1999, Presidency Conclusions, article 28

³⁸ Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Ιανουαρίου 2001 για τη σύσταση της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/79/ΚΕΠΠΑ), για τη σύσταση του Στρατιωτικού Επιτελείου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/80/ΚΕΠΠΑ), για τη σύσταση της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/79/ΚΕΠΠΑ)

³⁹ Συνθήκη της Νίκαιας (2001/C 80/01) https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_nice.pdf

συμμετέχουν στις επιχειρήσεις τα στρατεύματα της ΕΕ. Δεύτερον, η ΕΕ δύναται να τοποθετήσει τον Διοικητή των Συμμαχικών Στρατευμάτων στην Ευρώπη (DSACEUR) μίας στρατιωτικής επιχείρησης της ΕΕ. Τρίτον, η ΕΕ μπορεί να χρησιμοποιήσει το ανθρώπινο δυναμικό και το στρατιωτικό υλικό του ΝΑΤΟ για τις επιχειρήσεις της, εκτός αν παραβιάσει το άρθρο 5 του καταστατικού της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.⁴⁰

Τον Δεκέμβριο του 2003 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, ένα κείμενο που απετέλεσε το «δόγμα» της ΚΕΠΠΑ. Με τίτλο «Μία Ασφαλής Ευρώπη σε Έναν Καλύτερο Κόσμο», το κείμενο πραγματεύεται την διεθνή κατάσταση και τις εξελίξεις στην ασφάλεια και τη γεωπολιτική κατάσταση της περιόδου, οριοθετώντας τη θέση της ΕΕ στην παγκόσμια κοινότητα. Ξεχωρίζει 5 στοιχεία στα οποία πρέπει η ΕΕ να δώσει σημασία για την ασφάλειά της: τις σύγχρονες εξελίξεις στην μορφή της τρομοκρατίας, την εξάπλωση των όπλων μαζικού ολέθρου, τις περιφερειακές συγκρούσεις (φτάνοντας μέχρι την Κορεατική Χερσόνησο), την αποσάθρωση του κράτους (Αφγανιστάν) και το οργανωμένο έγκλημα (δουλεμπόριο, ναρκωτικά). Στόχος της ΕΕ αναφέρει ότι είναι η οικοδόμηση της ασφάλειας στην περιφέρειά της προωθώντας την *εδραίωση ενός δακτυλίου καλοκυβερνωμένων χωρών στα ανατολικά και τα μεσογειακά σύνορα της Ένωσης*.⁴¹

Το 2004 το Συμβούλιο αποφάσισε με την Κοινή Δράση 2004/551/ΚΕΠΠΑ τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας. Στους σκοπούς του Οργανισμού είναι η *ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων στο τομέα της διαχείρισης κρίσεων της Ένωσης, η ενίσχυση της ευρωπαϊκής βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης στον τομέα της άμυνας και η δημιουργία ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς στον τομέα του αμυντικού εξοπλισμού, η προαγωγή και η ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα των εξοπλισμών και τέλος η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της ευρωπαϊκής έρευνας στον τομέα της άμυνας*.⁴²

Την τελική μορφή της εξωτερικής και της αμυντικής πολιτικής της ΕΕ σήμερα τη διαμόρφωσε η Τροποποιητική Συνθήκη της Λισαβόνας που υπεγράφη το 2007 και τέθηκε σε ισχύ το 2009. Στον Τίτλο V περιλαμβάνονται οι αλλαγές που σχετίζονται με τη ΚΕΠΠΑ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι πλέον θεσμικό όργανο,

⁴⁰ EU – NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus, <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>

⁴¹ Μια Ασφαλής Ευρώπη σε Έναν Καλύτερο Κόσμο Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2003, <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIHEL.pdf>

⁴² COUNCIL JOINT ACTION 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:r00002>

ενώ ο θεσμός του Υπουργού Εξωτερικών της ΕΕ, σύμφωνα με το άρθρο 27, αποκαλείται Υπάτος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας. Ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), η οποία βρίσκεται σε συνεννόηση με τα υπουργεία εξωτερικών των κρατών – μελών. Η ΕΥΕΔ απορρόφησε όλα τα θέματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ και την ΕΠΑΑ. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) μετονομάζεται σε Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ).

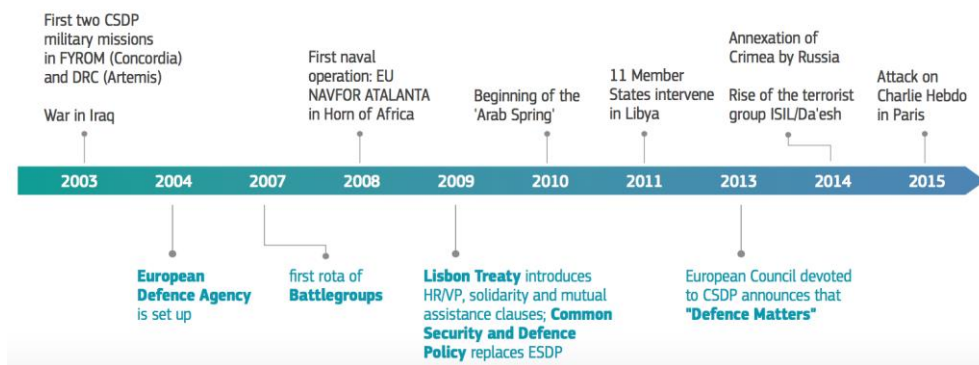
Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισήγαγε τρεις σημαντικές προβλέψεις για την ενίσχυση της συνεργασίας των κρατών – μελών: Η *Ρήτρα Αμοιβαίας Συνδρομής*, δηλαδή στην περίπτωση που ένα κράτος – μέλος της ΕΕ δεχθεί ένοπλη επίθεση, τα υπόλοιπα κράτη – μέλη οφείλουν να παράσχουν βοήθεια και να συνδράμουν με όλα τα διαθέσιμα μέσα. Η Ρήτρα Αλληλεγγύης ορίζει ότι τα κράτη – μέλη θα συνεργάζονται για την πρόληψη της τρομοκρατίας, τη προστασία αμάχων ή την αποστολή βοήθειας κατά τη διάρκεια φυσικής ή ανθρωπιστικής καταστροφής. Τρίτον, η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία ορίζει ότι τα κράτη – μέλη δεσμεύονται να αναπτύξουν τις αμυντικές τους δυνατότητες, όπως και τις μάχιμες μονάδες τους.

Ακόμη, στις ήδη υπάρχουσες αποστολές της ΚΠΑΑ προστίθενται οι κοινές δράσεις αφοπλισμού, οι αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών επί στρατιωτικών θεμάτων και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά τη λήξη των συγκρούσεων (άρθρο 43). Στις επιχειρήσεις μπορεί να συμμετέχει ομάδα κρατών εκπροσωπώντας τα συμφέροντα της ΕΕ χωρίς την συμμετοχή όλων των κρατών – μελών της (άρθρο 44).

Τέλος, η ΕΕ αποκτά με τη Τροποποιητική Συνθήκη νομική προσωπικότητα, καταργώντας την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (άρθρο 47). Αν και παραμένει η ομοφωνία ως τον βασικό κανόνα για την λήψη αποφάσεων από το Συμβούλιο, σχετικά με την ΚΕΠΠΑ, η Λισαβόνα προβλέπει ειδική μεταβατική ρήτρα εγκρίνοντας μέτρα με ειδική πλειοψηφία. Ενώ, διευκολύνει και την χρηματοδότηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες θα χρηματοδοτούνται από τα κράτη – μέλη και οι λοιπές επιχειρήσεις και δράσεις θα χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 41. Επίσης, η Συνθήκη ορίζει τις διαδικασίες ταχείας χρηματοδότησης, όπως και τη δημιουργία ενός ταμείου εκκίνησης που θα τροφοδοτείται από τις εισφορές των κρατών – μελών.⁴³

Διάγραμμα 2.2 Η Πορεία προς τη ΚΕΠΠΑ (2003 – 2015)

⁴³ Treaty of Lisbon, (2007/C 306/01), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

EPSC Strategic Notes, In Defence of Europe, June 2015, Issue 4

2.2 Μηχανισμοί Διαχείρισης Κρίσεων στην ΕΕ

Το θέμα της διαχείρισης κρίσεων στην ΕΕ είναι ένα παλιό ζήτημα που απασχολεί την ευρωπαϊκή κοινότητα από το 1951 και την εποχή της ΕΚΑΧ. Η διαχείριση κρίσεων της ΕΕ δεν άπτεται όλων των πτυχών που μπορεί να απασχολήσει ένα κράτος, ωστόσο απασχολεί τουλάχιστον 30 τομείς του δημοσίου τομέα. Η ανάγκη ανάπτυξης των στρατηγικών διαχείρισης κρίσεων στην ΕΕ είναι αποτέλεσμα, τις περισσότερες φορές, άλλων γεγονότων, όπως της καταστροφής στο χημικό εργοστάσιο στη πόλη Seveso της Ιταλίας το 1976, της έκρηξης και διάχυσης πυρηνικού υλικού στο Chernobyl το 1986, της εξάπλωσης της νόσου των τρελών αγελάδων το 1996, των πλημμύρων το 2002 στην Κεντρική Ευρώπη και των τρομοκρατικών επιθέσεων στη Μαδρίτη και στο Λονδίνο το 2004 και το 2005 αντίστοιχα.⁴⁴

Η ΕΕ έχει δημιουργήσει τυπικά και άτυπα όργανα, είτε με εκτελεστικές, είτε με γνωμοδοτικές λειτουργίες, για τη διαχείριση κρίσεων. Τα ανώτερα όργανα της ΕΕ για τη λήψη αποφάσεων είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η διαχείριση κρίσεων θα μπορούσε να χωριστεί σε τρεις φάσεις: κατά την αρχική φάση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει την παραγωγή προτάσεων για την εφαρμογή νέων πολιτικών στην ΕΕ, όπως είναι οι Λευκές και Πράσινες Βίβλοι. Αφού παρουσιαστούν σε όλα τα μέλη της Επιτροπής και γίνουν δεκτές, μετά οι προτάσεις υιοθετούνται από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στη Τρίτη φάση οι συμφωνημένες πολιτικές εφαρμόζονται από την Επιτροπή ή τα Κράτη – Μέλη. Οι πολιτικές μπορούν να

⁴⁴ Stefan Olsson, Crisis Management in the European Union, Springer, New York, 2009, σελ. 4

πάρουν τρεις μορφές: του Κανονισμού, των Εντολών και των Αποφάσεων. Οι Κανονισμοί έχουν άμεση ισχύ στα Κράτη – Μέλη, μετά την υιοθέτησή τους. Οι Εντολές είναι πιο ευέλικτες, καθώς αφήνουν το περιθώριο στο κράτος – μέλος να επιλέξει εκείνο τον τρόπο που θα φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Ενώ, οι Αποφάσεις περιορίζονται σε συγκεκριμένα/ειδικά ζητήματα νομικού χαρακτήρα και αφορούν μεμονωμένα κάθε φορά κράτη – μέλη.

Το Συμβούλιο στελεχώνεται από τους καθ' ύλην αρμόδιους υπουργούς των κυβερνήσεων των κρατών – μελών. Το Συμβούλιο χωρίζεται σε εννέα ξεχωριστά Συμβούλια ανάλογα κάθε φορά με το αντικείμενο του ζητήματος. Επίσης, σημαντική προεργασία επιτελούν και οι πάνω από 250 ομάδες εργασίας.⁴⁵ Αφού αποφασιστεί η πρόταση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων (COREPER I,II), που αποτελείται από διπλωμάτες και δημόσιους λειτουργούς των κρατών – μελών, ελέγχει τις προτάσεις που πρόκειται να περάσουν από το Συμβούλιο.⁴⁶ Ο τρόπος ψήφισης των αποφάσεων από το Συμβούλιο στηρίζεται στο αντικείμενο της απόφασης. Στις περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων το Συμβούλιο αποφασίζει είτε με Ομοφωνία, είτε με Ειδική Πλειοψηφία.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να λάβει είτε γνωμοδοτικές είτε εκτελεστικές αρμοδιότητες. Στις περιπτώσεις που το Κοινοβούλιο δρα ως γνωμοδοτικό όργανο εκφράζει την άποψή του περί των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και προτείνει τροποποιήσεις. Ωστόσο, το Κοινοβούλιο δεν μπορεί να απορρίψει αποφάσεις, ενώ ότι αποφασίσει δεν είναι δεσμευτικό για το Συμβούλιο. Όταν το Κοινοβούλιο συναποφασίζει έχει τις ίδιες εξουσίες με το Συμβούλιο, έτσι καταλήγουν σε ένα κοινώς αποδεκτό καταλυτικό κείμενο.

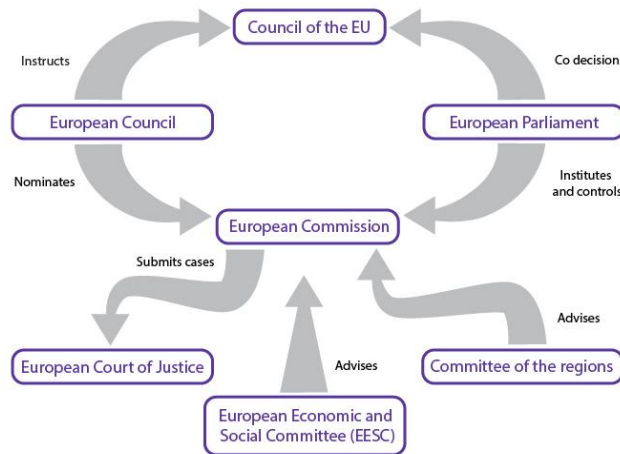
Τέλος, για την εφαρμογή των αποφασισμένων από τα όργανα της ΕΕ πολιτικών καταρτίζονται ειδικές επιτροπές, οι οποίες επιβλέπουν τη διαδικασία απορρόφησης και υιοθέτησης των αποφάσεων από τα κράτη – μέλη. Επίσης, η ΕΕ έχει συστήσει υπηρεσίες, όπως την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων κτλ.. Στην περίπτωση που αποτύχει η εφαρμογή των αποφάσεων, η υπόθεση παραπέμπεται εκ νέου στο καθ' ύλην αρμόδιο Συμβούλιο.⁴⁷

Διάγραμμα 2.3 Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων της ΕΕ

⁴⁵ Stefan Olsson, Crisis Management in the European Union, Springer, New York, 2009, σελ. 25 - 29

⁴⁶ The Council of the EU, COREPER I, <http://www.consilium.europa.eu>

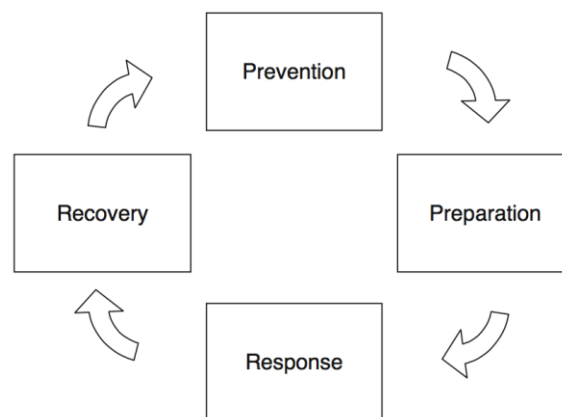
⁴⁷ Stefan Olsson, Crisis Management in the European Union, Springer, New York, 2009, σελ. 33

Introduction to study of the european union institutions/the institutional triangle, <http://hum.port.ac.uk>

Η διαχείριση κρίσεων στην ΕΕ περνάει από τέσσερις φάσεις. Η πρώτη φάση είναι η Πρόληψη, η δεύτερη είναι η Προετοιμασία, η τρίτη είναι η Αντίδραση και η τέταρτη η Ανάκαμψη. Κατά τη πρώτη φάση η ΕΕ παρατηρεί ποιά σημεία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια πιθανή κρίση και λαμβάνει μέτρα ώστε να την αποτρέψει. Κατά τη διάρκεια της Προετοιμασίας πραγματοποιείται ο σχεδιασμός στρατηγικών και η εκπαίδευση σε καταστάσεις κρίσεων. Όταν η ΕΕ χρειαστεί να δράσει αναλαμβάνει τον έλεγχο της κρίσης σε στρατηγικό, επικοινωνιακό, επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο. Τέλος, αφού λήξει η κρίση η ΕΕ θα πρέπει να έχει καταρτίσει ένα σχέδιο λήψης μέτρων για την επαναφορά του συστήματος σε φυσιολογικά επίπεδα. Η διαδικασία ευκρινέστερα και στο διάγραμμα 2.4:

Διάγραμμα 2.4. Ο Κύκλος μίας Κρίσης στα πλαίσια της ΕΕ

Stefan Olsson, Crisis Management in the European Union, Springer, 2009, New York, σελ. 11

Καθώς το θέμα της διπλωματικής αναλύει την Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Ασφάλεια είναι σημαντικό να αναλυθεί σε αυτό το σημείο η διαχείριση κρίσεων από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED). Η EYED

συστάθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, εδρεύει στις Βρυξέλλες, είναι αυτόνομος φορέας της ΕΕ και υπεύθυνη για την λειτουργία της είναι ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ. Ανάμεσα στις αρμοδιότητες της Υπηρεσίας είναι η διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, η Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και η Αντιπροεδρία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων⁴⁸.

Τη διαχείριση της ΕΥΕΔ ασκεί ο Γενικός Γραμματέας, ενώ επικουρείται από τη κεντρική διοίκηση της Υπηρεσίας και τις 140 αντιπροσωπείες της ΕΕ που εδρεύουν σε τρίτες χώρες, εκτός ΕΕ και σε διεθνείς οργανισμούς.

Η Κεντρική Διοίκηση αποτελείται από γενικές διευθύνσεις που χωρίζονται στους τομείς:

- A) Θεματικών και Γεωγραφικών Δράσεων
- B) Διοικητική Διαχείριση
- Γ) Διαχείριση των Κρίσεων και το Σχεδιασμό (Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ, Κέντρο Επιχειρήσεων της ΕΕ)

Όργανα της ΚΕΠΠΑ για Στρατιωτικές και Πολιτικές Επιχειρήσεις

Για την διεξαγωγή των στρατιωτικών και των πολιτικών επιχειρήσεων η ΚΕΠΠΑ και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ διαθέτουν μια σειρά από γνωμοδοτικά και εκτελεστικά όργανα, μερικά από τα οποία έχουν αναφερθεί και ανωτέρω.

Αρχικά, η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ), η οποία εδρεύει στις Βρυξέλλες, στελεχώνεται από εθνικούς αντιπροσώπους ανωτάτου επιπέδου ή επιπέδου πρέσβεις. Η ΕΠΑ ασχολείται με όλες τις πτυχές της ΚΕΠΠΑ, αναλαμβάνοντας τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση της επιχείρησης. Επίσης, ανάμεσα στις αρμοδιότητες της είναι να υποβάλλει κατευθυντήριες γραμμές στη Στρατιωτική Επιτροπή.⁴⁹

Η Στρατιωτική Επιτροπή (ΣΕη) αποτελείται από τους Αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων και συνεδριάζει όταν απαιτείται. Αποτελεί γνωμοδοτικό όργανο παρέχοντας στρατιωτικές συμβουλές και υποβάλλοντας συστάσεις στην ΕΠΑ και στο Στρατιωτικό Επιτελείο⁵⁰.

Το Στρατιωτικό Επιτελείο (ΣΕο) παρέχει στρατιωτικές γνώσεις και

⁴⁸ Απόφαση του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 2010 για τον καθορισμό της οργάνωσης και της λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (2010/427/ΕΕ), άρθρα 1 – 4
http://www.eeas.europa.eu/background/docs/eeas_decision_en.pdf

⁴⁹ Council Decision 2001/78/CFSP of 22 January 2001

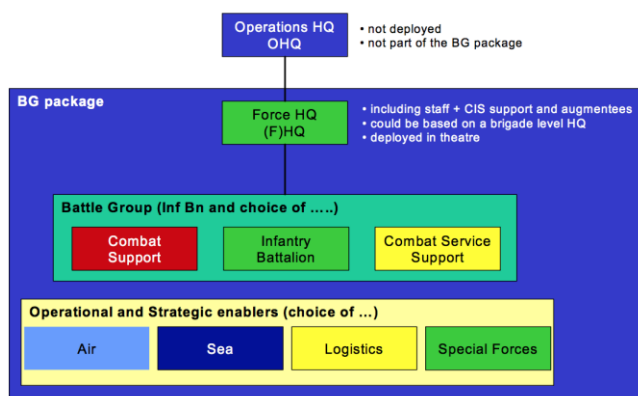
⁵⁰ EU Council Decision 2001/79/CFSP of 22 January 2001

υποστήριξη προς την Κοινή Εξωτερική Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΕΠΑΑ). Ρόλος του Επιτελείου είναι η εκτίμηση της κρίσης και του στρατηγικού προγραμματισμού, όπως και η έγκαιρη προειδοποίηση. Το Στρατιωτικό Επιτελείο αποτελεί μέρος της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου. Αποτελείται από 185 άτομα, αποσπασμένα από τα κράτη – μέλη. Ο Γενικός Διευθυντής του Επιτελείου (DGEUMS) είναι ανώτατος αξιωματικός ενός από τα κράτη – μέλη. Το Επιτελείο κατά τη περίοδο διαχείρισης κρίσεων οργανώνει Ομάδες Διαχείρισης Κρίσεων.

Το Κέντρο Κατάστασης (SIT – CEN) αποτελείται από 30 άτομα, βρίσκεται υπό την άμεση εποπτεία του Υπατου Εκπροσώπου και λειτουργεί εντός του Συμβουλίου. Ανάμεσα στις αρμοδιότητές του είναι η αξιολόγηση και η προειδοποίηση για γεγονότα και καταστάσεις κρίσεως. Το Κέντρο λαμβάνει συνεχώς πληροφορίες από όλα τα κράτη – μέλη και συντάσσει αναφορές και εκτιμήσεις.

Ο Πολιτικο/Στρατιωτικός Πυρήνας (Civ/Mill Cell) αποτελείται από δύο κλάδους: Το Κέντρο Επιχειρήσεων και τον Κλάδο Στρατηγικής Σχεδίασης. Ρόλος του Πυρήνα είναι η στρατηγική σχεδίαση για την άμεση ετοιμότητα της ΕΕ, η σχεδίαση και διεξαγωγή πολιτικών επιχειρήσεων και η οργάνωση του Κέντρου Επιχειρήσεων. Το Κέντρο Επιχειρήσεων λειτουργεί σαν μια τρίτη λύση για την διεύθυνση και παρακολούθηση μιας επιχείρησης, πέρα από τα πέντε στρατηγεία στη Γαλλία (Mont

Valerien), στη Βρετανία (Northwood), στη Γερμανία (Potsdam), στην Ιταλία (Rome) και στην Ελλάδα (Λάρισα) και τη δυνατότητα μέσω της συμφωνίας Berlin Plus χρήσης υπηρεσιών και ανθρώπινου δυναμικού του NATO.

Διάγραμμα 2.5 Οργανόγραμμα των Battlegroups,
Common Security and Defence Policy EU Battlegroups,
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pre ssdata/en/esdp/91624.pdf

Ο Πυρήνας μπορεί να διευθύνει επιχειρήσεις, είτε με στρατιωτικά είτε χωρίς στρατιωτικά μέσα.

Οι Μάχιμες Μονάδες (Battlegroups) αποτελούνται από ειδικά εκπαιδευμένους στρατιώτες και έχουν το μέγεθος τάγματος, δηλαδή περίπου 1500 άτομα. Οι Μονάδες θα πρέπει να είναι διαθέσιμες εντός 15 ημερών και να παραμείνουν για 30 ημέρες και να έχουν την ικανότητα να επιχειρούν για 120 ημέρες. Οι Μονάδες είναι σχεδιασμένες ώστε να διασχίζουν δύσβατες και εμπόλεμες περιοχές. Στόχος τους είναι η προετοιμασία του εδάφους για την υποδοχή μεγαλύτερων ειρηνευτικών

στρατευμάτων είτε από τον ΟΗΕ είτε από τα κράτη – μέλη της ΕΕ. Οι Μονάδες, μετά την δημιουργία τους και τη συγκέντρωσή τους το 2007, δεν έχουν χρησιμοποιηθεί στις επιχειρήσεις της ΕΕ, λόγω κυρίως των επιπλέον οικονομικών βαρών που θα πρέπει να σηκώσουν τα κράτη – μέλη της ΕΕ για την αποστολή τους εκτός Ευρώπης.⁵¹

Ένα από τα όργανα πολιτικών επιχειρήσεων είναι ο Μηχανισμός Συντονισμού (Coordination Mechanism), ο οποίος θεσπίστηκε το 1999 από το Συμβούλιο του Ελσίνκι και υπάγεται στη Γραμματεία του Συμβουλίου. Ο ρόλος του είναι ο συντονισμός των πόρων των κρατών – μελών.

Επίσης, άλλο όργανο είναι η Επιτροπή Μη Στρατιωτικών Πτυχών Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM) που ιδρύθηκε το 2000 και σκοπός της είναι η ανάπτυξη στρατηγικών και η επίβλεψη των επιχειρήσεων. Είναι επίσης γνωμοδοτικό όργανο προς την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας.

Τέλος, για την υποστήριξη των επιχειρήσεων συστάθηκε το 2007 από το Συμβούλιο το όργανο Μη Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (CPCC). Βρίσκεται υπό την εποπτεία της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας και του Ύπατου Εκπροσώπου και ρόλος του είναι η σχεδίαση των επιχειρήσεων και η παροχή συμβουλών προς τον Ύπατο Εκπρόσωπο, ενώ βρίσκεται σε στενή συνεργασία με τα υπόλοιπα όργανα διαχείρισης κρίσεων της ΚΕΠΠΑ.⁵²

Οι υπόλοιποι θεσμοί της ΕΕ διατηρούν σημαντικές αρμοδιότητες στη διαχείριση κρίσεων, ωστόσο είναι περιορισμένες. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει μειωθεί με βάση τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η Επιτροπή πλέον διατηρεί το δικαίωμα να υποβάλει προτάσεις στο Συμβούλιο. Η Υπηρεσία Μέσων Εξωτερικής Πολιτικής (SFPI), που παραμένει όργανο της Επιτροπής και είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την οικονομική διαχείριση του Μηχανισμού Σταθερότητας (IS), δίνει αναφορά στον Ύπατο Εκπρόσωπο. Επίσης, η συγκεκριμένη Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την παραγωγή της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, όπως και για την σύνταξη προτάσεων για τον προϋπολογισμό της ΚΕΠΠΑ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στα ζητήματα της ΚΕΠΠΑ έχει γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, με τη μορφή κατάθεσης ερωτημάτων των ευρωβουλευτών. Οι ευρωβουλευτές μπορούν να απευθύνουν τις ερωτήσεις τους στον Ύπατο Εκπρόσωπο, όταν παρίσταται στο Κοινοβούλιο και να ασκήσουν πίεση προς το Συμβούλιο μέσω

⁵¹ Common Security and Defence Policy, EU Battlegroups, Updated April 2013, <http://www.consilium.europa.eu>

⁵² structures instruments agencies/cpcc, <http://eeas.europa.eu>

της έγκρισης του προϋπολογισμού της ΚΠΑΑ και ΚΕΠΠΑ. Τέλος, μπορεί το Κοινοβούλιο να αιτηθεί τροποποιήσεις σε ζητήματα ασφάλειας και άμυνας⁵³.

Διαχείριση Κρίσεων σε Στρατιωτικές Επιχειρήσεις

EUAVSEC South – Sudan

Η διαδικασία στρατιωτικής σχεδίασης και λήψης απόφασης φαίνεται και στο παρακάτω σχεδιάγραμμα:

Διάγραμμα 2.6 Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων στο Πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ

Luis Simón, Command and control? Planning for EU military Operations, Occasional Paper, European Union Institute for Security Studies, January 2010, 81, σελ. 13

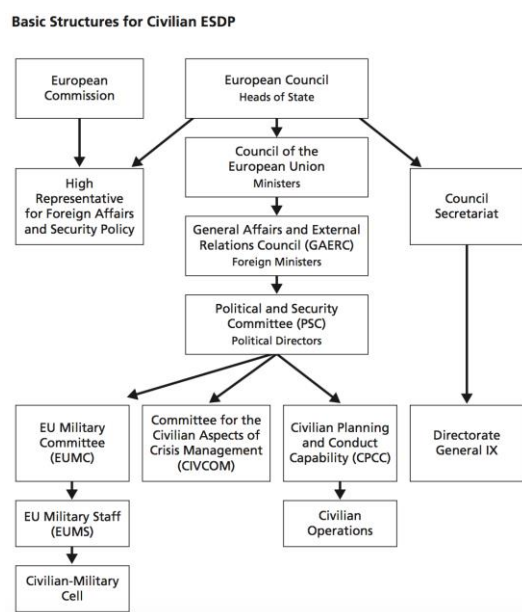
Διαχείριση Κρίσεων σε Πολιτικές Επιχειρήσεις

Η ΕΕ στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής περιφερειακής ασφάλειας διεξάγει μια σειρά από Διαχειρίσεις Κρίσεων Πολιτικής φύσεως. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η υποστήριξη σε περιπτώσεις φυσικής καταστροφής, ανθρωπιστικής κρίσης ή σύρραξης. Η ΕΕ ειδικότερα αναλαμβάνει επιχειρήσεις που έχουν να κάνουν με την Ενίσχυση του Κράτους Δικαίου, τη στήριξη της Δημόσιας Διοίκησης, την

⁵³ Common Foreign and Security Policy structures and instruments after the entry into force of the Lisbon Treaty, EPLO Briefing Paper 1/2012, April 2012, σελ. 7 – 10, http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/Working%20Groups/CSDP/EPLO_Briefing_Paper_1-2012_CFSP_After_Lisbon.pdf

Αστυνόμευση, τη Πολιτική Προστασία, την Προστασία Εκπροσώπων της ΕΕ και την Παρατήρηση. Για τον σκοπό αυτό διαθέτει 282 δικαστές και εμπειρογνώμονες, 600 εμπειρογνώμονες που παρατηρούν και γνωμοδοτούν σχετικά με τις κατα τόπους εκλογές ή δημόσιες διοικήσεις, 5.000 αστυνομικούς, με δυνατότητα ανάπτυξης οι 1.400 εντός 30 ημερών, όπως και 500 άτομα για τη διεξαγωγή παρατηρήσεων και συλλογή πληροφοριών.⁵⁴

Τα βασικά όργανα στη διαχείριση των Πολιτικών Επιχειρήσεων, όπως αναφερθήκαμε και ανωτέρω, είναι ο Μηχανισμός Συντονισμού (Coordination

Διάγραμμα 2.7 Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων για Πολιτικές Επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ
EU Civilian Crisis Management, Chivvis Christopher, RAND, 2010, Santa Monica, σελ. 6

Mechanic), η Επιτροπή Μη Στρατιωτικών Πτυχών Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM) και το το όργανο Μη Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (CPCC). Η διαδικασία λήψης αποφάσεων για τις Στρατιωτικές και Πολιτικές επιχειρήσεις είναι παρόμοια. Πάλι, κατά το πρώτο στάδιο πραγματοποιείται έρευνα της κατάστασης της κρίσης, το Συμβούλιο αποφασίζει την διεξαγωγή στρατιωτικής επιχείρησης για την αντιμετώπιση μιας κρίσης, ο Ύπατος Εκπρόσωπος ετοιμάζει το Crisis Management Concept (CMC).

Στη συνέχεια, πάλι το Στρατιωτικό Επιτελείο (EUMS) παράγει τις Στρατιωτικές Στρατηγικές Επιλογές (MSO) και μετά η Στρατιωτική Επιτροπή (EUMC) τοποθετεί κατά προτεραιότητα τους στόχους και τις στρατηγικές.

Η διαφορά σε σχέση με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις φαίνεται μετά την σύνταξη της επιθυμητής πορείας της επιχειρήσης από την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (PSC), καθώς σε αυτή τη περίπτωση την Αρχική Στρατιωτική Οδηγία (IMD) την συντάσσουν τα Όργανα Διαχείρισης Πολιτικών Επιχειρήσεων που υπάγονται στη Γραμματεία του Συμβουλίου και βρίσκονται υπό την καθοδήγηση της Επιτροπής Μη Στρατιωτικών Πτυχών Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM). Αμέσως μετά ορίζονται ο Ανώτατος Διοικητής της

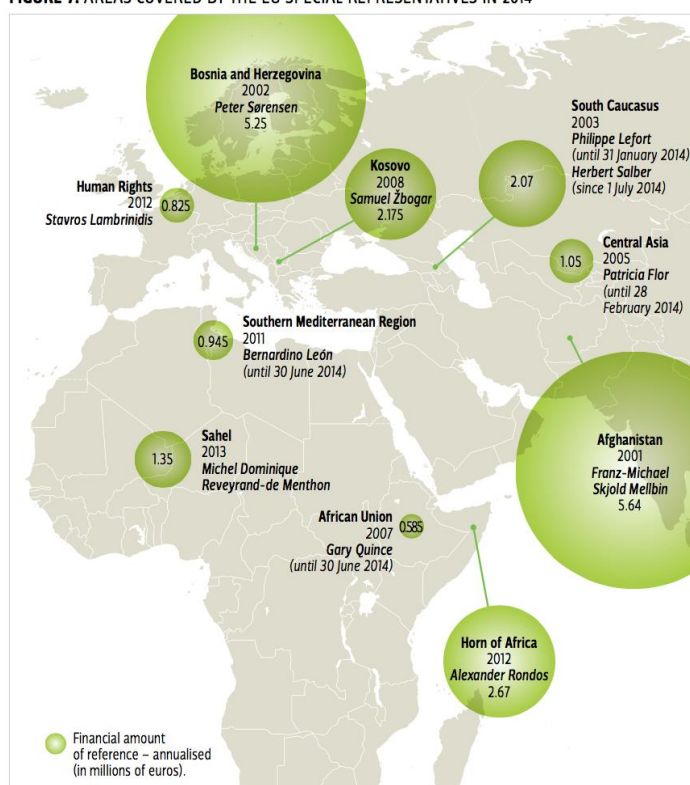
⁵⁴ Παρίσης Ι., Η Ευρώπη της Άμυνας, Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σελ. 142 - 144

Επιχείρησης (OpCdr) και το Επιχειρησιακό Στρατηγείο της ΕΕ για την επιχείρηση. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία τότε και πάλι το Συμβούλιο αποφασίζει για την έναρξη της επιχείρησης.⁵⁵

Ο Θεσμός του Ειδικού Εκπροσώπου της ΕΕ

Η ΕΕ διατηρεί 9 Ειδικούς Εκπροσώπους σε διάφορες χώρες και περιοχές ανά

FIGURE 7: AREAS COVERED BY THE EU SPECIAL REPRESENTATIVES IN 2014

Χάρτης 2.1 Αποστολή Ειδικών Εκπροσώπων της ΕΕ σε Τρίτες Χώρες

Facts and Figures, Yearbook of European Security 2015, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

συμβαίνει και στις επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ (άρθρο 33 ΣΕΕ).

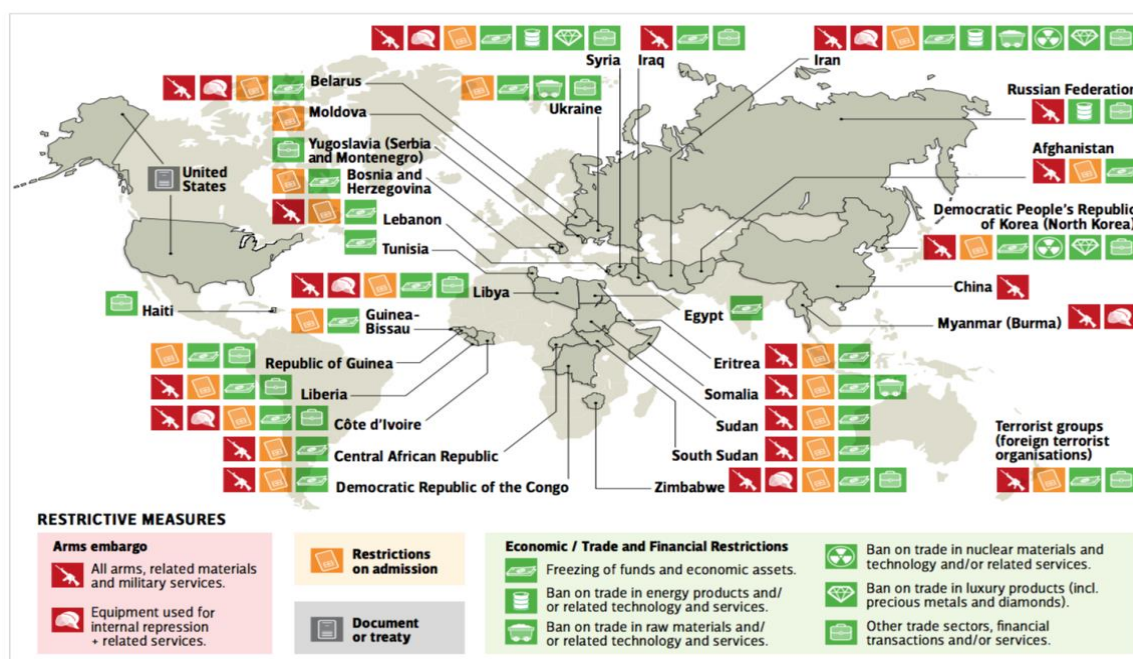
Οι Κυρώσεις στο Πλαίσιο της ΕΕ

Η δυνατότητα από πλευράς της Ένωσης επιβολής κυρώσεων ορίζεται από το άρθρο 21 της ΣΕΕ, σύμφωνα με το οποίο δεσμεύεται απέναντι στον Χάρτη του ΟΗΕ για την Προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η νομική βάση για τη λήψη περιοριστικών μέτρων ή επιβολής κυρώσεων κατά τρίτης χώρας δημιουργήθηκε με

⁵⁵ Annika Björkdahl and Maria Strömviik, The Decision – Making Process Launching an ESDP Crisis Management Operation, Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS, April, 2008

τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (301 ΣΕΚ/Α). Η Επιτροπή υποβάλει πρόταση στο Συμβούλιο για την επιβολή κυρώσεων και μετά εκείνο αποφασίζει. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η ΕΕ πλέον μπορεί να επιβάλει κυρώσεις κατά ατόμων, ομάδων ή μη κρατικών οντοτήτων (215 ΣΛΕΕ). Πολλές φορές η ΕΕ επιβάλλει κυρώσεις έπειτα από σύσταση του ΟΗΕ, είτε όταν η ίδια ανεξάρτητα, όταν το κρίνει απαραίτητο. Οι κυρώσεις εγκρίνονται ομόφωνα από το Συμβούλιο, ενώ η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) επανεξετάζει τις σχετικές αποφάσεις. Οι κυρώσεις της ΕΕ συνήθως είναι οικονομικές και αφορούν εμπάργκο αγοράς όπλων, πάγωμα καταθέσεων ή πρόσβασης στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, το εμπάργκο στην αγορά ενέργειας, πυρηνικών και ορυκτού πλούτου. Στον πίνακα 2.1 φαίνονται όλες οι κυρώσεις που έχει επιβάλει η ΕΕ προς τρίτα κράτη, των οποίων τα καθεστάτα παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ή τις δημοκρατικές αξίες.⁵⁶

Χάρτης 2.2 Κυρώσεις της ΕΕ προς Τρίτες Χώρες το 2014

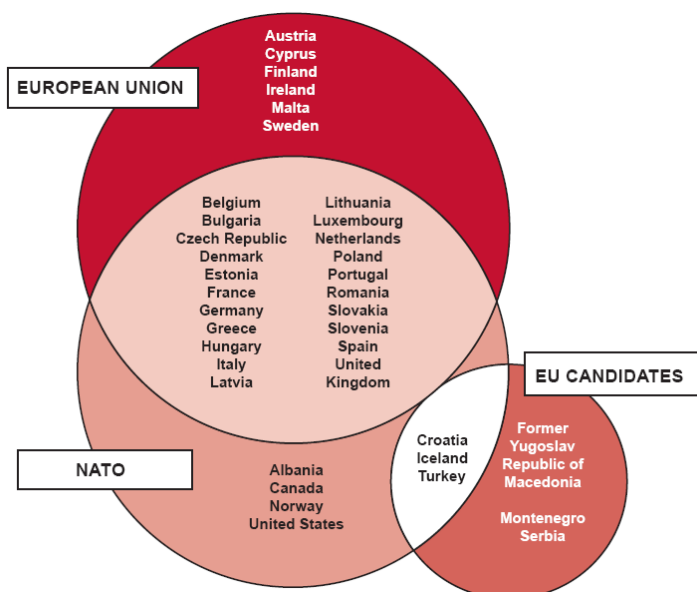
Yearbook of European Security 2015, European Union Institute for Security Studies (EUISS), σελ. 59

2.3 Νομικό Καθεστώς Κρατών – Μελών της ΕΕ

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σημαντικό να εξετάσουμε ποιά είναι το νομικό καθεστώς των κρατών – μελών της ΕΕ που συμμετέχουν στις επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ.

⁵⁶ Andrew Glencross, Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2015, σελ. 351

Αρχικά, όπως αναφέρεται ανωτέρω, στις επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ μπορεί να συμμετέχει ομάδα κρατών εκπροσωπώντας τα συμφέροντα της ΕΕ χωρίς την

Διάγραμμα 2.8 Νομικό Καθεστώς Ευρωπαϊκών Χωρών στους σε NATO & ΕΕ

EU and NATO membership overlap, European Union Committee (commissioned by the House of Lords) - [http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201012/ldselect/lddeucom/292/29206.htm

συμμετοχή όλων των κρατών – μελών της (άρθρο 44 Συνθήκη Λισαβόνας). Από τα 28 κράτη – μέλη της ΕΕ τα 22 είναι μέλη του NATO, ενώ τα υπόλοιπα 6 δεν έχουν εισχωρήσει στο NATO (Αυστρία, Κύπρος, Φινλανδία, Ιρλανδία, Μάλτα, Σουηδία). Η σχέση των 22 κρατών – μελών της ΕΕ, όσον αφορά το NATO, προσδιορίζεται από τις συνθήκες που αναφέρονται ανωτέρω και έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των δύο οργανισμών.

Επίσης, σε όλες τις επιχειρήσεις η ΕΕ δίνει τη δυνατότητα να συμμετέχουν και τρίτα κράτη, είτε πρόκειται για το κράτος υποδοχής, είτε για άλλα κράτη που θεωρούν ότι θίγονται τα συμφέροντά τους από μια κρίση. Η ΕΕ με τις συμφωνίες Status of Forces Agreements (SOFAs)⁵⁷ και Status of Mission Agreements (SOMAs) ορίζει τον τρόπο συνεργασίας της ΕΕ με τα τρίτα κράτη κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων.⁵⁸ Σε αυτή τη δυνατότητα αναφέρεται ρητώς η Έκθεση της Προεδρίας της ΕΠΑΑ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999 και επιβεβαιώνεται από το άρθρο 24 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Τα τρίτα κράτη που συμμετέχουν στις επιχειρήσεις υποχρεούνται κάθε φορά να συμμορφώνονται στις προβλέψεις των αποφάσεων της Κοινής Δράσης του Συμβουλίου, αλλά έχουν συνήθως τα ίδια ή παρόμοια δικαιώματα με τα κράτη – μέλη της ΕΕ όσον αφορά τις επιχειρήσεις.⁵⁹

Πίνακας 2.1 Διμερείς Συμβάσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες στο Πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ

⁵⁷ European Council Agreement (EU SOFA) (2003/C 321/02), [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42003A1231\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42003A1231(01))

⁵⁸ Aurel Sari, Status of Forces and Status of Mission Agreements under the ESDP: The EU's Evolving Practice The European Journal of International Law Vol. 19 no. 1, σελ. 67 - 100

⁵⁹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι, Έκθεση της Προεδρίας για την ΕΠΑΑ, παράρτημα IV, 11 - 12 Δεκεμβρίου 1999

Country	Date of signature	Date of entry into force	Legal basis
Norway	03 December 2004	01 January 2005	2005/191/CFSP
Iceland	21 February 2005	01 April 2005	2005/191/CFSP
Ukraine	13 June 2005	01 May 2008	2005/495/CFSP
Canada	24 November 2005	01 December 2005	2005/851/CFSP
Turkey	29 June 2006	01 August 2007	2006/482/CFSP
Montenegro	22 February 2011	04 April 2012	2011/133/CFSP
United States of America	17 May 2011	01 June 2011	2011/318/CFSP
Serbia	08 June 2011	01 August 2012	2011/361/CFSP
New Zealand	18 April 2012	01 May 2012	2012/315/CFSP
Albania	05 June 2012	01 February 2013	2012/344/CFSP
The former Yugoslav Republic of Macedonia	29 October 2012	01 April 2013	2012/768/CFSP
Moldova	13 December 2012	01 July 2013	2013/12/CFSP
Georgia	19 November 2013	-	-
Chile	30 January 2014	-*	2014/71/CFSP

* Entry in force after completion of Chilean internal procedures.

Facts and Figures, Yearbook of European Security 2014

Κεφάλαιο III

Η Γεωπολιτική Αξία της Υποσαχάριας Αφρικής για την ΕΕ

Η Ευρώπη ως Αποικιοκρατική Δύναμη

Οι δεσμοί της Ευρώπης με τους λαούς της Αφρικής είναι μακροχρόνιοι και ξεκινούν από την αρχαιότητα. Το εμπόριο ήταν ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των δύο ηπείρων με το αλάτι, τους δούλους, το χρυσάφι και τα υφάσματα να προσελκύουν εξερευνητές στη αφρικανική ήπειρο.⁶⁰ Η κατάκτηση της Αφρικής από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις της Ευρώπης ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα. Το 1876 το 90% της ηπείρου ήταν ελεύθερο, ωστόσο μέχρι το 1914 βρισκόταν στα χέρια των αποικιοκρατών, εκτός της Λιβερίας και της Αιθιοπίας. Οι λόγοι που οδήγησαν στην κατάκτηση της Αφρικής βρίσκονται στην τεχνολογική υπεροχή των ευρωπαϊκών χωρών την εποχή εκείνη.

Η Μ. Βρετανία από το 1820 επιθυμούσε την αναδιαμόρφωση των δομών των αφρικανικών χωρών μέσα από το εμπόριο, αναγκάζοντας τους αυτόχθονες λαούς να αποδεχτούν τον ιμπεριαλισμό του ελεύθερου εμπορίου. Το 1882 εφάρμοσε επιθετική στρατηγική, κατακτώντας τη διώρυγα του Σουέζ, ενώ ανταγωνίστηκε τις γαλλικές δυνάμεις για τον έλεγχο του Σουδάν.

Η Γαλλία οδηγήθηκε στην Αφρική λόγω του ανταγωνισμού της με τη Μ. Βρετανία. Η Γαλλία εισέβαλε στη Δυτική και Κεντρική Αφρική και εφάρμοσε τον λεγόμενο στρατιωτικό ιμπεριαλισμό.

Η Ιταλία, μετά και την ενοποίησή της σε ένα κράτος το 1870, επεδίωξε τη κατάκτηση της Ερυθραίας και της Λιβύης, λόγω κυρίως της έλλειψης καλλιεργήσιμης γης και της ανάγκης κάλυψης των αναγκών του αυξανόμενου πληθυσμού της.

Για τη Γερμανία η απόκτηση αποικιών αποτελούσε θέμα γοήτρου απέναντι στις άλλες αποικιοκρατικές δυνάμεις, ενώ και ο ίδιος ο Μπίσμαρκ δεχόταν πιέσεις από τη γερμανική αστική τάξη ώστε να αποστείλει στρατεύματα.

Θέμα γοήτρου απετέλεσαν οι αποικίες και για την Πορτογαλία, η οποία επεδίωκε την εγκαθίδρυση μίας αυτοκρατορίας στην Αφρική. Η Πορτογαλία είδε την

⁶⁰ Fernand Braudel, Γραμματική των Πολιτισμών, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2001, σελ. 195 - 197

Ανγκόλα, τη Γουϊνέα – Μπισάο και τη Μοζαμβίκη ως ένα χώρο απόκτησης πλούτου και πώλησης των πορτογαλικών προϊόντων.

Το Κονγκό από το 1884 αποτελούσε κτήση του Βέλγου Βασιλιά Λεοπόλδου Β΄, το οποίο το πούλησε το 1909 στο Βέλγιο. Ένας από τους βασικούς λόγους κτήσης του Κονγκό ήταν η σημασία της απόκτησης υπερπόντιων εδαφών για την οικονομική και εμπορική ενίσχυση του Βελγίου.

Στο Συνέδριο του Βερολίνου το 1884 οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης αποφάσισαν την απόκτηση του Κονγκό από το Βασιλιά Λεοπόλδο Β΄, την παγίωση των βρετανικών και γαλλικών αποικιών, ενώ σταμάτησε και οποιαδήποτε άλλη εδαφική διεκδίκησή τους.⁶¹

Από το 1950 και μέχρι τη δεκαετία του 1990 μια σειρά από κινήματα ξέσπασαν στην Αφρικανική ήπειρο για την ανεξαρτησία των κρατών της ηπείρου από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις. Σήμερα η Αφρική αποτελείται από 54 κράτη με συνολικό πληθυσμό 1,1 δις ανθρώπους και πάνω από 2000 διαφορετικές γλώσσες.

Η Εταιρική Σχέση Αφρικής και ΕΕ

Τη σημασία της Αφρικής για την Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να καταδείξει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το κείμενο που απέστειλε το 2007 προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τίτλο *Από το Κάιρο στη Λισαβόνα – Στρατηγική εταιρική σχέση ΕΕ - Αφρικής*. Το κείμενο τονίζει τους λόγους της σημασίας της Αφρικής για την ΕΕ, καταγράφοντας παράλληλα μια ιστορική αναδρομή από το 2000 και μετά των σχέσεων των δύο ηπείρων. Η πρώτη σύνοδος κορυφής Αφρικής – ΕΕ πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο το 2000. Κατά τη διάρκεια της συνόδου υπέγραψαν τα δύο μέρη το σχέδιο δράσης του Καΐρου δεσμευόντάς τα να αναπτύξουν τους δεσμούς τους και να πραγματοποιούν συνόδους κορυφής ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Ακολούθησε η ίδρυση του οργανισμού NEPAD το 2001, για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των αφρικανικών χωρών και ένα χρόνο αργότερα ιδρύθηκε η Αφρικανική Ένωση (ΑΕ). Το 2003 με νέα δεδομένα πλέον πραγματοποιήθηκε η δεύτερη σύνοδος κορυφής ΕΕ – Αφρικής. Το 2005 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε το κείμενο *Προς μια στρατηγική εταιρική σχέση*, το οποίο για πρώτη φορά προσδιόριζε τη στρατηγική της ΕΕ για την Αφρική. Η

⁶¹ Bruce Vandervort, *Wars of Imperial Conquest in Africa 1830 – 1914*, UCL Press, London, 1998, σελ. 26 - 55

Στρατηγική καθόριζε τη σχέση των δύο μερών σε εθνικό, περιφερειακό και παναφρικανικό επίπεδο. Τόνιζε επίσης τη σημασία του κράτους δικαίου, της ειρήνης, της ασφάλειας, των εμπορικών συναλλαγών, όπως και της εξωτερικής υποστήριξης της Αφρικής στα ζητήματα βιωτικού επιπέδου, υγείας, επισιτιστικής ασφάλειας και εκπαίδευσης.

Το 2005 η ΕΕ εξέδωσε το κείμενο EU Strategy for Africa, το οποίο περιγράφει το πλαίσιο δράσεων και συνεργασίας των κρατών – μελών της ΕΕ με την Αφρική, υποστηρίζοντάς τη στην επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (MDGs). Στο κείμενο τονίζεται η σημασία δημιουργίας ενός ειρηνικού, ασφαλούς και καλής διακυβέρνησης περιβάλλοντος για την επίτευξη των Στόχων. Επίσης, η ΕΕ δηλώνει ότι θα ενισχύσει τις επιχειρήσεις της στην Αφρική ώστε να αποτραπούν οι εμπόλεμες καταστάσεις, να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία και η διακίνηση όπλων μαζικής καταστροφής. Τέλος, παρότι η ΕΕ αποτελεί την πρώτη χώρα στην οικονομική υποστήριξη της Αφρικής, τον Ιούνιο του 2005 δήλωσε ότι θα αυξήσει το ποσό της οικονομικής βοήθειας κατά 0,56% το 2010 και κατά 0,7% το 2015. Το κείμενο υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 15 – 16 Δεκεμβρίου 2015.⁶²

Το 2005 στη Πέμπτη σύνοδο κορυφής ΕΕ – Αφρικής στο Μπαμάκο, επαναπροσδιόρισαν τις σχέσεις τους μιλώντας πλέον όχι για τη στρατηγική της ΕΕ για την Αφρική, αλλά για μία στρατηγική εταιρική σχέση. Το 2007 εν τέλει η Αφρικανική Ένωση, εκπρόσωποι αφρικανικών χωρών, και η ΕΕ υπέγραψαν τη *Δήλωση της Λισαβόνας*, όπως και μια *Κοινή Στρατηγική*. Οι Στόχοι της Κοινής Στρατηγικής τους είναι: η ενίσχυση της πολιτικής τους εταιρικής σχέσης, η συνέχιση της προώθησης της ειρήνης και ασφάλειας, όπως και των εμπορικών συναλλαγών, η από κοινού αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων και τέλος η εφαρμογή μιας εταιρικής σχέσης που θα επικεντρώνεται στον άνθρωπο. Η Εταιρική Σχέση είχε 5 σημεία συνεργασίας: την ενέργεια, την κλιματική αλλαγή, τη μετανάστευση, την απασχόληση, τη δημοκρατική διακυβέρνηση και τη σύσταση μίας κοινής πολιτικής και θεσμικής δομής ΕΕ – Αφρικής.⁶³

⁶² EU Strategy for Africa, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee of 12 October 2005 - EU Strategy for Europe: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa's development [COM(2005) 489 final – Not published in the Official Journal], <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:r12540>

⁶³ Από το Κάιρο στη Λισαβόνα – Στρατηγική εταιρική σχέση ΕΕ -Αφρικής, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες, 27.6.2007 COM(2007) 357 τελικό, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:r13009>

Η Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών της Αφρικής

Το 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ένα Στρατηγικό Πλαίσιο για τη Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών. Η Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών περιλαμβάνει τη Ρουάντα, το Μπουρούντι, την Ουγκάντα, το Σουδάν και το Κονγκό, ενώ καλύπτει και ένα μέρος της Τανζανίας και της Δυτικής Κένυας. Στο κείμενο η Επιτροπή περιγράφει τις στρατηγικές επιλογές που έχει ήδη λάβει η ΕΕ όσον αφορά τη συγκεκριμένη περιοχή και σημειώνει τους λόγους της σημασίας της Περιοχής των Μεγάλων Λιμνών. Η συγκεκριμένη περιοχή της Αφρικής χαρακτηρίζεται από αδύναμες κυβερνήσεις, έλλειμμα ασφάλειας, αδυναμίας επιβολής των νόμων, φτώχεια και εύθραυστους πολιτειακούς θεσμούς.

Όλες οι χώρες στη περιοχή έχουν πληγωθεί από παρατεταμένους εμφυλίους πολέμους και την πτώση καθεστώτων. Στην περιοχή επίσης έχουν αυξηθεί οι ρυθμοί της πληθυσμιακής ανάπτυξης, κυρίως στη Ρουάντα και στο Μπουρούντι και σε κάποιες περιοχές στο Κίβου. Το έλλειμμα των δημοκρατικών θεσμών είναι γενικό φαινόμενο στη περιοχή, με τις φυλετικές διαφορές να αποτελούν την αιτία για ανθρωπιστικές κρίσεις. Το έλλειμμα της δημοκρατίας και οι εμφύλιοι πόλεμοι έχουν δημιουργήσει αδύναμες κυβερνήσεις και εν τέλει έλλειμα εξουσίας των κυβερνήσεων στην επικράτειά τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενόπλων ομάδων που λυμαίνονται μέρος του ορυκτού πλούτου της περιοχής και τον πληθυσμό των συγκεκριμένων χωρών να υποφέρει από υποσιτισμό και φυλετική βία.

Η ΕΕ τονίζει ότι θα πρέπει να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα διακυβέρνησης δίνοντας έμφαση στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ ιδιαίτερη προσπάθεια θα πρέπει να δοθεί στη περίπτωση του Κονγκό, το οποίο αποτελεί τη πιο σοβαρή περίπτωση ανάμεσα στις υπόλοιπες χώρες της Περιοχής των Μεγάλων Λιμνών. Σημασία επίσης θα πρέπει να δοθεί στη καταπολέμηση της φτώχειας και στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, παράλληλα θα πρέπει να προωθηθεί η πολιτική καλής γειτονίας μεταξύ των συγκεκριμένων χωρών ώστε να μην παρεμβαίνει η μία χώρα στα εσωτερικά θέματα της άλλης.

Με δεδομένη αυτή τη κατάσταση η ΕΕ θεωρεί ότι η Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών της Αφρικής έχει στρατηγικό ενδιαφέρον για την Ένωση, λόγω των ιστορικών δεσμών που αναφέρθηκαν ανωτέρω, αλλά και των ανθρωπιστικών κρίσεων που συμβαίνουν στις χώρες της περιοχής. Τέλος, υπάρχει ο κίνδυνος να καταστραφούν οι οικονομίες τους λόγω των παρατεταμένων συγκρούσεων και να

συμπαρασύρουν και τις υπόλοιπες χώρες της Κεντρικής Αφρικής σε ένα καθεστώς ανασφάλειας και αστάθειας.⁶⁴

⁶⁴ A Strategic Framework for the Great Lakes Region, Joint Communication to the Council, Council of the European Union, JOIN(2013) 23 final, 19 June 2013, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011396%202013%20INIT>

Κεφάλαιο IV

Ολοκληρωμένες Στρατιωτικές Αποστολές της ΕΕ στην Αφρική

Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια εξετάστηκαν η ιστορική πορεία της ΚΕΠΠΑ, η διαμόρφωσή της, οι τρόποι λήψης αποφάσεων στα πλαίσια της ΕΕ για την διαχείριση κρίσεων, τα είδη των επιχειρήσεων της ΕΕ, το νομικό καθεστώς των κρατών – μελών και η συμμετοχή τρίτων κρατών σε αυτές, όπως και η στρατηγική σχέση της ΕΕ με την Αφρική και ειδικότερα με τις χώρες της Περιοχής των Μεγάλων Λιμνών. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξεταστούν περιπτωσιολογικές μελέτες ολοκληρωμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ στη Περιοχή των Μεγάλων Λιμνών.

Πριν τη διεξαγωγή της πρώτης επιχείρησης της ΕΕ στην Αφρικανική ήπειρο είχε προηγηθεί η συνάντηση του St. Malo μεταξύ του Γάλλου Προέδρου Jacques Chirac με τον Βρετανό Πρωθυπουργό Tony Blair τονίζοντας κατά τη συνάντησή τους τη σημασία της προαγωγής των ευρωπαϊκών αξιών στην Αφρική. Η ίδια ιδέα επαναλήφθηκε στην Cahors στη Γαλλία όταν ο Chirac μίλησε για τους ουσιώδεις ιστορικούς δεσμούς της Γαλλίας με τις Αφρικανικές χώρες και για τη σημασία συνεργασίας με τη Μεγάλη Βρετανία για την επίλυση κρίσεων στην Αφρική. Σε αυτό το κομμάτι διαφαίνεται ότι η στρατηγική της Γαλλίας έχει δύο πτυχές: πρώτον είναι η ενδυνάμωση του ρόλου της ΕΕ και συγχρόνως η εδραίωση της Γαλλίας ως διεθνούς παράγοντα.⁶⁵

4.1 Επιχείρηση ARTEMIS RD Congo (DRC)

Το Ιστορικό της Σύγκρουσης

Η Δημοκρατία του Κονγκό κατοικείται σήμερα από 74 εκατομμύρια κατοίκους και συνορεύει με την Ουγκάντα, τη Ζάμπια, την Ανγκόλα, την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, τη Τανζανία και τη Ρουάντα.⁶⁶ Η χώρα όταν ανεξαρτητοποιήθηκε από το Βέλγιο με την ονομασία Βελγικό Κονγκό, ονομάστηκε

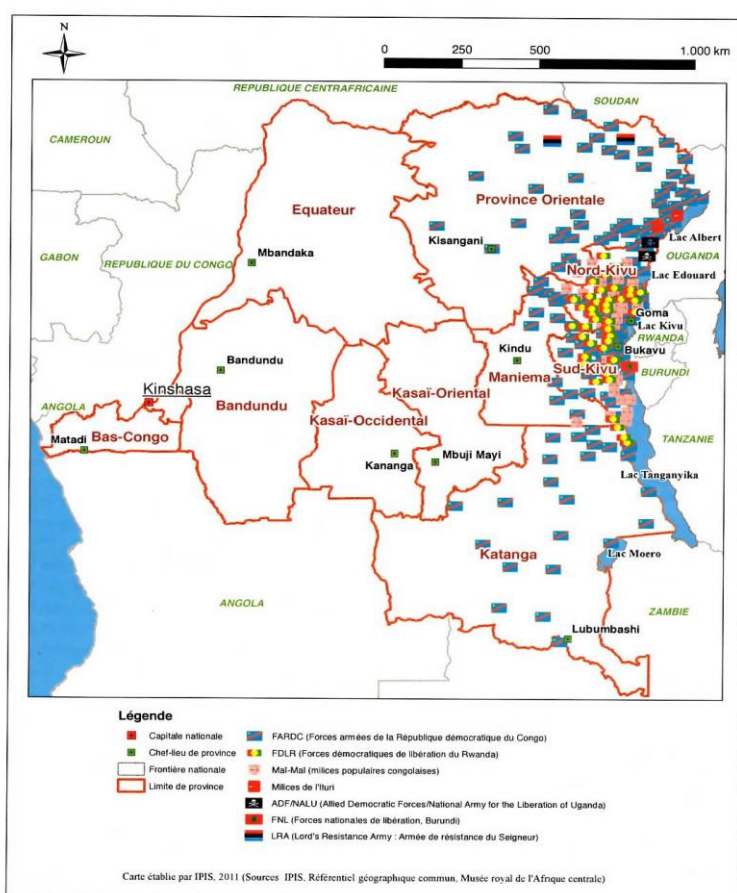
⁶⁵ Catherine Gegout, 'Causes and Consequences of the EU's military intervention in the Democratic Republic of Congo: A Realist Explanation,' *European Foreign Affairs Review*, 10, 2005. σελ. 428 - 432

⁶⁶ *The Universal Atlas of the World, Africa Political*, The Times, London, 2008, σελ. 190

Δημοκρατία του Κονγκό. Από το 1971 έως το 1997 μετονομάστηκε σε Ζαΐρ, υπό το καθεστώς του Προέδρου Μαμπούτου.

Ήδη από το 1994 είχε ξεσπάσει ο εμφύλιος στη Ρουάντα ο οποίος οδήγησε στην εξάπλωση των στρατιωτών της Φυλής Χούτου, μετά τη γενοκτονία κατά της φυλής των Τούτσι, στη Δημοκρατία του Κονγκό (DRC). Τότε πραγματοποιήθηκε ο Πρώτος Πόλεμος του Κονγκό (1997–1998) και αργότερα ακολούθησε ο Δεύτερος Πόλεμος του Κονγκό (1998–2003). Οι δυνάμεις των ανταρτών κατά τον Πρώτο και Δεύτερο Πόλεμο είχαν υποστηριχθεί από τις κυβερνήσεις της Ανγκόλα, της Ναμίμπια, της Ρουάντα, της Ουγκάντα και της Ζιμπάμπουε. Με την πτώση του

Μαμπούτου ανέλαβε ο Καμπίλα Πρόεδρος της χώρας, ωστόσο απέτυχε να τηρήσει τα συμφωνηθέντα με τη Ρουάντα και την Ουγκάντα, διακόπτοντας την στρατιωτική συνεργασία με την Ρουάντα και εκδιώκοντας τα στρατεύματα της από το Κονγκό. Ο Δεύτερος Πόλεμος του Κονγκό ξεκίνησε τον Αύγουστο του 1998 μετά από ένα αποτυχημένο

Map 4: Armed groups in the DRC
Carte 4: Groupes armés en RDC

Source: IPIS (2011)

Χάρτης 4.1 Γεωγραφική Θέση των Κυβερνητικών στρατευμάτων και των Ανταρτών

simplified maps illustrating the link between natural resources and armed conflict in the dr congo (in french)
<http://ipisresearch.be>

πραξικόπημα κατά του Προέδρου Καμπίλα, οργανωμένο από

στρατιώτες της φυλής των Τούτσι και των στρατευμάτων της Ρουάντα και της Ουγκάντα. Σε αντίθεση με τον πρώτο πόλεμο του Κονγκό, αυτή τη φορά, η Ανγκόλα, η Ναμίμπια, το Τσαντ και η Ζιμπάμπουε στήριζαν τα κυβερνητικά στρατεύματα του Κονγκό. Το 1999 ακολούθησε η συμφωνία για ανακωχή της Λουσάκα ανάμεσα στο Κονγκό, την Ανγκόλα, τη Ναμίμπια, τη Ρουάντα, την Ουγκάντα και τη Ζιμπάμπουε.

Το 2002 οι κυβερνήσεις της Δημοκρατίας του Κονγκό, της Ρουάντα και της Ουγκάντα μαζί με τους αντάρτες υπέγραψαν τη Γενική και Συνολική Συμφωνία ορίζοντας μια μεταβατική κυβέρνηση το 2003. Η αποχώρηση των ξένων δυνάμεων από τη χώρα δημιούργησε έλλειμμα εξουσίας στις ανατολικές επαρχίες της χώρας (Ιτούρι, Βόρειο και Νότιο Κίβου). Οι αντάρτες ενισχύθηκαν και οι συγκρούσεις εντάθηκαν και πάλι με σκοπό την ανάκτηση εδαφών και φυσικών πόρων της χώρας.⁶⁷

Η συνέχιση των συγκρούσεων οδήγησε στο Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ 1493 στις 28 Ιουλίου 2003, επιβάλλοντας υποχρεωτικό εμπάργκο όπλων σε όλες τις ομάδες των ανταρτών που δρούσαν στην περιοχή. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την επίτευξη της συμφωνίας η κυβέρνηση του Κονγκό ξεκίνησε κυνηγητό σύλληψης υπόπτων για γενοκτονία, ενώ υιοθέτησε και εθελούσιο επαναπατρισμό των Χούτου από τη Ρουάντα. Σύμφωνα με αναφορές του ΟΗΕ οι αντάρτες πριν και μετά την εφαρμογή του εμπάργκο όπλων προμηθεύονταν στρατιωτικό εξοπλισμό από τη Ρουάντα και την Ουγκάντα.⁶⁸

Η εξαετής κρίση δημιούργησε τεράστιες πληγές στο Κονγκό, οδηγώντας τη χώρα σε εμφύλιες συγκρούσεις, εσωτερική μετακίνηση πληθυσμών, εκτεταμένα κρούσματα βιασμών, τη στρατολόγηση παιδιών και τη κατάρρευση των υπηρεσιών του κράτους. Σύμφωνα με αναφορά της Διεθνούς Επιτροπής Διάσωσης πρόκειται για τη χειρότερη ανθρωπιστική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Οι πρώτες αναφορές της Επιτροπής καταγράφουν πάνω από 3,3 εκατομμύρια νεκρούς ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων. Παραπάνω από 31.000 άτομα δολοφονούνται κάθε μήνα, με τους μισούς να είναι παιδιά κάτω των 5 ετών. Οι νότιες περιοχές της χώρας εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές. Στη πλειονότητά τους πεθαίνουν λόγω ασθενειών που θα μπορούσαν εύκολα να αποφευχθούν, ενώ μόλις το 2% εξ αυτών αποτελεί αποτέλεσμα συγκρούσεων. Τα κυριότερα συμπτώματα είναι πυρετός, ελονοσία, διάρροια αναπνευστικές παθήσεις και λιμός.⁶⁹

⁶⁷ Jason K. Stearns, *Helping Congo Help Itself What It Will Take to End Africa's Worst War*, Foreign Affairs, Volume 95, Number 5, September/October 2013, σελ. 99 - 112

⁶⁸ Damien Fruchart, *United Nations Arms Embargoes, Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*, Case study: Democratic Republic of the Congo, 2003-2006, Stockholm International Peace Research Institute 2007, σελ. 2 - 4, <http://books.sipri.org/files/misc/UNAE/SIPRI07UNAEprelims.pdf>

⁶⁹ Mortality in the Democratic Republic of Congo: Results from a Nationwide Survey, International Rescue Committee, April - July 2004

Η Απόφαση της Επέμβασης

Στις 12 Ιουνίου 2003, το Συμβούλιο της ΕΕ υιοθέτησε ένα πλάνο επιχειρήσεων και αποφάσισε την διεξαγωγή της Στρατιωτικής Αποστολής στην Δημοκρατία του Κονγκό με τη κωδική ονομασία ARTEMIS, ακολουθώντας το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 1484. Η Κοινή Δράση της ΕΕ (2003/423/CFSP) για την επιχείρηση υιοθετήθηκε στις 5 Ιουνίου 2003.⁷⁰

Η επιχείρηση ARTEMIS στο Κονγκό είναι γνωστή και ως Emergency Multinational Force, IEMF. Διήρκεσε 3 μήνες και στόχος της ήταν η ενίσχυση και η διατήρηση της ασφάλειας στη χώρα, όπως και η αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Η επιχείρηση διατηρήθηκε μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 2003 για να μπορέσουν οι δυνάμεις της MONUC, του ΟΗΕ, να αναλάβουν την επιχείρηση μετά την ΕΕ.

Οι χώρες που έστειλαν στρατιώτες στην επιχείρηση Artemis ήταν η Αυστρία (3), το Βέλγιο (66), η Γαλλία (1639), η Γερμανία (7), η Ελλάδα (2), η Ουγγαρία (1), η Ιρλανδία (5), η Ιταλία (1), η Ολλανδία (1), η Νότιος Αφρική (21), η Ισπανία (1), η Σουηδία (81), η Μεγάλη Βρετανία (97) και η Βραζιλία (41).⁷¹

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της ΕΕ ήταν η προστασία του αεροδρομίου, όπως και στρατηγικής σημασίας σημείων στη πόλη Μπούνια. Η επιχείρηση της ΕΕ θα αντικαθιστούσε τις δυνάμεις του ΟΗΕ που βρίσκονταν υπό την ηγεσία της Ουρουγουάης. Η Γαλλία συμφώνησε με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ να ηγηθεί της επιχείρησης εάν εντασσόταν στη Χάρτα VII του ΟΗΕ, αν συμμετείχαν και γειτονικές αφρικανικές χώρες και αν η επιχείρηση είχε συγκεκριμένο σκοπό και χρονική λήξη.

Το αρχηγείο των τακτικών δυνάμεων εγκαταστάθηκε στην Entebbe, ενώ ο Διοικητής της επιχείρησης διεύθυνε από το Επιχειρησιακό Στρατηγείο στο Παρίσι. Η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας εξέδωσε τους κανόνες εμπλοκής, οδηγίες σχετικά με τους στόχους και τη στρατηγική της επιχείρησης καθώς και την ηγεσία της επιχείρησης. Ο Διοικητής της Επιχείρησης ήταν ο γάλλος Στρατηγός Neveux και ο γάλλος Ταξίαρχος Thonier διήυθνε τις τακτικές δυνάμεις.

Η πρώτη αποστολή δυνάμεων πραγματοποιήθηκε στις 6 Ιουνίου 2003 στην πόλη Μπούνια υπό τη συνοδεία μηχανικών για την ανακατασκευή του αεροδρομίου. Επόμενη κίνηση ήταν η επιβολή περιορισμού χρήσης όπλων σε απόσταση 10 χλμ.

⁷⁰ csdp, missions and operations, artemis drc, <http://www.eeas.europa.eu>

⁷¹ Multilateral Peace Mission, Details of Peace Mission, EU Military Operation in the Democratic Republic of Congo, http://conflict.sipri.org/SIPRI_Internet/add.php4

από την πόλη. Στις 14 Ιουνίου πραγματοποιήθηκαν συγκρούσεις με αντάρτες της φυλής Lendu, ενώ ακολούθησαν στις αρχές Ιουλίου συγκρούσεις με τη UPC αφήνοντας 20 αντάρτες νεκρούς.⁷²

Ως αποτέλεσμα των επιχειρήσεων ήταν η επαναφορά της ασφάλειας στη Μπούνια, η αποδυνάμωση των ανταρτών Lendu και Hema, εμποδίζοντας τον εφοδιασμό τους μέσω του ελέγχου των αεροδρομίων. Επίσης, άρχισαν να επιστρέφουν και πάλι οι πρόσφυγες πίσω στη πόλη, ενώ επανήλθε και η φυσιολογική πολιτική ζωή. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης απεστάλησαν πάνω από 3.000 τόννοι ανθρωπιστικής βοήθειας, ενώ επέστρεψαν 50.000 πρόσφυγες.

Τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αντικατέστησαν οι δυνάμεις του ΟΗΕ (MONUC). Θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι η επιχείρηση Artemis ήταν η πρώτη επιχείρηση της ΚΕΠΠΑ στην Αφρική και που έδρασε εκτός του πλαισίου Berlinplus.⁷³

Τι προηγήθηκε όμως της απόφασης για την επιχείρηση Άρτεμις; Η Γαλλία προετοιμαζόταν για την επιχείρηση Mamba εκείνη τη περίοδο, ωστόσο ο Γάλλος Πρόεδρος Chirac αναγνώρισε ότι μια επιχείρηση στο πλαίσιο της ΕΕ θα μπορούσε να προωθήσει τα συμφέροντα και της Γαλλίας και της Ένωσης, ενώ θα μείωνε και τον αριθμό των θυμάτων γάλλων στρατιωτών.⁷⁴ Η Γαλλία είχε ανάγκη την αναδόμηση της εικόνας της, μετά και την αμφιλεγόμενη γαλλική επιχείρηση Turquoise στη Ρουάντα το 1994. Η Γαλλία, εν προκειμένω, διατηρεί σχέσεις με τις αφρικανικές χώρες σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο. Η περίπτωση του Κονγκό αποτελεί μια από αυτές τις χώρες, αν και στο παρελθόν υπήρξε αποικία του Βελγίου και όχι της Γαλλίας.

Εκτός από τη Γαλλία και άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ έχουν πολιτικά και οικονομικά οφέλη από τις επιχειρήσεις της ΕΕ. Η Γερμανία μέσω των ειρηνευτικών αποστολών προσπαθεί να βελτιώσει τη διεθνή της εικόνα και να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι το 2003, όταν και αποφασίστηκε η διεξαγωγή της επιχείρησης Artemis, στην ΕΕ είχε δημιουργηθεί το Γαλλο –

⁷² Faria, F., (April 2004), "Crisis management in sub-Saharan Africa, the role of the European Union", Occasional Paper No. 51, The European Union Institute for Security Studies, p. 40. In July 2002, the EU endorsed the concept of "framework nation" as a conceptual basis for the conduct of autonomous EU-led crisis management operations.

⁷³ EU Crisis Response Capability Revisited, International Crisis Group, Brussels, 17 January 2005, σελ. 47

⁷⁴ Kees Homan, 'Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo,' in European Commission: Faster and more united? The debate about EU's crisis response capacity, Netherlands Institute for International Relations – Clingendael, May, 2007. σελ. 2:
http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf

Γερμανικό μέτωπο απέναντι στη Συμμαχία των Προθύμων και στην αποστολή, κυρίως αμερικανικών και βρετανικών, στρατευμάτων στο Ιράκ, οπότε θεωρήθηκε αναγκαία μια αποστασιοποίηση από τις αμερικανικές επιχειρήσεις της ΕΕ.⁷⁵

Η επιχείρηση Artemis δέχθηκε κριτικές λόγω των προβλημάτων που εμφανίστηκαν στην επικοινωνία σε μακρινές αποστάσεις και στις ελλείψεις σε οχήματα και αεροσκάφη, απαραίτητα για τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων.⁷⁶

4.2 EUFOR RD CONGO

Η ΕΕ επανήλθε στο Κονγκό με την επιχείρηση EUFOR RD CONGO τον Ιούλιο του 2006 με σκοπό την υποστήριξη των εργασιών των δυνάμεων του ΟΗΕ, MONUC κατά τη διάρκεια των εθνικών εκλογών. Το Συμβούλιο υιοθέτησε στις 27 Απριλίου την απόφαση CJA 2006/319/CFSP έπειτα από την Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας 1671. Την πρωτοβουλία αυτή τη φορά για την επιχείρηση την έλαβε η Γερμανία με τα στρατεύματα από τα άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ αλλά και εκτός αυτής να ακολουθούν: Αυστρία (3), Βέλγιο (59), Κύπρος (1), Φινλανδία (11), Γαλλία (975), Γερμανία (745), Ελλάδα (1), Ιρλανδία (2), Ιταλία (56), Λουξεμβούργο (1), Ολλανδία (44), Πολωνία (125), Πορτογαλία (53), Σλοβενία (1), Ισπανία (132), Σουηδία (50) και Τουρκία (16). Στο σύνολό της η δύναμη ανερχόταν στους 2275, εκ των οποίων οι 1100 εγκαταστάθηκαν στην Kinshasa, ενώ οι 1200 παρέμειναν στη πόλη Liberville στη Gabon, ενώ και άλλοι 1500 στρατιώτες ήταν σε αναμονή στη Γαλλία.⁷⁷

Το Στρατηγείο της Επιχείρησης ορίστηκε να είναι στο Potsdam, στη Γερμανία με τον γερμανό Στρατηγό Karlheinz Viereck να αναλαμβάνει τη διοίκηση των επιχειρήσεων. Το Στρατηγείο των Τακτικών Δυνάμεων τοποθετήθηκε στη Kinshasa στο αεροδρόμιο N'Dolo ενώ τη διοίκησή του την ανέλαβε ο γερμανός Στρατηγός Christian Damay.⁷⁸

Η Επιχείρηση EUFOR RD CONGO εντάχθηκε στο Κεφάλαιο VII της Χάρτας του ΟΗΕ με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας SCR 1671. Σκοπός της επιχείρησης ήταν η υποστήριξη των επιχειρήσεων της MONUC κατά τη διάρκεια των

⁷⁵ Adrien Javier, ESDP Operations in the Democratic Republic of Congo: A Realistic Analysis, CEJISS, σελ. 85

⁷⁶ Kees Homan, 'Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo,' in European Commission: Faster and more united? The debate about EU's crisis response capacity, Netherlands Institute for International Relations – Clingendael, May, 2007. σελ. 4:

http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf

⁷⁷ Multilateral Peace Missions, EUFOR RD Congo, <http://conflict.sipri.org>

⁷⁸ COUNCIL JOINT ACTION 2006/319/CFSP of 27 April 2006

εθνικών εκλογών και ειδικότερα η προστασία του αεροδρομίου της Kinshasa όπως και των πολιτών. Αν και είχαν τη δυνατότητα να επέμβουν σε ολόκληρη τη χώρα μετά από αίτημα, η EUFOR επικεντρωνόταν στη Kinshasa, ενώ για τα γερμανικά και ισπανικά στρατεύματα υπήρχε γεωγραφικός περιορισμός δράσης μόνο εντός της πόλης. Περιορισμός υπήρχε επίσης και στη χρονική διάρκεια της παραμονής και επιχείρησης των στρατευμάτων, καθώς θα παρέμεναν από τις 30 Ιουλίου έως τις 30 Νοεμβρίου 2006 στο Κονγκό. Υπήρξαν ενστάσεις από τη πλευρά της Γαλλίας και του Βελγίου επιθυμώντας τη παράταση της διάρκειας της αποστολής, ωστόσο η Γερμανία όπως και άλλοι αξιωματούχοι που συμμετείχαν στην επιχείρηση επιθυμούσαν την παραμονή στην αρχική απόφαση.

Στις εκλογές συμμετείχαν ο υιός του απεθάνοντος Προέδρου του Κονγκό, ο Joseph Kabila, και ο Αντιπρόεδρος Jean Pierre Bemba. Ο πρώτος γύρος των εκλογών,

Χάρτης 4.2 Αποστολή EUFOR RD Congo,
Background material, Factsheets,
<http://www.eeas.europa.eu>

στις 30 Ιουλίου, δεν έβγαλε νικητή. Στον δεύτερο γύρο, στις 29 Οκτωβρίου 2006, εξελέγει ο Joseph Kabila με το 58,05 των ψήφων υπέρ του. Ο Kabila ορκίστηκε Πρόεδρος του Κονγκό στις 6 Δεκεμβρίου 2016.

Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων η ΕΕ κλήθηκε, σε λίγες περιπτώσεις, να επέμβει με στρατιωτικά μέσα. Η πρώτη κρίση

έλαβε μέρος τον Αύγουστο του 2006 μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του πρώτου γύρου των εκλογών, η δεύτερη τον Σεπτέμβριο όταν δέχθηκε επίθεση τηλεοπτικός σταθμός και η τρίτη τον Νοέμβριο όταν και ανακοινώθηκαν τα εκλογικά αποτελέσματα. Η πιο σοβαρή κρίση ήταν η πρώτη όταν στις 20 – 22 Αυγούστου ο υποψήφιος για τις εκλογές Jean Pierre Bemba δέχθηκε επίθεση από την Προεδρική Φρουρά.

Η επιχείρηση θεωρήθηκε επιτυχημένη από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ, Javier Solana, και τους ευρωπαίους αξιωματούχους καθώς κατάφεραν να εξασφαλίσουν την ασφάλεια στην περιοχή κατά τη διάρκεια των εκλογών εκλέγοντας εν τέλει έναν από τους δύο υποψηφίους. Ωστόσο, αξιωματούχοι στο Κονγκό και το Ινστιτούτο Διεθνών Κρίσεων, κατέκριναν τον χαμηλό αριθμό των ευρωπαϊκών

δυνάμεων, όπως και το περιορισμένο χρονικό διάστημα των επιχειρήσεων.⁷⁹

Στη περίπτωση της επιχείρησης EUFOR RD Congo μπορούμε να διακρίνουμε την ανάγκη της ΕΕ να απεξαρτηθεί από τις ΗΠΑ αποφασίζοντας την εμπλοκή της στο Κονγκό για δεύτερη φορά με στρατιωτικά μέσα. Αυτή τη φορά συμμετείχαν χώρες όπως η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Σλοβακία, μέλη δηλαδή του ΝΑΤΟ, αναγνωρίζοντας τη σημασία της αυτόνομης δράσης της ΕΕ στο τομέα των ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Επίσης, διαπιστώνεται ότι μέσα από τη συμμετοχή τους οι νεοεισαχθείσες χώρες στην ΕΕ επιθυμούν να λάβουν ενεργό ρόλο στα δρώμενα της ΕΕ. Ενώ για τη Τουρκία ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία για να ενισχύσει τη συνεργασία της με την ΕΕ.⁸⁰

Η σημερινή κατάσταση στο Κονγκό παραμένει ασταθής, ιδίως στις ανατολικές περιοχές της χώρας. Σύμφωνα με έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται ομάδες ανταρτών στο εσωτερικό της χώρας με τον κυβερνητικό στρατό να σημειώνει νίκες, αλλά χωρίς να περιορίζει τη δράση τους. Οι αντάρτες παραμένουν στις περιοχές του Βόρειου και Νότιου Κίβου, στη Κατάνγκα και στο Ιτούρι παραβιάζοντας τη διεθνή νομοθεσία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων έναντι των τοπικών κοινωνιών. Τα εγκλήματα των ένοπλων ομάδων μέσα στο 2014 περιλαμβάνουν δολοφονίες αμάχων, εκτελέσεις, στρατολογήσεις παιδιών, μαζικούς βιασμούς, βασανισμούς, αναγκαστική εσωτερική μετανάστευση, ληστείες και καταστροφές ιδιωτικών περιουσιών. Ορισμένες από τις ομάδες των ανταρτών είναι οι FDLR, ADF, Nyatura, Lord's Resistance Army (LRA), Nduma Defence of Congo (NDC), Mai Mai Sheka, Mai Mai Lafontaine, Mai Mai Simba και Mai Mai Bakata Katanga.⁸¹

Παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν σημειωθεί και από τη πλευρά των κυβερνητικών δυνάμεων του Κονγκό, FARDC, όπως αναφέρει έκθεση του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Σύμφωνα με την έκθεση η ελευθερία της έκφρασης είναι περιορισμένη με την κυβέρνηση να ευθύνεται για το 62% των καταγεγραμμένων βασανισμών και θανάτων κατά κατηγορούμενων για πλημελλήματα και κατά διαδηλωτών. Ενώ και το 44% των βιασμών έχουν σημειωθεί από μέλη των σωμάτων ασφαλείας της κυβέρνησης.⁸²

⁷⁹ Claudia Major, EU-UN cooperation in military crisis management: the experience of EUFOR RD Congo in 2006, Occasional Paper, European Union Institute for Security Studies, n° 72, September 2008, σελ. 16 – 21

⁸⁰ Adrien Javier, ESDP Operations in the Democratic Republic of Congo: A Realistic Analysis, CEJISS, σελ. 85

⁸¹ Amnesty International Report 2014/15, Democratic Republic of the Congo, <https://www.amnesty.org>

⁸² Situation of human rights and the activities of the United Nations Joint Human Rights Office in the Democratic Republic of the Congo, Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, A/HRC/30/32, 27 July 2015

4.3 EUFOR Tchad/RCA

Το Ιστορικό της Κρίσης

Η ευρύτερη περιοχή του Σουδάν, του Τσαντ, της Λιβύης και της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί το επίκεντρο αναταραχών και συγκρούσεων. Στο Σουδάν, και ιδιαίτερα στο Δυτικό Νταρφούρ από τον Φεβρουάριο του 2003 πάνω από 70.000 άμαχοι έχουν χάσει τη ζωή τους, ενώ, 1,8 εκατομμύρια έχουν αναγκαστεί να μεταναστεύσουν.

Ένας από τους λόγους για τη κρίση στο Σουδάν είναι η εμφύλια σύγκρουση της ισλαμιστικής Κυβέρνησης της χώρας στο Χαρτούμ με δύο ομάδες ενόπλων ανταρτών εγκατεστημένες στο Νταρφούρ, τον Απελευθερωτικό Στρατό του Σουδάν και το Κίνημα για τη Δικαιοσύνη και Ισότητα. Η σύγκρουση ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής και οικονομικής απόμονωσης του Χαρτούμ από τη κυβέρνηση το Φεβρουάριο του 2003.

Επίσης, ένας άλλος λόγος για τη κρίση είναι ο εμφύλιος στις νότιες περιοχές του Σουδάν που μαίνεται εδώ και δεκαετίες, το 2004 ωστόσο η κυβέρνηση και οι αντάρτες στο νότιο Σουδάν ήρθαν σε ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις χωρίς την εκπροσώπηση των ανταρτών του Νταρφούρ. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν και τους αντάρτες στο νότιο Νταρφούρ να έχουν ενδοιασμούς για την υπογραφή μίας συνθήκης χωρίς τη συγκατάθεση όλων των μερών.

Ακόμη, ένας άλλος λόγος για τη κρίση στο Σουδάν ήταν ο διαχωρισμός του Νταρφούρ σε δύο περιοχές. Το Νταρφούρ κατοικείται από 6 εκατομμύρια κατοίκους και δεκάδες φυλές. Ο κύριος διαχωρισμός τους είναι η αφρικανική και αραβική τους καταγωγή.

Τον Φεβρουάριο του 2003 ξεκίνησε η κρίση στο Νταρφούρ με τη Κυβέρνηση να εξοπλίζει ομάδες ενόπλων αράβων ως αντίμετρα κατά των ανταρτών αφρικανικής καταγωγής. Όμως μαζί με τα μέλη των ανταρτών στο στόχαστρο των παραστρατιωτικών ομάδων βρέθηκαν και οι άμαχοι που ανήκαν στην ίδια φυλή με τους αντάρτες. Περίπου 574 χωριά έχουν καταστραφεί, και άλλα 157 έχουν υποστεί ζημιές από τους βομβαρδισμούς που διεξάγουν τα κυβερνητικά πολεμικά αεροσκάφη από τα μέσα του 2003.

Περίπου 1,8 εκατομμύρια κάτοικοι του Νταρφούρ έχουν αναγκαστεί να μεταναστεύσουν σε άλλες περιοχές του Σουδάν ή σε γειτονικές χώρες, όπως στο

Τσαντ (280.000) και τη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία. Η αρχική δυσκολία για τη διεθνή κοινότητα βρισκόταν στον χαρακτηρισμό της κρίσης. Αν δηλαδή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως γενοκτονία ή όχι. Το Αμερικανικό Κογκρέσο υιοθέτησε τον όρο γενοκτονία για τα γεγονότα στο Νταρφούρ, όμως δεν συνέβη το ίδιο και με τις υπόλοιπες χώρες ή τον ΟΗΕ.⁸³

Τον Ιανουάριο του 2005 με την υποστήριξη των δυτικών χωρών, οι αντιμαχόμενες πλευρές στο Σουδάν υπέγραψαν Συνθήκη Ειρήνης, ορίζοντας ένα ομοσπονδιακό σύστημα και μια κυβέρνηση εθνικής ενότητας.⁸⁴

Το Μάιο του 2006 με την υποστήριξη της Αφρικανικής Ένωσης, του ΟΗΕ και των δυτικών χωρών ακολούθησε η Συμφωνία Ειρήνης του Νταρφούρ, προβλέποντας, ανάμεσα σε άλλα, τη προστασία των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών στη χώρα, το μεταβατικό καθεστώς του Νταρφούρ και την παύση των συγκρούσεων στη περιοχή. Τη Συμφωνία εν τέλει την υπέγραψαν η κυβέρνηση στο Χαρτούμ και μόνο μία από τις δύο ομάδες ενόπλων του Νταρφούρ, ο Απελευθερωτικός Στρατός του Σουδάν.⁸⁵

Την ίδια χρονιά η Αφρικανική Ένωση απέστειλε ειρηνευτική επιχείρηση στο Σουδάν, η οποία αντικαταστάθηκε από τις δυνάμεις του ΟΗΕ υπό την ονομασία UNAMID, United Nations Hybrid Operation in Darfur, όπως ορίζει η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας 1769 (2007). Σκοπός της UNAMID είναι η προστασία των πολιτών, όπως και η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και η επίβλεψη της τήρησης εφαρμογής των συμφωνηθέντων, όπως και η παρακολούθηση των συνόρων της χώρας με το Τσαντ και τη Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία.⁸⁶

Η Απόφαση της ΕΕ

Το Συμβούλιο Ασφαλείας το 2007 με το Ψήφισμα 1778 έδινε το πράσινο φως για την αποστολή επιχείρησης του ΟΗΕ στο Τσαντ και στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, ενώ ζητούσε από την ΕΕ την συμβολή της στην επιχείρηση.⁸⁷ Την ίδια χρονιά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε την αποστολή δυνάμεων στο Τσαντ και στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία με την Κοινή δράση CJA 2007/677/CFSP, ορίζοντας τη χρονική της διάρκεια σε 12 μήνες. Η επιχείρηση EUFOR Chad/ RCA

⁸³ Scott Straus, Darfur and the Genocide Debate, Essay, Foreign Affairs, Issue, January/February Issue 2005

⁸⁴ Andrew S. Natsios, Beyond Darfur Sudan's Slide Toward Civil War, Foreign Affairs, may / june 2008

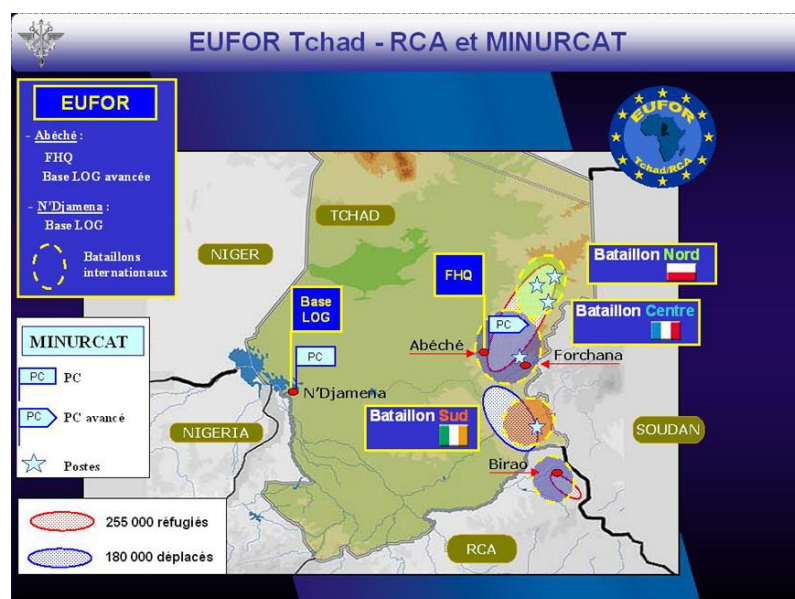
⁸⁵ Darfur Peace Agreement, <http://www.un.org/zh/focus/southern Sudan/pdf/dpa.pdf>

⁸⁶ UNAMID Background, <http://www.un.org>

⁸⁷ COUNCIL DECISION 2008/101/CFSP of 28 January 2008 on the launching of the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)

εντάχθηκε στο Κεφάλαιο VII του ΟΗΕ με στόχο την προστασία των πολιτών και των προσφύγων από το Νταρφούρ, τη μεταφορά ανθρωπιστικής βοήθειας, την αύξηση της ασφάλειας στη περιοχή και την προετοιμασία του εδάφους για την υποδοχή της αποστολής MINURCAT του ΟΗΕ το 2009⁸⁸, σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας 1861 (2009).⁸⁹

Ως Επιχειρησιακό Στρατηγείο της EUFOR ορίστηκε το Mont Valerien, στη Γαλλία, ενώ το Στρατηγείο Δυνάμεων εγκαταστάθηκε στην Abacha. Διοικητής του Επιχειρησιακού Στρατηγείου ορίστηκε ο ιρλανδός στρατηγός Patrick Nash, ενώ διοικητής του Στρατηγείου Δυνάμεων ορίστηκε ο γάλλος στρατηγός Jean-Philippe Ganascia. Στην επιχειρήση συμμετείχαν στρατιώτες από την Αλβανία (63), την Αυστρία (169), το Βέλγιο (64), τη Βουλγαρία (2), τη Κύπρο (2), τη Τσεχία (2), τη Φινλανδία (62), τη Γαλλία (1770), τη Γερμανία (4), την Ελλάδα (4), την Ουγγαρία (3), την Ιρλανδία (447), την Ιταλία (104), τη Λιθουανία (2), το Λουξεμβούργο (2), την Ολλανδία (71), τη Πολωνία (421), τη Πορτογαλία (2), τη Ρουμανία (2), τη Ρωσία

Χάρτης 4.3 Αποστολή EUFOR Tchad - RCA,
L'opération EUFOR Tchad / RCA, <http://www.defense.gouv.fr>

κυβερνήσεις του Τσάντ και της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας. Τα πρώτα στρατεύματα έφτασαν στα τέλη Ιανουαρίου του 2008, η επιχειρήση ξεκίνησε στις 15 Μαρτίου και έφτασε σε πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα στα μέσα Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου.⁹⁰

Εγκαταστάθηκαν δύο Στρατηγεία Δυνάμεων στο Τσάντ, στη περιοχή

(67), τη Σλοβακία (1), Σλοβενία (14), την Ισπανία (112), τη Σουηδία (10) και τη Μεγάλη Βρετανία (4). Στο σύνολό της η επιχειρήση αποτελούταν από 3700 στρατιωτικό προσωπικό.

Η επιχειρήση πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τις

⁸⁸ COUNCIL JOINT ACTION 2007/677/CFSP of 15 October 2007 on the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic

⁸⁹ MINURCAT Background, <http://www.un.org>

⁹⁰ Multilateral Peace Missions, EUFOR Tchad/RCA, <http://conflict.sipri.org>

N'Djamena και Abeche, τρία τάγματα βρίσκονταν σε ετοιμότητα σε περιοχές του ανατολικού Τσαντ, Iriba (βόρεια), Forchana (κέντρο) και Goz Beida (νότια), ενώ ένα άλλο τάγμα ήταν εγκατεστημένο στο Birao της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας.

Η επιχείρηση της ΕΕ ξεκίνησε με προβλήματα, καθώς οι αντάρτες πραγματοποίησαν επίθεση στη περιοχή N'Djamena στις 3 Φεβρουαρίου. Οι αντάρτες απωθήθηκαν από τις ήδη εγκατεστημένες δυνάμεις της Γαλλίας στο Τσαντ και οι δυνάμεις της ΕΕ συνέχισαν τη διαδικασία εγκατάστασής τους. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης πραγματοποιήθηκαν πάνω από 2.500 περιπολίες μικρού βεληνεκού και 260 περιπολίες μεγάλου βεληνεκού. Επίσης, κατασκεύασαν 6 στρατόπεδα, τα οποία παραδόθηκαν στις δυνάμεις του ΟΗΕ μετά την αποχώρηση των δυνάμεων της ΕΕ.

Η συμβολή της Γαλλίας ήταν εμφανής κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, καθώς χρηματοδοτούσε το 80% του συνολικού κόστους της αποστολής, ενώ συνεισέφερε και μέσω του στρατιωτικού της προσωπικού. Επίσης, στον τομέα των πληροφοριών σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι γαλλικές δυνάμεις στο Τσαντ, "Epreve".

Πρόβλημα για τη EUFOR Tchad/RCA υπήρξε η δυσπιστία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς τους σκοπούς της επιχείρησης κάτι που οδήγησε στην αργή ανάπτυξη της αποστολής.

Παρόλα αυτά η στήριξη από τα κράτη – μέλη της ΕΕ ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, καθώς ακόμα και χώρες που δεν επιθυμούσαν την πραγματοποίηση της επέμβασης, όπως η Γερμανία και η Μεγάλη Βρετανία, έδωσαν το πράσινο φως. Το κύριο πρόβλημα ήταν οι αδιευκρίνιστες προθέσεις της Γαλλίας που θα προωθούνταν μέσα από την επιχείρηση.⁹¹

Οι Λόγοι Λήψης της Απόφασης

Η ιδέα της επέμβασης στο Νταρφούρ προήλθε από την επιμονή της Γαλλίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Αρχικά, το Ψήφισμα του ΟΗΕ όριζε την αποστολή δυνάμεων του ΟΗΕ στο Νταρφούρ (UNMID), ωστόσο η Γαλλία κατάφερε να εντάξει στο σχέδιο και τις γειτονικές χώρες του Σουδάν. Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, είχε εκφράσει βέβαια τη πιθανότητα αποτυχίας της επιχείρησης, λόγω της πολιτικής αστάθειας στη περιοχή. Τις ίδιες αμφιβολίες εξέφρασε και ο επόμενος Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Μπαν Κι Μουν.

Παρά τις αμφιβολίες η κοινή γνώμη στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη πίεζε τις

⁹¹ Damien Helly, EUFOR Tchad/RCA, European Security and Defence Policy, The First Ten Years, European Union Institute for Security Studies, σελ. 343 - 350

κυβερνήσεις για λύση στη Κρίση του Νταρφούρ. Στις Προεδρικές εκλογές της Γαλλίας το 2007 η κρίση απασχόλησε ιδιαίτερα τους υποψηφίους, υπογράφοντας όλοι μαζί ένα μνημόνιο για τη μετεκλογική λήψη μέτρων για την προστασία των προσφύγων. Ο Σαρκοζί ως Πρόεδρος της Γαλλίας δέχτηκε μεγάλη πίεση ώστε να γίνουν πράξη όσα είχαν υποσχεθεί προεκλογικά. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Bernard Kouchner ταξίδεψε στο Σουδάν και στο Τσαντ και έπεισε τις κυβερνήσεις να αποδεχτούν μια επέμβαση του ΟΗΕ στις επικράτειές τους. Μέχρι τον Ιούλιο του 2007 η Γαλλία είχε πείσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να ανακοινώσει την ετοιμότητά του για επέμβαση.

Το επιχείρημα της Γαλλίας ήταν η αισιοδοξία της ότι η επιχείρηση θα διατηρούσε το καθεστώς στο Τσαντ μεταξύ της κυβέρνησης και των ανταρτών, ενώ θα στηρίζονταν οι πρόσφυγες και οι πληθυσμοί στα ανατολικά της χώρας αντιμετωπίζοντας με αυτό τον τρόπο την Κρίση στο Νταρφούρ.

Παρόλानτα η EUFOR Tchad/RCA εξυπηρετούσε τα συμφέροντα και των υπολοίπων συμμετεχόντων κρατών. Για τη Σουηδία ήταν μια ευκαιρία για να ξετάσει την ετοιμότητα του Nordic Battle Group. Για την Ιρλανδία θα αποτελούσε μια ευκαιρία να διορθώσει την εικόνα της μετά την απόρριψη της Συνθήκης της Λισαβόνας. Η Πολωνία θα καθιερωνόταν ως μια υπολογίσιμη δύναμη που στηρίζει τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Από την άλλη μεριά, η Αυστρία, η Φινλανδία, η Σουηδία και η Ιρλανδία τόνισαν τη σημασία της αμεροληψίας και ουδετερότητας της επιχείρησης απέναντι στη κρίση. Τέλος, η Γερμανία παρά τους ενδοιασμούς της στήριξε την EUFOR Tchad/RCA, καθώς δεν επιθυμούσε να συνεχίσει τις προστριβές μεταξύ Βερολίνου και Παρισιού, που είχαν δημιουργηθεί εκείνη τη περίοδο, για ένα ζήτημα ήσσονος σημασίας για την ίδια.⁹²

Η Κατάσταση στο Σουδάν Σήμερα

Μέχρι το 2014, το Νότιο Σουδάν είχε ανεξαρτητοποιηθεί, καθώς πέρασαν τα έξι χρόνια που όριζε η Συνθήκη Ειρήνης. Το Σουδάν μαστιζόταν από συγκρούσεις μεταξύ κυβερνητικών, παραστρατιωτικών και ομάδων ενόπλων. Μέσα στο 2014 για άλλη μια φορά, λόγω των συγκρούσεων στο Νταρφούρ, αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν πάνω από 450.000 πρόσφυγες. Τα κυβερνητικά σώματα ασφαλείας πραγματοποίησαν επιθέσεις εναντίον δεκάδων χωριών που πιθανολογείται πως

⁹² Muriel Asseburg, Ronja Kempin, The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence?, SWP Research Paper, German Institute for International and Security Affairs, σελ. 58 - 68

κατοικούνται από υποστηρικτές των ανταρτών στο Νότιο και Βόρειο Νταρφούρ. Οι επιχειρήσεις της κυβέρνησης περιελάμβαναν την κλοπή και καταστροφή περιουσιών, βιασμούς και τη βίαιη μετακίνηση πληθυσμών.

Όταν εισήλθαν στις πόλεις παρατηρητές του UNAMID και της Αφρικανικής Ένωσης διαπίστωσαν τα εγκλήματα που είχαν διαπραχθεί. Τον Απρίλιο του 2014 η κυβέρνηση πραγματοποίησε επιχειρήσεις και στο Νότιο Kordofan, βομβαρδίζοντας σχολεία, τεμένη, εκκλησίες, νοσοκομεία και το σύστημα ύδρευσης.

Σημαντική είναι και η βία που ασκείται εναντίον των διαδηλωτών, έχοντας οδηγήσει στο θάνατο 170 ανθρώπους, ενώ εκατοντάδες είναι εκείνοι που για μήνες βρίσκονται φυλακισμένοι και υπόκεινται σε βασανιστήρια.

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ) έχει εκδόσει εντάλματα σύλληψης κατά του Προέδρου του Σουδάν, Omar al-Bashir, για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, καθώς και για διάπραξη γενοκτονίας όσον αφορά τα γεγονότα στο Νταρφούρ, ωστόσο η κυβέρνηση αρνείται να συνεργαστεί με το Δικαστήριο.⁹³

⁹³ World Report 2015, Human Rights Watch, Sudan, Events of 2014, <https://www.hrw.org>

Κεφάλαιο V

Ολοκληρωμένες Πολιτικές Αποστολές της ΕΕ στην Αφρική

5.1 EUPOL Kinshasa – EUPOL RD Congo

EUPOL Kinshasa

Πριν ακόμα η ΕΕ υιοθετήσει την Κοινή Δράση 2003/423/CFSP για την πραγματοποίηση της επιχείρησης ARTEMIS τα αντιμαχόμενα μέρη στο Κονγκό υπέγραψαν στην Πρετόρια τον Δεκέμβριο του 2002 τη «Συνολική Συμφωνία για τη Μεταβατική Περίοδο στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό». Η Συμφωνία καθόριζε το πολιτικό σύστημα της χώρας καθώς και τους πολιτειακούς θεσμούς (μεταβατικούς και μόνιμους). Το Παράρτημα V από τη Συμφωνία αναφερόταν στα θέματα ασφαλείας τονίζοντας ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί μια ενιαία αστυνομική δύναμη υπεύθυνη για την ασφάλεια της κυβέρνησης και των πολιτών, ενώ έδινε σημασία και στην αποστολή δυνάμεων από ξένες χώρες για τη προστασία των μεταβατικών αρχών που όριζε η Συμφωνία.⁹⁴

Αναφορά στην ανάγκη θέσπισης ενιαίου αστυνομικού σώματος έκανε και το Συμβούλιο Ασφαλείας με το Ψήφισμα 1493 (2003). Με το Ψήφισμα ο ΟΗΕ εξέφραζε την ικανοποίησή του για τη κύρωση του Μεταβατικού Συντάγματος της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό στις 4 Απριλίου 2003, όπως και για το σχηματισμό της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας και Μεταβατικής Περιόδου. Επίσης, καταδίκασε κάθε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προέτρεπε τα συμβαλλόμενα μέρη να πράξουν αναλόγως. Τέλος, ενέκρινε τη δημιουργία αστυνομικής δύναμης, όπως και την υποστήριξη και εκπαίδευσή της από τις δυνάμεις του ΟΗΕ (MONUC).⁹⁵

Στις 20 Οκτωβρίου 2003 η κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό απέστειλε αίτημα στον Ύπατο Εκπρόσωπο για τη ΚΕΠΠΑ, ώστε να συμβάλει η ΕΕ στην προστασία και στην ασφάλεια του Κονγκό. Στις 15 Σεπτεμβρίου η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) συμφώνησε να συσταθεί ομάδα υποστήριξης με

⁹⁴ Global And Inclusive Agreement On Transition In The Democratic Republic of The Congo, Signed In Pretoria (Republic Of South Africa) On 16 December 2002, Annex V Security Issues, article 2, <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/peace/DRC%2020021216.pdf>

⁹⁵ S/RES/1493 (2003), Adopted by the Security Council at its 4797th meeting, on 28 July 2003

σκοπό την αποκατάσταση και ανακαίνιση ενός κέντρου εκπαίδευσης, όπως και την παροχή εξοπλισμού και εκπαίδευσης. Σύμφωνα με την ΕΠΑ το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ) θα χρηματοδοτούσε την επιχείρηση, όπως συμβαίνει δηλαδή στις περιπτώσεις πολιτικών αποστολών.⁹⁶

Με την υιοθέτηση της Κοινής Δράσης της 2004/847 στις 9 Δεκεμβρίου 2014 το Συμβούλιο αποφάσισε την αποστολή της EUPOL Kinshasa, δηλαδή την αποστολή αστυνομικής επιχείρησης στο Κονγκό, με ημερομηνία λήξης στις 31 Δεκεμβρίου 2005.

Η αποστολή EUPOL Kinshasa ήταν η πρώτη πολιτική επιχείρηση της ΕΕ στην Αφρική. Στόχος της ήταν η παροχή συμβουλών στην κυβέρνηση για τη δημιουργία ενός ενιαίου αστυνομικού σώματος στην Kinshasa, όπως και η εκπαίδευση των αστυνομικών του σώματος. Διοικητής της Επιχείρησης ήταν ο Πορτογάλος Επιθεωρητής Adilio Custodio, ενώ την πρωτοβουλία της επιχείρησης την ανέλαβε η Πορτογαλία. Η Αποστολή αποτελείτο από 28 άτομα τον πρώτο χρόνο (19 Αστυνομικοί και 9 πολιτικό προσωπικό). Αστυνομικούς απέστειλε το Βέλγιο (1), ο Καναδάς (1), η Γαλλία (8), η Ιταλία (2), η Ολλανδία (1), η Πορτογαλία (4), η Σουηδία (1) και η Τουρκία (1).⁹⁷

Η αποστολή EUPOL Kinshasa εγκαταστάθηκε στο Κονγκό τον Φεβρουάριο του 2005 και ξεκίνησε τη δράση της και επισήμως μετά από δύο μήνες, στις 12 Απριλίου. Η αποστολή ήταν περιορισμένη καθώς δεν επρόκειτο να επεκταθεί πέρα από την Kinshasa. Προτεραιότητα της αποστολής, αρχικά, ήταν η ασφάλεια κατά τη διάρκεια των εκλογών. Ενώ, οι εντάσεις μεταξύ των πολιτικών αντιπάλων ήταν συχνές, καθώς δεν υπήρχε ένα ενιαίο αστυνομικό σώμα, αλλά περισσότερο ομάδες ενόπλων του κάθε πολιτικού που λειτουργούσαν παράλληλα με την Προεδρική φρουρά.

Υπό αυτές τις συνθήκες το 2003 η μεταβατική κυβέρνηση δημιούργησε το Ενιαίο Αστυνομικό Σώμα (IPU), ώστε να αντικαταστήσει τις αυτόνομες ομάδες ενόπλων.⁹⁸ Το αστυνομικό σώμα που δημιουργήθηκε αριθμούσε 80.000 με 90.000 υπαλλήλους, ωστόσο δεν είχε μια ενιαία στρατηγική και αντιμετώπιζε οργανωτικά προβλήματα.⁹⁹ Πέρα από την εκπαίδευση του Αστυνομικού Σώματος η EUPOL

⁹⁶ ΚΟΙΝΗ ΔΡΑΣΗ 2004/847/ΚΕΠΠΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 9ης Δεκεμβρίου 2004 για την Αστυνομική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κινσάσα (ΛΔΚ) όσον αφορά την Ενοποιη- μένη Αστυνομική Μονάδα (EUPOL «Κινσασα»),

⁹⁷ EU Police Mission in Kinshasa (DRC), Missions, SIPRI, <http://conflict.sipri.org>

⁹⁸ Damien Helly, EUPOL Tchad/RCA, European Security and Defence Policy, The First Ten Years, European Union Institute for Security Studies, σελ. 223

⁹⁹ Operation Plan (Oplan) for the EU Police Mission in Kinshasa (Drc), EUPOL Kinshasa, Council of the European Union, Brussels, 21 April 2010, 13 January 2005,

Kinshasa είχε αναλάβει την προστασία προσωπικοτήτων, την ήρεμη διεξαγωγή των εκλογών και τη συγκρότηση μίας επιπρόσθετης ομάδας ασφαλείας 350 ατόμων.¹⁰⁰

Με την Κοινή Δράση 2005/822/CFSP στις 21 Νοεμβρίου 2005 το Συμβούλιο αποφάσισε την επέκταση των εργασιών της EUPOL Kinshasa μέχρι τις 30 Απριλίου 2006 και με την Κοινή Δράση 2006/300/CFSP επεκτάθηκε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2006. Η αποστολή αυξήθηκε σε αριθμό από 29 σε 54 άτομα μέσα στο 2006: Αστυνομικούς απέστειλαν η Αγκόλα (13), ο Καναδάς (1), η Δανία (1), η Γαλλία (22), η Ιταλία (4), το Μάλι (2), η Πορτογαλία (4), η Ρουμανία (1), η Σουηδία (1) και η Τουρκία (1). Ενώ, πολιτικό προσωπικό απέστειλε το Βέλγιο (1), η Γαλλία (1) και η Πορτογαλία (1).¹⁰¹

Από το 2006 η αποστολή ανέλαβε και άλλους ρόλους, δηλαδή τη συμμετοχή σε ομάδα εργασίας για την αναδιαμόρφωση της Congo National Police. Η προσπάθεια έγινε σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών και την Αγκόλα, η οποία είχε εκπαιδεύσει ήδη 7.000 αστυνομικούς.¹⁰² Η Congo National Police που οργάνωσαν αποτελείται από 75.000 με 114.000 αστυνομικούς. Τα ξεχωριστά τμήματα του σώματος είναι οι Ειδικές Δυνάμεις, η Brigade de Garde (με στόχο τη προστασία των επιχειρήσεων στη Kinshasa) και η Ομάδα Ταχείας Αντίδρασης (PIR) εκπαιδευμένη από αξιωματικούς της Γαλλίας και της Αγκόλα. Τέλος, δημιουργήθηκε σώμα ασφαλείας και από τη Δικαστική Εξουσία (Police des Parquets). Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει και σήμερα το σώμα είναι ότι ο Αρχηγός της Αστυνομίας, αν και πράγματι έχει μεγάλη επιρροή στο σώμα, δεν έχει τον απόλυτο έλεγχο της IPU, καθώς τα τμήματα του σώματος συνήθως λειτουργούν αυτόνομα.¹⁰³ Το αστυνομικό σώμα εκπαιδεύτηκε στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των φυλετικών διαφορών. Ακόμη, για την στελέχωση του σώματος οι αρχές έλαβαν υπόψιν τους πολιτικούς και φυλετικούς παράγοντες, ώστε να εκπροσωπούνται όλες οι κοινωνικές ομάδες. Η διαδικασία αυτή προϋπέθετε την επιτήρηση από τις δυνάμεις της ΕΕ, όμως η ισότητα εντός του σώματος δεν επετεύχθη απόλυτα.¹⁰⁴

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%205364%202005%20REV%203>

¹⁰⁰ Belachew Gebrewold, *Anatomy of Violence, Understanding the Systems of Conflict and Violence in Africa*, Ashgate, Surrey, 2009, σελ. 126 - 127

¹⁰¹ EU Police Mission in Kinshasa (DRC), Missions, SIPRI, <http://conflict.sipri.org>

¹⁰² Mary Martin and Mary Kaldor, *The European Union and Human Security*, Routledge, New York, 2009, σελ. 67

¹⁰³ Damien Helly, *EUFOR Tchad/RCA, European Security and Defence Policy, The First Ten Years*, European Union Institute for Security Studies, σελ. 223

¹⁰⁴ *Lessons from the EUPOL Kinshasa Mission*, Council of the European Union, Brussels, 6 May 2010, 11034/1/08 Rev 1 Ext 1, σελ. 10

Τον Δεκέμβριο του 2006 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την Κοινή Δράση 2006/913/CFSP επεκτείνοντας τη χρονική διάρκεια της αποστολής EUPOL Kinshasa μέχρι το 2007, μετά από αίτημα του Προέδρου Καμπίλα. Η αποστολή κατά τον τρίτο χρόνο παραμονής της αποτελούταν από αξιωματικούς του Βελγίου (2), της Γαλλίας (12), της Ιταλίας (4), της Πορτογαλίας (4), της Ρουμανίας (1), της Ισπανίας (1) και της Τουρκίας (1), ενώ πολιτικό προσωπικό απέστειλε το Βέλγιο (1), η Γαλλία (1), η Πορτογαλία (1) και η Σουηδία (1), μειώνοντας το συνολικό τους αριθμό από 54 σε 29 στελέχη.

Η επιχείρηση EUPOL Kinshasa θεωρείται μια από τις μικρές επιχειρήσεις της ΕΕ γενικώς. Απετέλεσε την πρώτη, ωστόσο, στην οποία χρησιμοποιήθηκε προσωπικό από άλλα αφρικανικά κράτη, αν και δεν συνέβαλαν στο συνολικό προϋπολογισμό της επιχείρησης. Η συνεργασία με την αποστολή του ΟΗΕ στη χώρα, MONUC, ήταν περιορισμένη λόγω των διαφορετικών τους στοχεύσεων. Υπήρξαν συναντήσεις μεταξύ των αξιωματούχων των δύο αποστολών, αλλά δεν πραγματοποιήθηκαν κοινές ασκήσεις.¹⁰⁵

Όσον αφορά την πρωτοβουλία της Πορτογαλίας για την πραγματοποίηση της επιχείρησης στη Kinshasa, η Πορτογαλία μέχρι τότε δεν είχε ιδιαίτερη συμμετοχή στις επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ. Γεγονός είναι ότι η επιλογή της Πορτογαλίας για τη συμμετοχή της ή όχι σε μια επιχείρηση βασίζεται στο αν θα είναι στρατιωτική ή πολιτική. Για παράδειγμα στην επιχείρηση ARTEMIS δεν είχε συμμετάσχει, λόγω της αντίθεσης της Ανγκόλα στην αποστολή πορτογαλικών στρατευμάτων, όπως και λόγω του ότι επρόκειτο περί στρατιωτικής αποστολής. Η Πορτογαλία έχει συμμετάσχει σχεδόν σε όλες τις πολιτικές επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ, ενώ είναι πρωτοπόρος στον τομέα των αστυνομικών επιχειρήσεων της ΕΕ. Στην περίπτωση του Κονγκό το 2005 η Πορτογαλία ανέλαβε το 15% του συνολικού κόστους της αποστολής, ενώ στην αποστολή EUPOL Congo συμμετείχε στο 30% του προϋπολογισμού. Σύμφωνα με τον Υπουργό Εξωτερικών της Πορτογαλίας, κατά το 2000, η προηγούμενη εμπειρία της χώρας στις αστυνομικές αποστολές στο εξωτερικό θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, πράγμα που συνέβη στις επιχειρήσεις EUPOL Kinshasa και Congo.¹⁰⁶

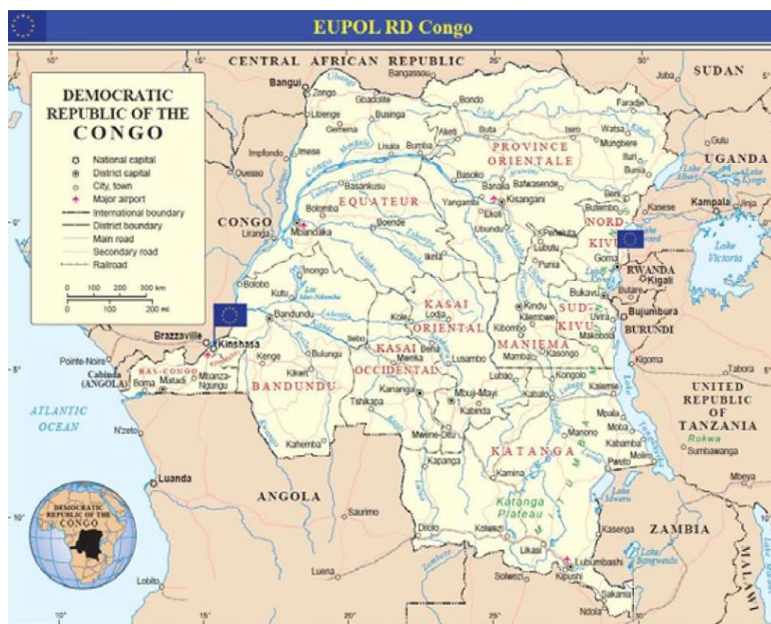
¹⁰⁵ Lessons from the EUPOL Kinshasa Mission, Council of the European Union, Brussels, 6 May 2010, 11034/1/08 Rev 1 Ext 1, σελ. 8 - 12

¹⁰⁶ Hugo de Melo Palma, *European by Force and by Will: Portugal and the European Security and Defence Policy*, EU Diplomacy Papers, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, 7 / 2009, σελ. 16 - 23

EUPOL RD Congo

Η ΕΕ με την Κοινή Δράση 2007/405/CFSP στις 12 Ιουνίου 2007 αποφάσισε τη συνέχιση της εκπαίδευσης του αστυνομικού σώματος του Κονγκό μετονομάζοντας την επιχείρηση σε EUPOL RD Congo και επεκτείνοντας τον επιχειρησιακό χώρο σχεδόν σε όλη την επικράτεια αυτή τη φορά. Σκοπός της αποστολής ήταν η παροχή βοήθειας στην αναδιοργάνωση του Αστυνομικού Σώματος του Κονγκό (PNC), όπως και η σύνδεσή του με το δικαστικό σύστημα. Διοικητής της επιχείρησης παρέμεινε μέχρι το 2010 ο πορτογάλος Adilio Custodio, ενώ και την πρωτοβουλία της επιχείρησης την διατήρησε η Πορτογαλία. Οι χώρες που απέστειλαν ένστολους ήταν το Βέλγιο (5), η Γαλλία (7), η Ιταλία (3), η Πορτογαλία (8), η Ρουμανία και η Ισπανία (1), ενώ πολιτικό προσωπικό απέστειλε η Φινλανδία (2), το Βέλγιο (1), η Γαλλία (3), η Γερμανία (1), η Πορτογαλία (1) και η Σουηδία (2). Η συνολική δύναμη της αποστολής ήταν 34 άτομα.¹⁰⁷ Το συνολικό κόστος της επιχείρησης ανήλθε στα 6.02 εκατομμύρια ευρώ.¹⁰⁸

Η EUPOL Congo εστίαζε στη θεσμική αναδιαμόρφωση του αστυνομικού

σώματος. Οι περιοχές δράσης της επιχείρησης επεκτάθηκαν αρχικά στην Kinshasa, στο Bukavu και στη Goma. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μην καλυφθούν οι υπόλοιπες περιοχές τουλάχιστον μέχρι το 2008.

Η EUPOL RD Congo είχε δύο σκέλη: τον Συντονισμό του

Χάρτης 5.1 Αποστολή EUPOL RD Congo,

http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/pdf/factsheet_eupol_rd_congo_en.pdf

αστυνομικού σώματος και τις Επιχειρήσεις. Στο σκέλος των επιχειρήσεων το προσωπικό της ΕΕ εκπαίδευε το αστυνομικό σώμα σε τεχνικά ζητήματα, πραγματοποιούσε μελέτες και ανέπτυξε την ευαισθητοποίησή τους σε ζητήματα

¹⁰⁷ EU Police Mission in the Democratic Republic of the Congo, Missions, SIPRI, <http://conflict.sipri.org>

¹⁰⁸ EU Police Mission for the DRC (EUPOL RD Congo), Factsheet, Updated: September 2009 EUPOL RDC/06, <https://www.consilium.europa.eu>

σεξουαλικής βίας, ατιμωρησίας και επικοινωνίας με την κοινωνία μέσω σεμιναρίων. Ανάμεσα στις αρμοδιότητες της επιχείρησης ήταν επίσης η στήριξη της συνοριοφυλακής και της υπηρεσίας ελέγχου της αστυνομίας. Το σκέλος του συντονισμού έδινε έμφαση στη παροχή συμβουλών στις αρχές του Κονγκό με στόχο την αναδιαμόρφωση της Αστυνομίας σε στρατηγικό επίπεδο, κυρίως μέσω της Επιτροπής Police Reform Monitoring Committee (Comite de Suivi de la Reforme de la Police). Στην Επιτροπή συμμετέχουν Υπουργοί του Κονγκό, πρέσβεις και οι Διοικητές των επιχειρήσεων. Παράλληλα έχουν συσταθεί 8 ομάδες εργασίας για τεχνική υποστήριξη.¹⁰⁹

Το 2008 η επιχείρηση επεκτάθηκε και στις νότιες επαρχίες του Κονγκό, μετά την υιοθέτηση της Κοινής Δράσης 2008/38/CFSP από το Συμβούλιο και την υπογραφή της Συμφωνίας Ειρήνης της Goma τον Ιανουάριο του 2008.¹¹⁰

Το 2010 ανέλαβε την διοίκηση της Αποστολής ο Βέλγος Επιθεωρητής Jean-Paul Rikir, ενώ με τη Κοινή Δράση 2013/467/CFSP η ΕΕ αποφάσισε τον τερματισμό της EUPOL RD Congo μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου 2014.¹¹¹

Αποτελέσματα

Το κύριο πρόβλημα και των δύο επιχειρήσεων EUPOL στο Κονγκό ήταν η καθυστέρηση από τη μεριά της κυβέρνησης να ακολουθήσει τις συμβουλές της ΕΕ. Ακόμη, το οργανωτικό δίκαιο που συνέταξε η ομάδα εργασίας το 2006 δεν έχει εξεταστεί από το Υπουργικό Συμβούλιο. Ενώ, μάλιστα η κυβέρνηση είχε αναβάλει τη συζήτηση των μέτρων για την αναδιαμόρφωση του τομέα ασφαλείας, μέχρι το 2008, μετά δηλαδή την υπογραφή της Συμφωνίας της Goma. Ακόμη, ωστόσο, παρά τις προσπάθειες δεν έχει επιτευχθεί η αναδιοργάνωση και η συγκέντρωση των αστυνομικών δυνάμεων σε ένα σώμα.¹¹² Τέλος, άλλο ένα πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι EUPOL και η EUFOR ήταν η ανεπάρκεια σύνδεσης των

¹⁰⁹ Sylvie More, Megan Price, The EU's Support to Security System Reform in the Democratic Republic of Congo: Perceptions from the Field in Spring 2010, Netherlands Institute for International Relations "Clingendael", May 2011, σελ. 12 - 14

¹¹⁰ COUNCIL JOINT ACTION 2008/38/CFSP of 20 December 2007, amending Joint Action 2007/405/CFSP on the European Union police mission undertaken in the framework of reform of the security sector (SSR) and its interface with the system of justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)

¹¹¹ COUNCIL DECISION 2013/467/CFSP of 23 September 2013 amending and extending Decision 2010/576/CFSP on the European Union police mission undertaken in the framework of reform of the security sector (SSR) and its interface with the system of justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)

¹¹² Damien Helly, EUPOL Tchad/RCA, European Security and Defence Policy, The First Ten Years, European Union Institute for Security Studies, σελ. 225 - 226

βραχυπρόθεσμων επιτυχιών των αποστολών με τα μακροπρόθεσμα σχέδια των επιχειρήσεων.¹¹³

Σύμφωνα με τον τελευταίο Διοικητή της EUPOL CONGO Jean-Paul Rikir: «η αναδιαμόρφωση της Αστυνομίας του Κονγκό απετέλεσε μια μακρά και ιδιαίτερα περίπλοκη διαδικασία. Η προσπάθεια ξεκίνησε πριν χρόνια και πραγματικά γίνεται προσπάθεια να παραχθούν γρήγορα αποτελέσματα». Το 2012 είχε δηλώσει ότι «σκοπός των αποστολών της ΚΕΠΠΑ είναι η διαχείριση κρίσεων και όχι η αντικατάσταση κρατικών οργανισμών, παρόλαυτά μένουν πολλά να κάνουμε ακόμα για την διαμόρφωση της αστυνομίας στο Κονγκό».¹¹⁴

Το 2014, πολύ σύντομα μετά την αποχώρηση της EUPOL από τη χώρα, η κατάσταση επιδεινώθηκε και τα συστήματα ασφαλείας δοκιμάστηκαν. Ήδη από τον Απρίλιο του 2012 οι αντάρτες M23 δραστηριοποιούνται στο Βόρειο Κιβού, έχοντας δημιουργήσει το δικό τους σύστημα διακυβέρνησης και οικονομίας. Ενώ και οι αντάρτες Mai Mai επεκτείνουν την επιρροή τους σε επαρχιακές περιοχές διαπράττοντας εγκλήματα κατά των ανθρωπίνων δικαιώματων.¹¹⁵

Από την άλλη πλευρά, η κυβέρνηση εξακολουθεί να παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ένα από τα παραδείγματα είναι η επιχείρηση Likofi που διήρκεσε από τον Νοέμβριο του 2013 μέχρι τον Φεβρουάριο του 2014 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της εγκληματικότητας στη Kinshasa. Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων οι αστυνομικές δυνάμεις σκότωσαν πάνω από 33 αμάχους.¹¹⁶

5.2 EUAVSEC South-Sudan

Αποτέλεσμα του Εμφυλίου Πολέμου στο Σουδάν ήταν η ανεξαρτητοποίηση των νοτίων περιοχών της επικράτειας της χώρας. Στις 9 Ιουλίου 2011 το Νότιο Σουδάν ανεξαρτητοποιήθηκε από το Βόρειο Σουδάν εγκαθιστώντας νέα κυβέρνηση στη πρωτεύουσα Juba. Η συμμετοχή της ΕΕ στα εσωτερικά του Σουδάν ήταν σχετικά περιορισμένη μέχρι το 2011. Παρόλα αυτά, στις εκλογές του 2010, και στο δημοψήφισμα του 2011 η ΕΕ παρείχε τεχνική και οικονομική υποστήριξη (12,5 εκατ. ευρώ). Επίσης, η ΕΕ τόνισε στη κυβέρνηση της χώρας τη σημασία της ήρεμης

¹¹³ Mary Martin and Mary Kaldor, *The European Union and Human Security*, Routledge, New York, 2009, σελ. 67

¹¹⁴ Agathe Plauchut, *Fin de la Mission EUPOL RD Congo: Quelles Perspectives Sécuritaires À L'approche Des Élections ?* Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité, 28 Avril 2015, Bruxelles, Σελ. 5 - 11

¹¹⁵ Eastern Congo: Why Stabilisation Failed Policy Briefing, International Crisis Group, Africa Briefing N°91, Kinshasa/Nairobi/Brussels, 4 October 2012. Translation from French

¹¹⁶ World Report 2015: Democratic Republic of Congo, Events of 2014, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org>

διεξαγωγής των εκλογών, ενώ απέστειλε για τις ανάγκες των εκλογών ομάδα παρατηρητών. Μετά την εξαγωγή του εκλογικού αποτελέσματος και την ορκωμοσία της κυβέρνησης στο Νότιο Σουδάν, η ΕΕ αποφάσισε τη στήριξη της χώρας για την ανοικοδόμηση του εθνικού αερολιμένα στη Juba μετά από αίτημα του Υπουργού Μεταφορών και Οδοποιίας του Νοτίου Σουδάν, εκ μέρους της κυβέρνησης.¹¹⁷ Τον Ιούνιο του 2012 το Συμβούλιο υιοθέτησε τη Κοινή Δράση 2012/312/ΚΕΠΠΑ για την εναέρια ασφάλεια του Σουδάν (EUAVSEC – South Sudan).

Στα καθήκοντα της αποστολής ήταν η παροχή συμβουλών στη Κυβέρνηση του Νοτίου Σουδάν, όπως και στις αρμόδιες αρχές, σχετικά με την οργάνωση της εναέριας ασφάλειας του διεθνούς αερολιμένα. Επίσης, έπρεπε να εκπαιδεύσουν και να επιμορφώσουν το προσωπικό, σύμφωνα με τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας, με στόχο την αύξηση της ικανότητά τους στη διαχείριση κρίσεων. Το αρχηγείο της αποστολής εγκαταστάθηκε στη Juba, ενώ Διοικητής των δυνάμεων ορίστηκε ο δανός Lasse Christensen.¹¹⁸ Το προσωπικό που απέστειλε η ΕΕ αριθμούσε 34 άτομα, ενώ προστέθηκαν και άλλοι 15 από το Κονγκό.

Η εκπαίδευση

αφορούσε υπαλλήλους του αεροδρομίου, στελέχη του υπουργείου Μεταφορών και Οδοποιίας του Νοτίου Σουδάν, όπως και τους αρμόδιους υφυπουργούς και διοικητές υπηρεσιών. Η αποστολή είχε διάρκεια 19 μηνών μέχρι δηλαδή τις 17 Ιανουαρίου 2014. Μέσα σε αυτό το διάστημα η EUAVSEC – South Sudan

Χάρτης 5.2 Επικράτεια του Νοτίου Σουδάν,
<http://foodsecuritycluster.net/operations/south-sudan>

κατάφερε να εγκαταστήσει την Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας, την Επιτροπή Αερομεταφορών, την Επιτροπή Ασφαλείας του Αεροδρομίου, ενώ προετοίμασε τις δομές για την δημιουργία της Εθνικής Επιτροπής Ασφαλείας Πολιτικής Αεροπορίας,

¹¹⁷ Gordon D. Cumming, The European Union in Sudan: A Missed Opportunity? The Round Table The Commonwealth Journal of International Affairs, Rutledge, Published online: 28 Jul 2015

¹¹⁸ Απόφαση 2012/312/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2012 σχετικά με την αποστολή CSDP της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Νότιο Σουδάν για την Εναέρια Ασφάλεια του Νοτίου Σουδάν (EUAVSEC – South Sudan)

όπως και ένα πρόγραμμα ελέγχου της ποιότητας της Ασφάλειας Πολιτικής Αεροπορίας. Ακόμη, ενίσχυσε τις ικανότητες διαχείρισης και στρατηγικού σχεδιασμού του προσωπικού του υπουργείου, όσον αφορά την Ασφάλεια της Πολιτικής Αεροπορίας. Επίσης, εξόπλισε το προσωπικό του αεροδρομίου με οχήματα για την περιφερειακή επιτήρηση του αεροδρομίου και με μηχανήματα ελέγχου των επιβατών. Στο σύνολό τους εκπαιδεύτηκαν πάνω από 350 υπάλληλοι πολιτικής αεροπορίας και αστυνομικοί.¹¹⁹

Το Νότιο Σουδάν με την ανεξαρτητοποίησή του διατήρησε το 75% της εξαγωγής πετρελαίου, ωστόσο τα διυλιστήρια, όπως και οι αγωγοί πετρελαίου παρέμειναν στο Σουδάν.¹²⁰ Το γεγονός αυτό τράβηξε το διεθνές ενδιαφέρον, με την ΕΕ να αναβαθμίζει την εκπροσώπησή της στη χώρα και να αποτελέσει τον δεύτερο κατά σειρά χρηματοδότη του Πολυεθνικού Ταμείου του Νοτίου Σουδάν, όπως και καλύπτοντας το 40% των αποστολών του ΟΗΕ (UNMIS και UNAMID).¹²¹

Η ΕΕ περιόρισε την επιρροή της στη χώρα μόνο μετά την άρνηση της κυβέρνησης της χώρας να υπογράψει τη συμφωνία Cotonou, εμπορική συμφωνία δηλαδή της ΕΕ με πρώην Αποικίες στην Αφρική, τη Καραϊβική και τον Ειρηνικό, όπως επίσης και μετά τις εμφύλιες συγκρούσεις που ξέσπασαν το Δεκέμβριο του 2013, μετά την αποπομπή του Αντιπροέδρου της χώρας από τον Πρόεδρο Kiir Dinka.¹²² Επίσης, κράτη – μέλη της ΕΕ είχαν στηρίξει την ανεξαρτητοποίηση του Νοτίου Σουδαν, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία, η Νορβηγία αλλά και άλλες χώρες (Κίνα, Ρωσία, ΗΠΑ). Η EUAVSEC είναι η πρώτη επιχείρηση της ΚΕΠΠΑ στη χώρα και μπορεί να θεωρηθεί ως ένα από τα εργαλεία της ΕΕ για να αυξήσει την επιρροή της στη νεοσύστατη χώρα, η οποία είχε άμεση ανάγκη από εμπορική και οικονομική στήριξη. Άλλα εργαλεία της ΕΕ στη χώρα είναι η υπαρξη του Ειδικού Εκπροσώπου της ΕΕ στο Σουδάν και στο Νότιο Σουδάν, οι πρωτοβουλίες του Instrument for Stability, το πρόγραμμα ανθρωπιστικής βοήθειας της Ένωσης, όπως και προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης για τη παροχή οικονομικής στήριξης.¹²³

Τον Σεπτέμβριο του 2014 οι δύο ηγέτες, Kiir και Machar, αποφάσισαν

¹¹⁹ EUAVSEC's mandate ended 17th January 2014, European Union External Action Press Release, <http://www.eeas.europa.eu>

¹²⁰ South Sudan profile - Overview, <http://www.bbc.com>

¹²¹ Gordon D. Cumming, The European Union in Sudan: A Missed Opportunity? The Round Table The Commonwealth Journal of International Affairs, Rutledge, Published online: 28 Jul 2015

¹²² Gordon D. Cumming, The European Union in Sudan: A Missed Opportunity? The Round Table The Commonwealth Journal of International Affairs, Rutledge, Published online: 28 Jul 2015, σελ. 478

¹²³ Mark Furness, Let's Get Comprehensive, European Union Engagement in Fragile and Conflict-Affected Countries, German Development Institute, Discussion Paper, 5/2014, σελ. 19

ανακωχή και την εγκατάσταση μίας μεταβατικής κυβέρνησης στη χώρα. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, από το 2013 και μετά, αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν 1,3 εκατομμύρια άνθρωποι, ενώ χιλιάδες ήταν τα θύματα από τις συγκρούσεις και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τροφίμων τουλάχιστον το 1/3 του συνολικού πληθυσμού αντιμετωπίζει επισιτιστικό κίνδυνο.¹²⁴

Στον παρακάτω χάρτη φαίνεται καθαρά το εύρος των συγκρούσεων, καταλαμβάνοντας πάνω από τη μισή επικράτεια του Νοτίου Σουδάν:

Χάρτης 5.3 Η Περιοχή Συγκρούσεων στο Νότιο Σουδάν

South Sudan rivals Kiir and Machar agree peace deal, 10 May 2014, BBC, <http://www.bbc.com>

¹²⁴ South Sudan leaders sign peace deal, Guardian, <http://www.theguardian.com>

Κεφάλαιο VI

Τα Οικονομικά Στοιχεία των Επιχειρήσεων της ΚΕΠΠΑ

Αφού έχει εξεταστεί, στις περιπτώσεις των επιχειρήσεων της ΚΕΠΠΑ στη περιοχή των Μεγάλων Λιμνών της Αφρικής, η στρατηγική των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και ο λόγος πίσω από την απόφαση για την εμπλοκή της κάθε χώρας ξεχωριστά, θα πρέπει τώρα να γίνει παράθεση των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων της ΕΕ. Με αυτόν τον τρόπο θα έχουμε μια συνολική εικόνα της συμμετοχής των κρατών – μελών της ΕΕ στη Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική της Ένωσης.

Η ΕΕ έχει ολοκληρώσει μέχρι σήμερα 15 επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ σε Αφρική, Βαλκάνια, Μέση Ανατολή και Ινδονησία. Ενώ διατηρεί άλλες 17 επιχειρήσεις, με τις περισσότερες εξ αυτών στην Αφρική.¹²⁵

Αρχικά, ο πίνακας 5.1 αναλύει τα ποσά που έχει δαπανήσει κατά έτος η ΕΕ από το 2004 έως το 2013 για τη προετοιμασία και την υλοποίηση των επιχειρήσεων της ΚΕΠΠΑ.

Πίνακας 6.1 Προϋπολογισμός της ΚΕΠΠΑ 2005 – 2014

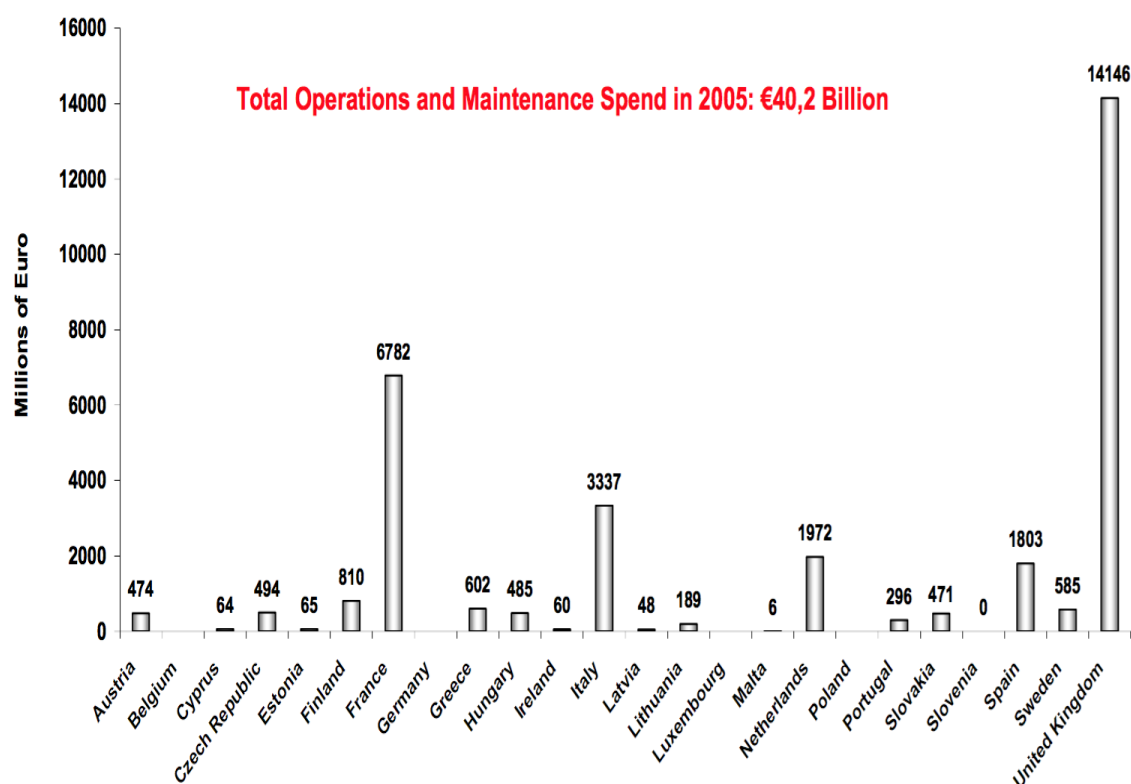
	Crisis management operations	Non-proliferation and disarmament	Emergency measures	Preparatory and follow-up actions	European Union Special Representatives	Total
2005	58.56	5.03	0.00	0.21	9.37	73.17
2006	78.50	13.00	3.00	0.40	7.50	102.40
2007	92.60	25.50	23.90	3.20	14.00	159.20
2008	232.85	16.00	15.00	4.00	17.00	284.85
2009	200.40	15.00	5.00	3.25	19.11	242.75
2010	236.09	15.00	5.00	4.85	19.95	280.89
2011	274.52	15.00	30.55	6.55	14.94	341.57
2012	300.71	20.00	35.00	6.75	27.90	390.36
2013	314.00	19.50	34.00	8.33	20.00	395.83
2014	229.12	18.00	35.00	7.00	25.00	314.12

¹²⁵ Ongoing missions and operations, <http://eeas.europa.eu>
Yearbook of European Security 2014, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Από τον πίνακα 6.1 συμπεραίνουμε ότι η ΕΕ κάθε χρόνο αυξάνει τον προϋπολογισμό της για τις επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ. Το 2005 από μόλις 73.17 εκατ. ευρώ αύξησε τον προϋπολογισμό στα 341 και 395 εκατ. ευρώ το 2011 και το 2013 αντίστοιχα, ενώ το ποσό έπεσε στα 314 εκατ. το 2014. Όπως είναι επόμενο μονοπωλεί το κόστος των επιχειρήσεων από την έναρξη μέχρι την αποχώρησή τους από τα κράτη υποδοχής, ωστόσο σημαντικός είναι και ο διπλασιασμός του κόστους των Ειδικών Εκπροσώπων της ΕΕ στο εξωτερικό, κάτι που γίνεται αντιληπτό από την αύξηση των αντιπροσωπειών της ΕΕ προς τις τρίτες χώρες τα τελευταία χρόνια.

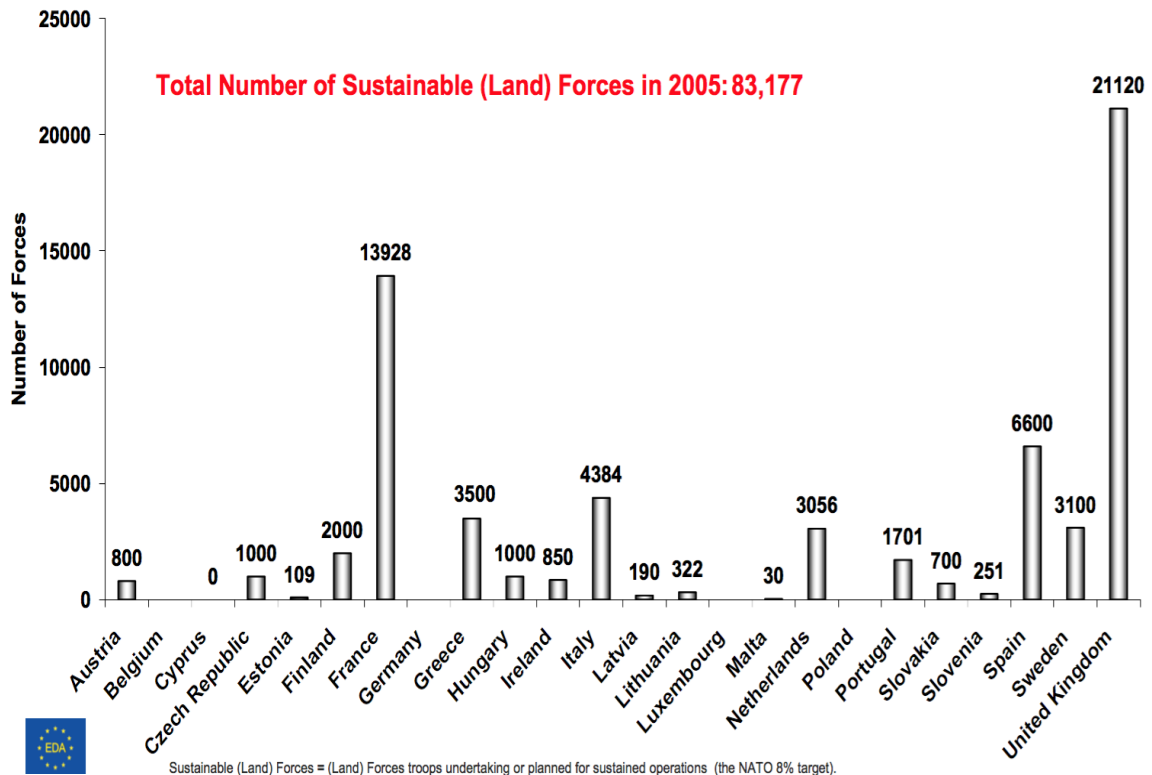
Παρόλα αυτά, δεν μοιράζονται τα οικονομικά βάρη των αποστολών ισομερώς ανάμεσα στα κράτη - μέλη. Ορισμένα κράτη πρωτοστατούν στη κάλυψη των εξόδων των επιχειρήσεων, ενώ κάποια άλλα καλύπτουν ένα μικρό ποσοστό ή δεν συμμετέχουν καθόλου. Για να γίνει μια ολοκληρωμένη παρουσίαση αυτών των στοιχείων παρατίθενται παρακάτω τα στοιχεία από τη συμμετοχή των κρατών – μελών της ΕΕ στον αμυντικό προϋπολογισμό της Ένωσης από το 2005 έως το 2013.

Διάγραμμα 6.1: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2005

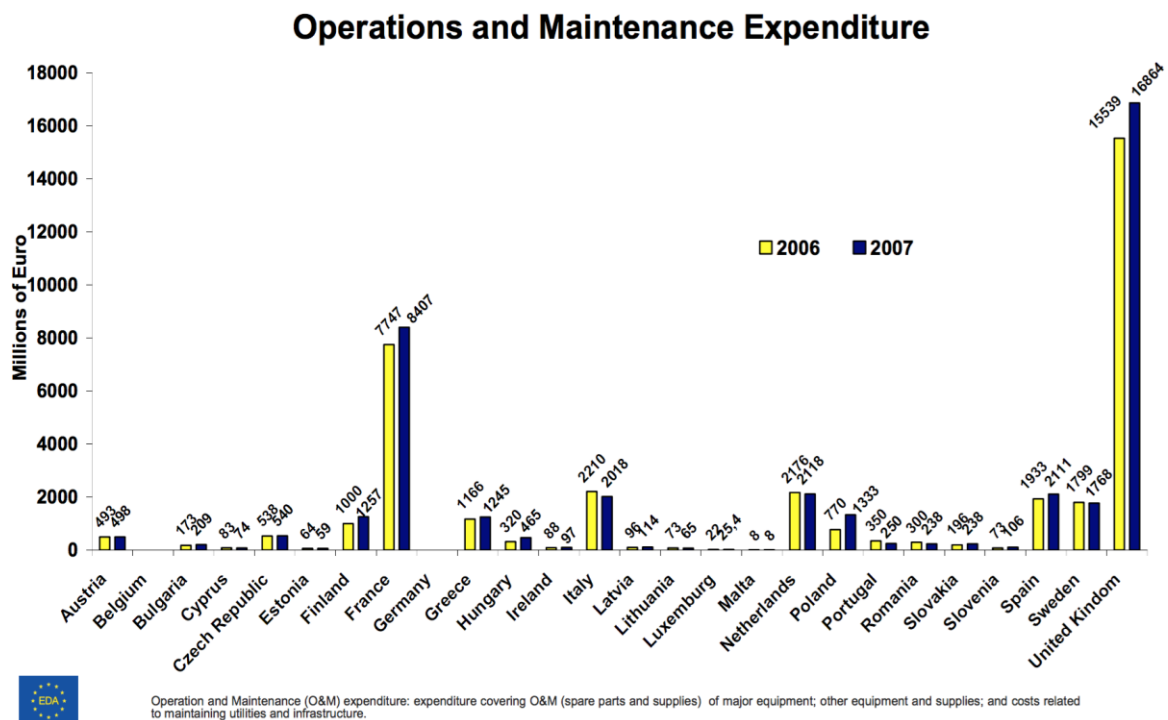
Yearbook of European Security 2005, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.2: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2005

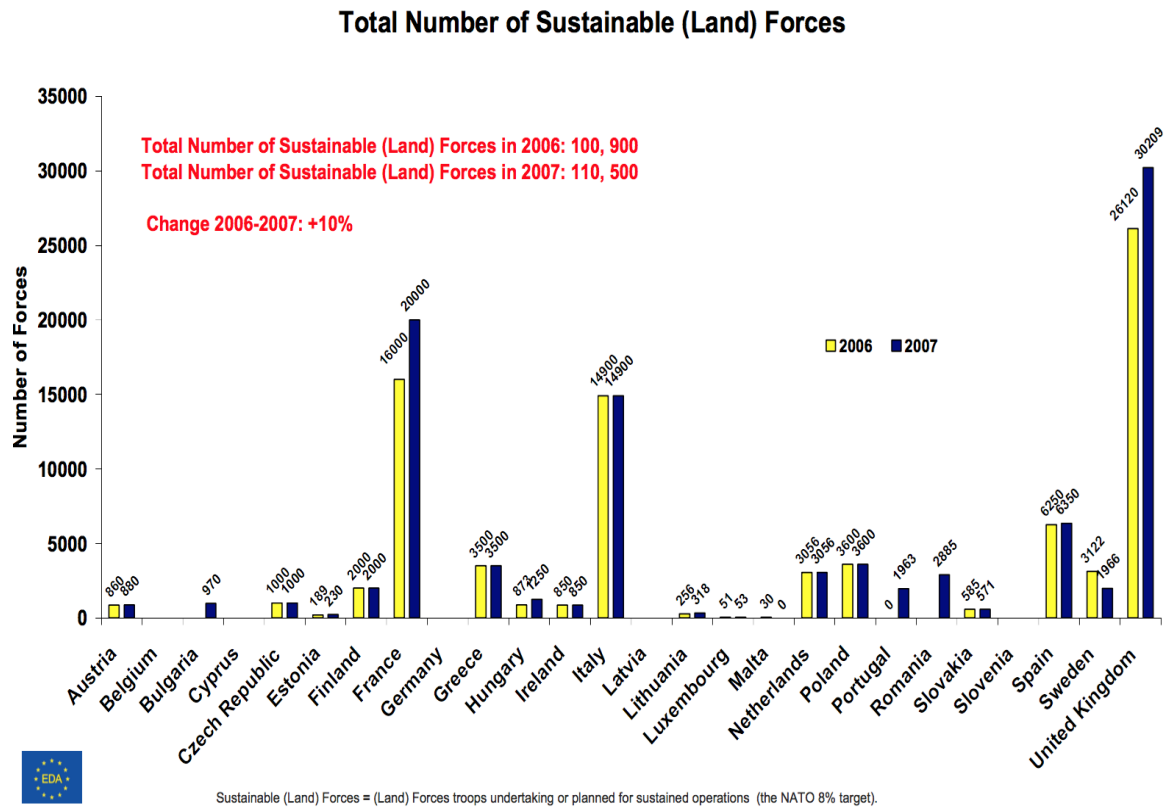
Yearbook of European Security 2005, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.3: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2006 & 2007

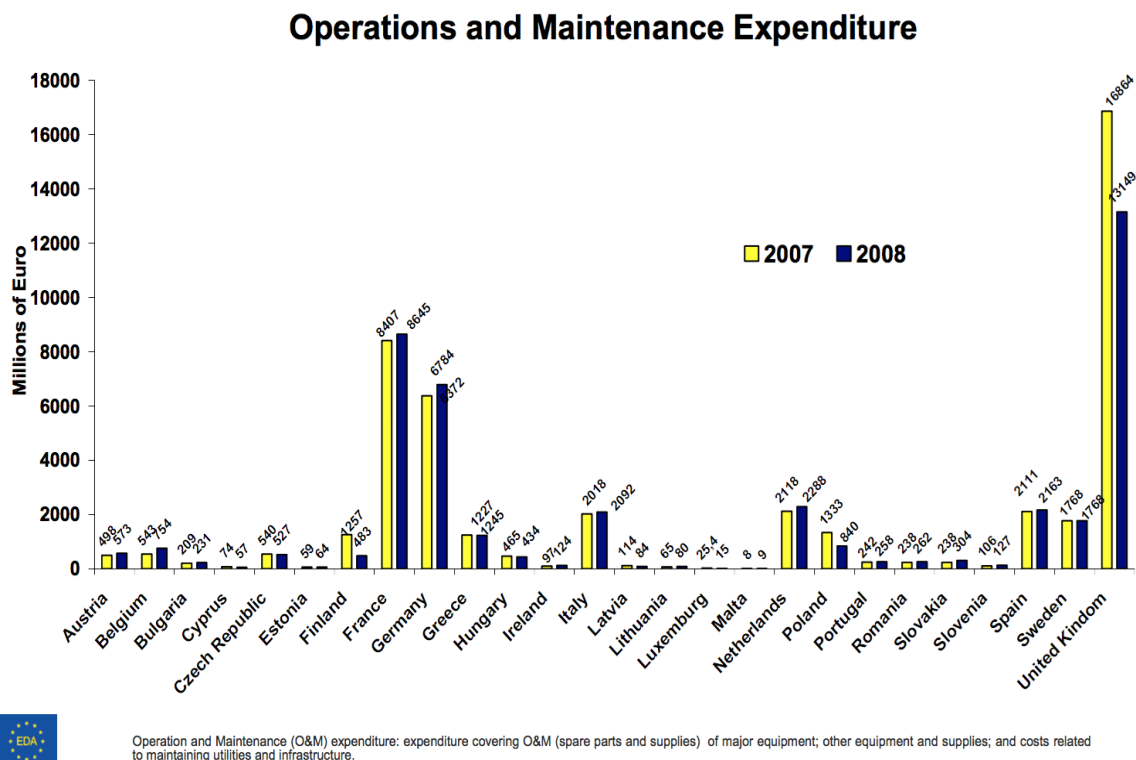
Yearbook of European Security 2007, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.4: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2006 & 2007

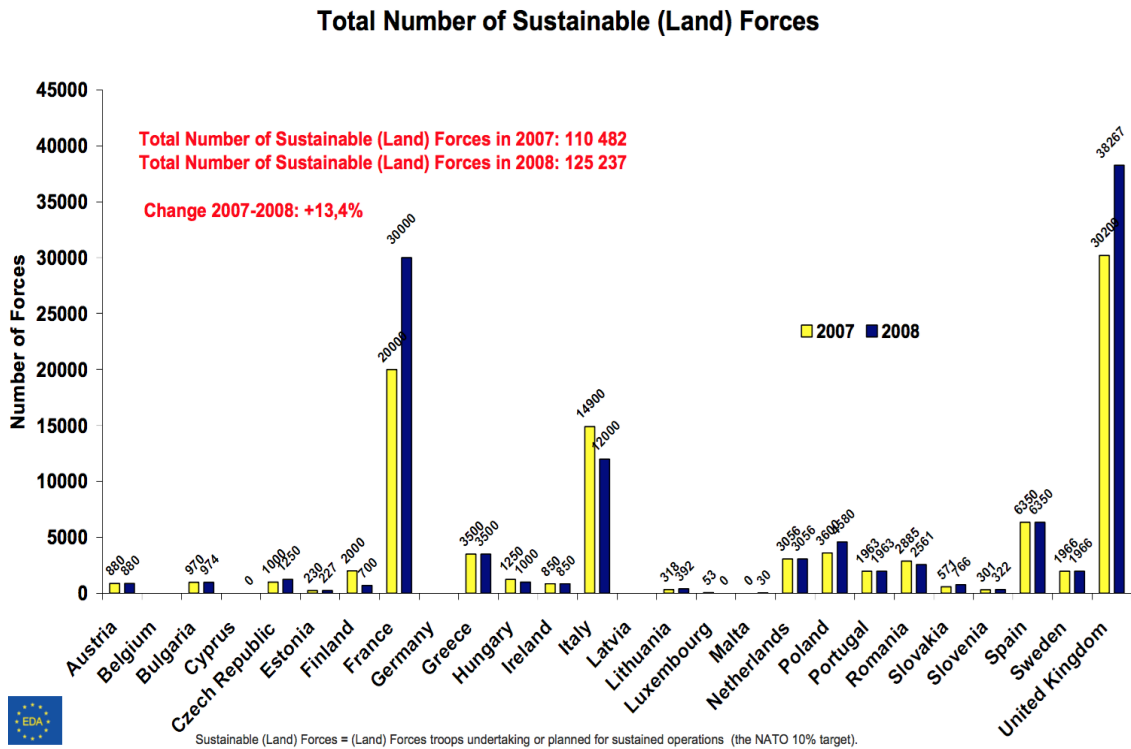
Yearbook of European Security 2007, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.5: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2007 & 2008

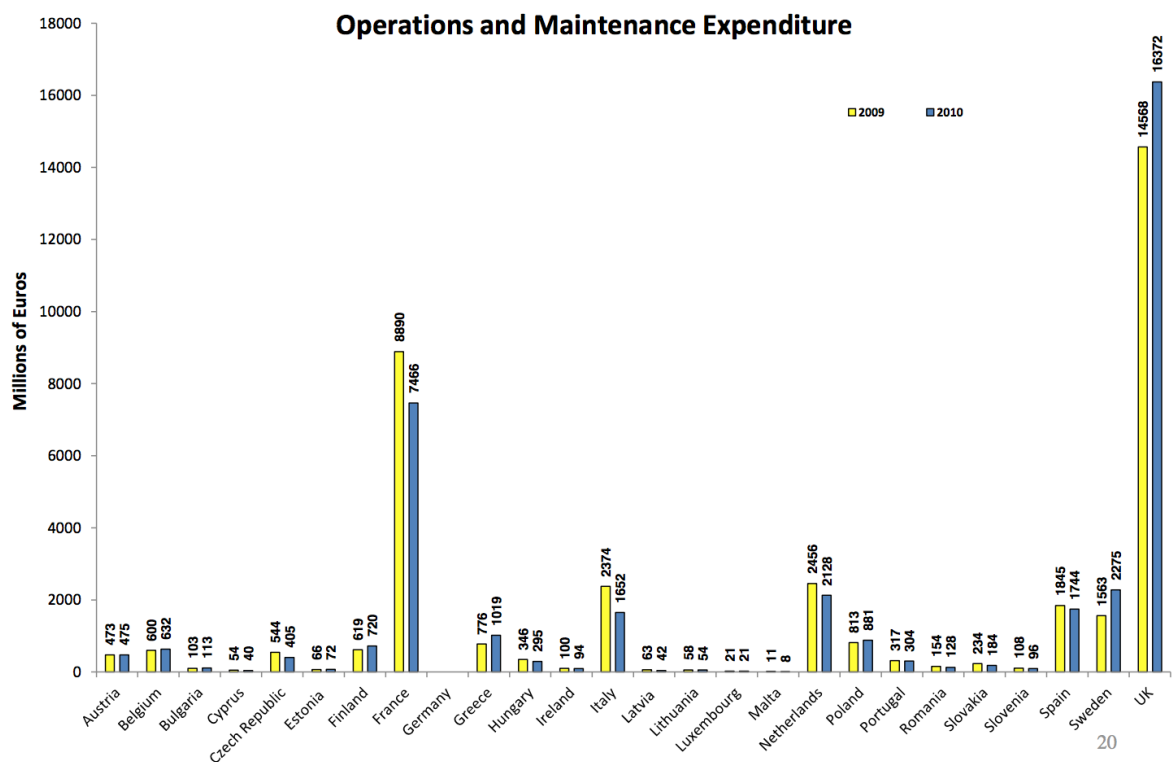
Yearbook of European Security 2008, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.6: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2007 & 2008

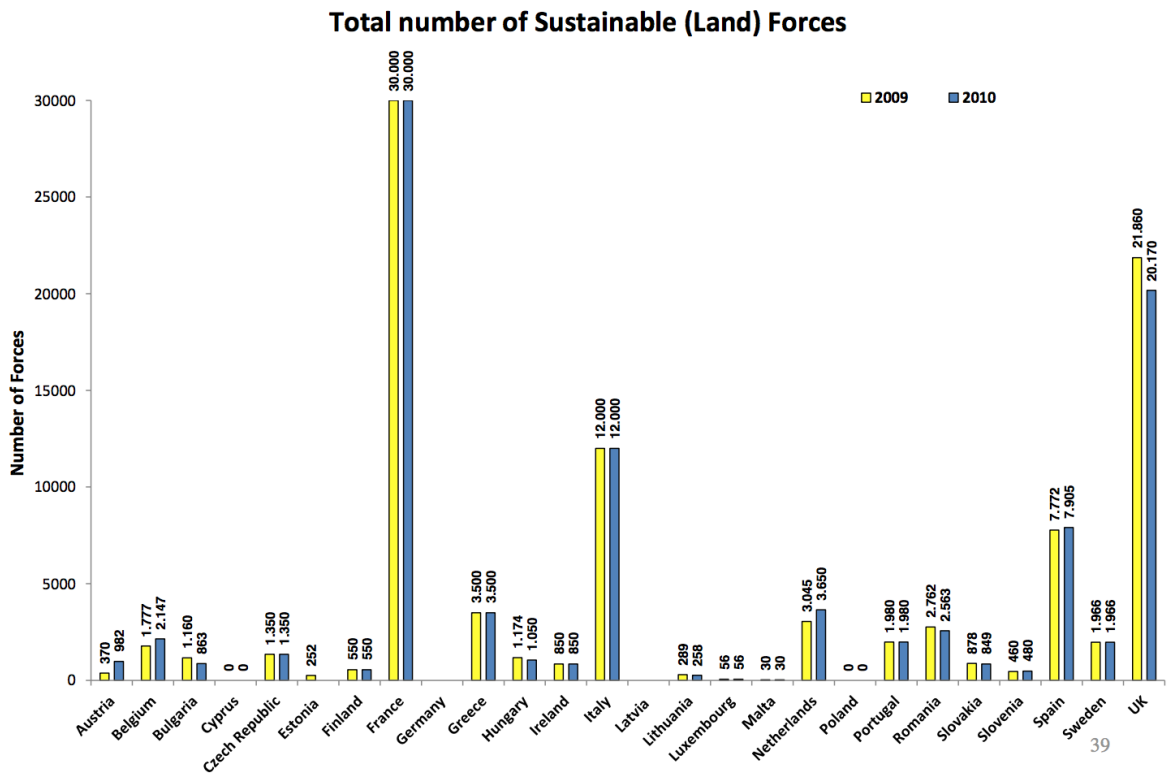
Yearbook of European Security 2008, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.7: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2009 & 2010

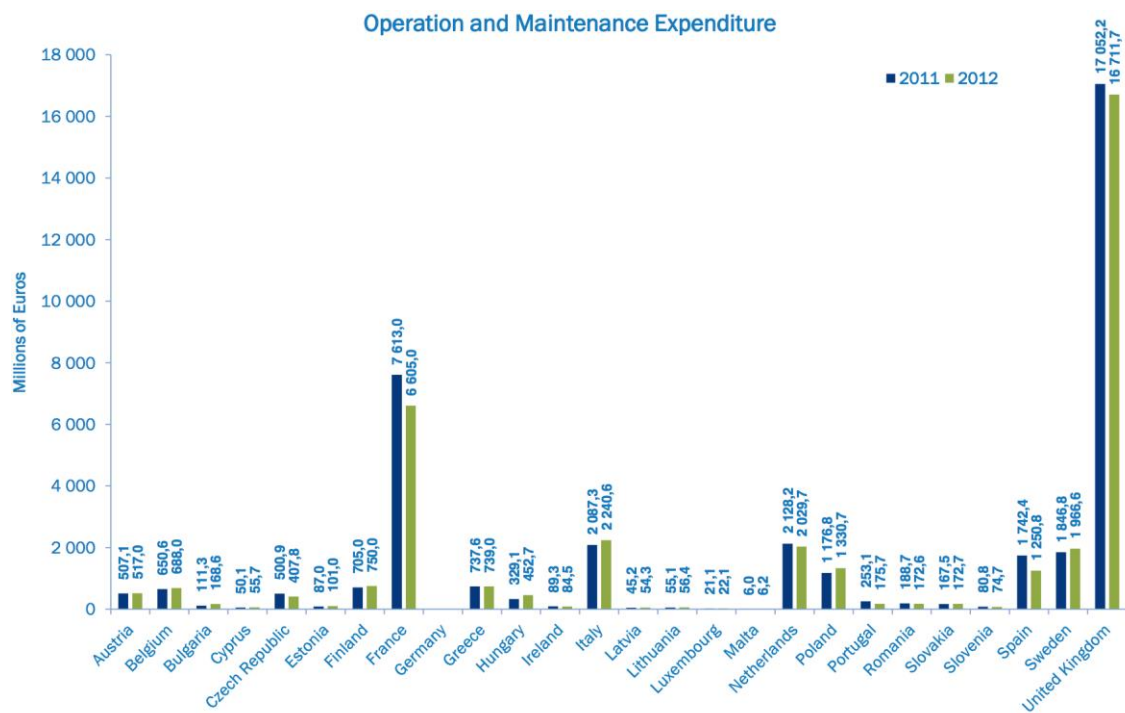
Yearbook of European Security 2010, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.8: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2009 & 2010

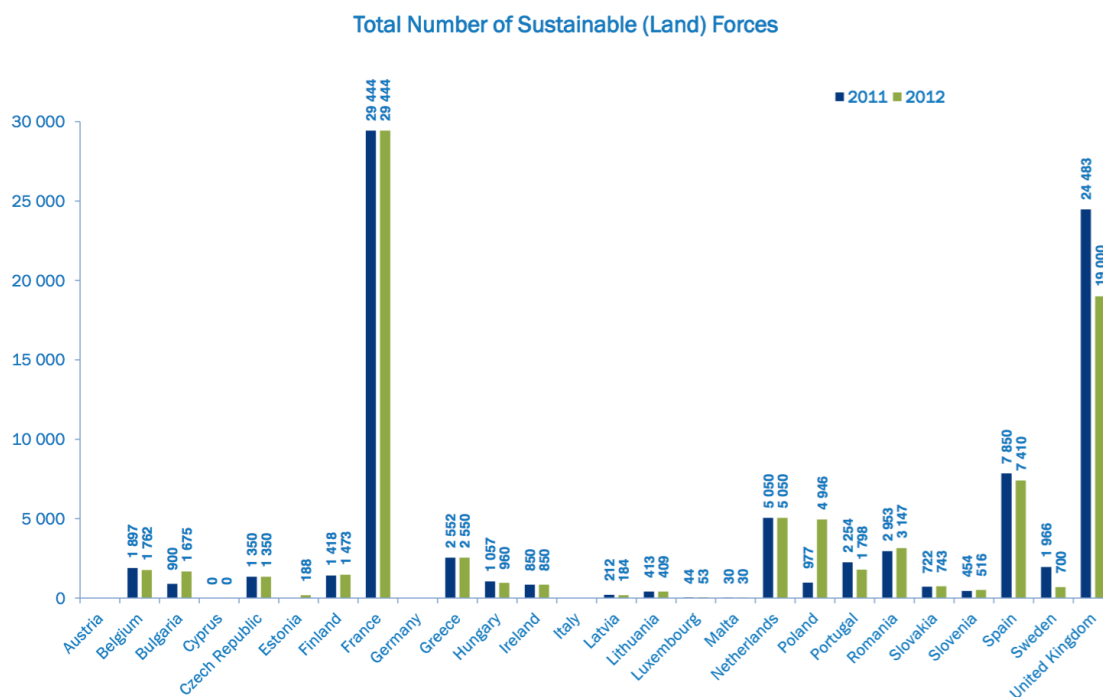
Yearbook of European Security 2010, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.9: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2011 & 2012

Note: DE: restricted data.

Διάγραμμα 6.10: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2011 & 2012

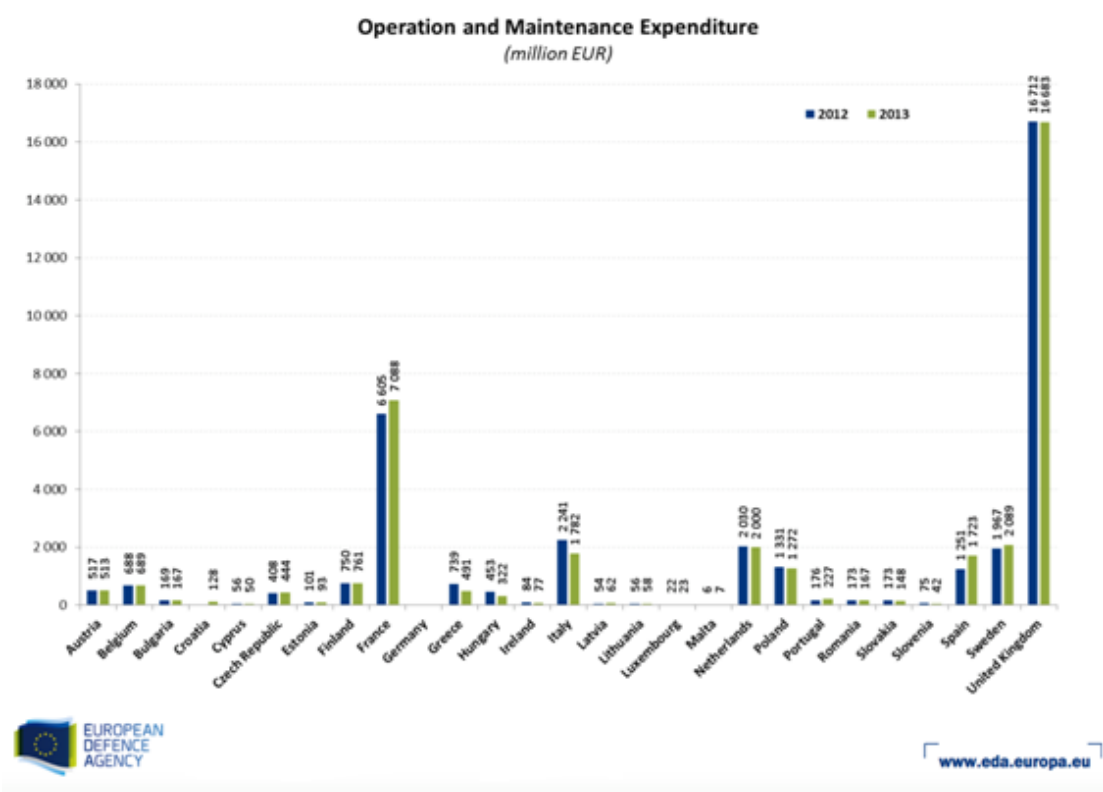
Note: AT: data cannot be provided by pMS.
EE (2011), DE and IT: restricted data.

54

www.eda.europa.eu

Yearbook of European Security 2012, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.11: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2012 & 2013

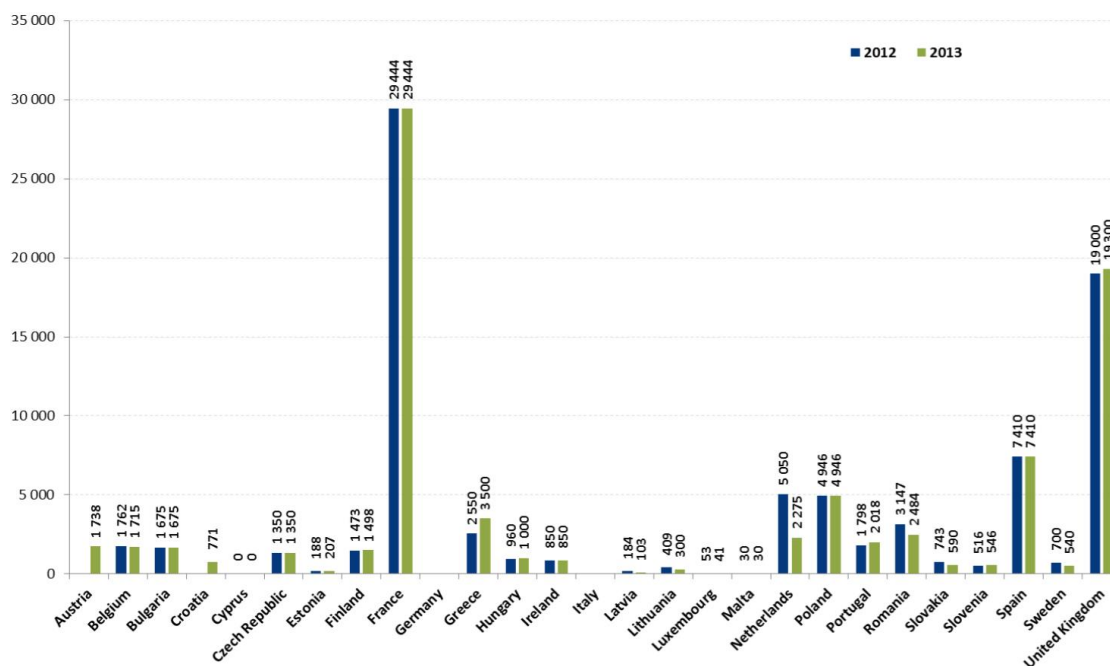

www.eda.europa.eu

Yearbook of European Security 2013, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Διάγραμμα 6.12: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2012 & 2013

Total Number of Sustainable (Land) Forces

Note: AT - 2012 data is not available.

[GO BACK](#)

67

www.eda.europa.eu

Yearbook of European Security 2013, European Union Institute for Security Studies (EUISS)

Από τους παραπάνω πίνακες διαφαίνεται ότι η Μ. Βρετανία και η Γαλλία καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μερίδιο του κόστους των επιχειρήσεων με την Ιταλία, την Ολλανδία, την Ισπανία, τη Σουηδία και το Βέλγιο να ακολουθούν. Σημαντική αύξηση έχει σημειωθεί τα τελευταία πέντε χρόνια στη συμμετοχή της Πορτογαλίας της Πολωνίας και της Ρουμανίας, στις επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ, όπως φαίνεται από τους πίνακες του 2012 και 2013.

Από την άλλη πλευρά, αξιοσημείωτη είναι και η συμμετοχή τρίτων χωρών στις επιχειρήσεις της ΕΕ, όπως φαίνεται στον πίνακα 6.2, με τον Καναδά, τη Τουρκία, τη Νορβηγία και την Ελβετία να πρωτοστατούν στις συμμετοχές εκτός των πλαισίων της ΕΕ. Στις περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται για χώρες που συνορεύουν με τη χώρα υποδοχής, ή εν προκειμένω θίγονται συμφέροντά τους. Σε

άλλες περιπτώσεις η συμμετοχή τους, όπως είδαμε και στη περιγραφή των επιχειρήσεων της ΚΕΠΠΑ, θεωρείται ένα μέσο συμμετοχής στα δρώμενα της ΕΕ.

Πίνακας 6.2 Συμμετοχή Τρίτων Χωρών στη ΚΕΠΠΑ

Third states	CSDP operations
Europe/North America	
Albania*	EUFOR Althea, EUFOR Tchad/RCA
Canada*	EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUPM BiH, EUPOL COPPS, EUPOL Kinshasa, EUPOL Afghanistan, Artemis (DRC)
The former Yugoslav Republic of Macedonia	EUFOR Althea
Georgia*	EUCAP Nestor, EUTM Mali, EUBAM Libya, EUFOR RCA
Iceland*	EUPM BiH, Concordia
Moldova*	---
Montenegro*	EUNAVFOR Atalanta
Norway*	EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUPM BiH, EUPOL Afghanistan, EUNAVFOR Atalanta, EUPOL COPPS, EUPOL Proxima, Concordia, AMM Aceh, EUJUST LEX, EUCAP Nestor
Russia	EUPM BiH, EUFOR Tchad/RCA
Serbia*	EUNAVFOR Atalanta, EUTM
Switzerland	EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUPM BiH, EUPOL Proxima, EUFOR RD Congo, EUPOL RD Congo, AMM Aceh, EUTM Mali
Turkey*	EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUPM BiH, EUPOL Proxima, Concordia, EUFOR RD Congo, EUPOL Kinshasa
United States*	EULEX Kosovo, EUSEC RD Congo, EUPOL RD Congo
Ukraine*	EUPM BiH, EUPOL Proxima, EUNAVFOR Atalanta
Latin America	
Argentina	EUFOR Althea
Brazil	Artemis (DRC)
Chile*	EUFOR Althea
Dominican Republic	EUFOR Althea
Africa	
Angola	EUPOL Kinshasa, EUPOL RD Congo
Mali	EUPOL Kinshasa
Third states	
Morocco	EUFOR Althea
South Africa	Artemis (DRC)
Asia/Oceania	
Brunei	AMM Aceh
Malaysia	AMM Aceh
New Zealand*	EUFOR Althea, EUPOL Afghanistan
Philippines	AMM Aceh
Singapore	AMM Aceh
South Korea*	---
Thailand	AMM Aceh

Thierry Tardy, 'CSDP: getting third states on board', *EUISS Brief* no. 6, March 2014, available online at: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_6_CSDP_and_third_states.pdf.

Κεφάλαιο VII

Η Θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον 21ο Αιώνα

Οι Απαρχές της Σύγχρονης Ευρώπης

Η Ευρώπη μέχρι τον 17ο αιώνα κυριαρχείτο από βασιλεία και αυτοκρατορίες. Με το τέλος του Τριακονταετούς Πολέμου και την έλευση της βεστφαλιανής ειρήνης εγκαθιδρύθηκαν τα πρώτα έθνη – κράτη. Το 1648 η Συμφωνία της Βεστφαλίας παρείχε ένα νέο “χάρτη” της Ευρώπης εισάγοντας στη διεθνή κοινότητα τον όρο *reason d’ etat*. Οι εκπρόσωποι των αυτοκρατοριών και των βασιλείων που συμμετείχαν στο συνέδριο συνειδητοποίησαν, λόγω και της σφοδρότητας του Τριακονταετούς Πολέμου, την αναγκαιότητα ύπαρξης μίας ισορροπίας ισχύος στην Ευρώπη για να μπορέσει να τηρηθεί η Ειρήνη. Πλέον το κάθε κράτος απολάμβανε εθνική κυριαρχία και εθνικά σύνορα. Η βασική ιδέα του έθνους – κράτους βασιζόταν στη κοινή γλώσσα, στη κουλτούρα και στις συνήθειες του κάθε λαού, ωστόσο πλέον αναγνωριζόταν και η σημασία της ύπαρξης του ίδιου του κράτους και της νομιμότητας του κρατικού μονοπωλίου βίας, ώστε να εξασφαλισθεί η ασφάλεια εντός και εκτός των συνόρων.¹²⁶

Από τότε η Ευρώπη βίωσε μια σειρά από κοινωνικά κινήματα και επαναστάσεις στο εσωτερικό της που οδήγησαν στην κατάκτηση μίας σειράς ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ως ατομικά δικαιώματα ορίζονται οι αξιώσεις του ατόμου έναντι του κράτους για αποχή από παρεμβάσεις σε μία συνταγματικά κατοχυρωμένη σφαίρα ιδιωτικής αυτονομίας. Τα πολιτικά δικαιώματα έχουν ως αντικείμενο την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην διαμόρφωση της πολιτειακής βούλησης, ενώ το κράτος θα πρέπει να τους παρέχει το δικαίωμα αυτό στις πιο σημαντικές του λειτουργίες. Τέλος, τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν υποχρεώσεις του κράτους για τη παροχή αγαθών και υπηρεσιών για την εξασφάλιση της ευημερίας.¹²⁷

Χρονικά προηγήθηκαν τα ατομικά δικαιώματα με το ξέσπασμα της Γαλλικής Επανάστασης το 1789. Η αστική τάξη με τη στήριξη των κατώτερων ευγενών

¹²⁶ Adam Watson, Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 325 - 345

¹²⁷ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σελ. 32 - 34

υποστήριξε την εγκαθίδρυση της ισονομίας, της οικονομικής και πολιτικής ελευθερίας, της αποκέντρωσης των εξουσιών και της εφαρμογής διοικητικής ομοιομορφίας, ενώ τέθηκαν οι βάσεις για την εκκοσμίκευση της Ευρώπης.¹²⁸

Ακολούθησε η ναπολεόντεια περίοδος και η κατάληξη το 1814 στο Συνέδριο της Βιέννης. Η Ευρώπη για μια ακόμη φορά αιματοκυλισμένη αποφασίζει με τη συμφωνία της Βιέννης να επανέλθει η ισορροπία ισχύος. Παρόλα αυτά οι διεκδικήσεις των εθνών στην Ανατολική Ευρώπη για εθνική ανεξαρτησία από την Οθωμανική Αυτοκρατορία σε συνδυασμό με τις μηχανορραφίες του Μπίσμαρκ και τον ανταγωνισμό της Γερμανίας με τη Μεγάλη Βρετανία, θα θέσουν για άλλη μια φορά σε κίνδυνο την ισορροπία ισχύος στην ευρωπαϊκή ήπειρο και θα την οδηγήσουν, εν τέλει, σε αποτυχία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.¹²⁹

Τα πολιτικά δικαιώματα διεκδικήθηκαν μέσα από τις αστικές επαναστάσεις των κοινωνιών της βιομηχανικής επανάστασης, δηλαδή στη κοινωνία του Λονδίνου και του Βελγίου κατά τον 19^ο αιώνα. Αρχικά βέβαια η κατάκτηση των πολιτικών δικαιωμάτων ήταν περιορισμένη, καθώς τέθηκαν προϋποθέσεις συμμετοχής στο εκλογικό σώμα, δηλαδή χωρίς να περιλαμβάνονται τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.¹³⁰

Τα κοινωνικά δικαιώματα άργησαν να εμφανιστούν. Έπρεπε να περιμένουμε μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το 1919, όταν η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) αναγνώρισε την ανάγκη υιοθέτησης κοινωνικής πολιτικής από όλα τα κράτη, κάτι που δεν τηρήθηκε άμεσα, κυρίως από τα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη.¹³¹

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο επανήλθε η ισορροπία ισχύος μέσα από τον Ψυχρό Πόλεμο και το διπολικό σύστημα που διατηρήθηκε μέχρι τη πτώση της Σοβιετικής Ένωσης. Η Ευρώπη, μετά και το μακρύ τηλεγράφημα του διπλωμάτη Τζορτζ Κέναν, αποτελούσε το βασικό πεδίο αντιπαράθεσης της Σοβιετικής Ένωσης με τις ΗΠΑ.¹³² Σε μια διαλυμένη Ευρώπη, οι κρίσεις του Βερολίνου, το Σχέδιο Μάρσαλ και το Δόγμα Τρούμαν κατέδειξαν τη γεωστρατηγική της σημασία αλλά και το γεγονός ότι η Ευρώπη ήταν δέσμια των εξελίξεων που καθόριζαν οι δύο Υπερδυνάμεις.¹³³

¹²⁸ Georges Lefebvre, Γαλλική Επανάσταση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2004, σελ. 603 - 647

¹²⁹ Adam Watson, Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 415 - 436

¹³⁰ Μελίνα Σεραφετινίδου, Εισαγωγή στην Πολιτική Κοινωνιολογία, Gutenberg, Αθήνα, 2006, σελ. 175 - 178

¹³¹ International Labour Organisation, Origins and History, <http://www.ilo.org>

¹³² Henry Kissinger, Διπλωματία, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, Αθήνα, 1995, σελ. 501

¹³³ Richard G. Whitman, Normative Power Europe, Palgrave Macmillan, New York, 2011, σελ. 1

Μετά το 1991 και τη διάλυση της ΕΣΣΔ ωστόσο επέστρεψε η διεθνής κοινότητα σε ένα Πολυπολικό Διεθνές Σύστημα. Σύμφωνα με τη προσέγγιση του επιθετικού ρεαλισμού και συγκεκριμένα του θεωρητικού John Mearsheimer, το διπολικό σύστημα κατά τον Ψυχρό Πόλεμο έφερε μια παρατεταμένη ειρήνη στην Ευρώπη και στον κόσμο. Αντιθέτως ο Mearsheimer βρίσκει απόλυτα ασταθές το Πολυπολικό σύστημα του 21ου αιώνα, διότι η ανισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στα πιο ισχυρά κράτη και το δίλημμα της ασφάλειας τα οδηγεί σε έναν ατέρμονο ανταγωνισμό. Αιτία είναι η άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος, κάτι που οδηγεί τις κυβερνήσεις να αντιλαμβάνονται τις διεθνείς σχέσεις με καχυποψία. Αντιθέτως, κατά τον Ψυχρό Πόλεμο το δυαδικό σύστημα άφηνε λίγα περιθώρια ύπαρξης εμπόλεμων καταστάσεων, καθώς η εφαρμογή της στρατηγικής της αποτροπής είχε περισσότερες πιθανότητες να πετύχει.¹³⁴

Την ίδια άποψη με τον Mearsheimer εκφράζει και ο Andrew Heywood, περιγράφοντας την μεταψυχροπολεμική περίοδο ως την ευκαιρία απελευθέρωσης εντάσεων και συγκρούσεων που ο Ψυχρός Πόλεμος κρατούσε υπό έλεγχο. Θεωρεί μάλιστα τις εξωτερικές απειλές ως ένα μέσο που δίνει την αίσθηση του σκοπού και της ταυτότητας στους λαούς. Ενώ, όταν δεν βρίσκονται υπό τη πίεση εξωτερικής απειλής τότε πολλές φορές σημειώνονται φυλετικές και εθνικές εντάσεις εντός των κρατών.¹³⁵

Πέρα από την απαισιόδοξη οπτική της ρεαλιστικής σχολής, υπάρχει και η αισιόδοξη πλευρά την οποία πρεσβεύει ο φιλελευθερισμός. Σύμφωνα με τον θεωρητικό Stanley Hoffmann θεωρείται δικαιολογημένη μια παρέμβαση τρίτων κρατών στα εσωτερικά ενός δυσλειτουργικού ή αυταρχικού κράτους.

Η θεωρία στηρίζεται στην ιδέα της Αιώνιας Ειρήνης του Immanuel Kant και της Αρχής της Δημοκρατικής Ειρήνης που υποστήριξε ο Francis Fukuyama στο σύγγραμμά του «Το Τέλος της Ιστορίας». Υποστηρίζουν δηλαδή οι δύο θεωρητικοί ότι τα δημοκρατικά κράτη τείνουν να επιλύουν ειρηνικά τις διαφορές τους, λόγω της ειρήνης στο εσωτερικό τους, της ύπαρξης του κοινοβουλευτισμού και της πειθαρχίας που επιδεικνύουν προς τους διεθνείς κανόνες.¹³⁶

Ο Hoffmann τονίζει τη διαφοροποίηση της διεθνούς κοινότητας, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, περνώντας από τις μονομερείς παρεμβάσεις στις

¹³⁴ John J. Mearsheimer, Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War, *International Security*, 15:1, 1990, σελ. 10 -15

¹³⁵ Andrew Heywood, Εισαγωγή στην Πολιτική, Εκδόσεις Πόλις, 2006, σελ. 195 - 197

¹³⁶ Immanuel Kant, *Toward Perpetual Peace and Other Writings on Politics, Peace, and History*, Yale University Press New Haven and London, 2006, σελ. 74 - 80

πολυμερείς αποστολές διαχείρισης κρίσεων. Επίσης, η ίδρυση πάνω από 100 νέων κρατών δημιούργησε, από το 1945 και μετά, μέσα σε 50 χρόνια μια εντελώς διαφορετική διεθνή κοινότητα. Τα περισσότερα νεοϊδρυθέντα κράτη αποτελούν δημιουργήματα των αποικιοκρατικών δυνάμεων, χωρίς να είναι καθορισμένα τα σύνορά τους βάσει εθνικότητας ή χωρίς να έχουν τις βασικές κρατικές και πολιτειακές δομές των σύγχρονων κρατών. Επιπροσθέτως, ο Hoffmann αντιλαμβάνεται τη παγκοσμιοποίηση και την αλληλεξάρτηση των κρατών ως παράγοντες φθοράς και όχι ως παράγοντες στήριξης των λεγόμενων «αποτυχημένων» κρατών. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο Hoffmann πιστεύει ότι η αρχή της εθνικής κυριαρχίας περιορίζεται στο βαθμό που η ίδια η πολιτεία σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών της. Δεύτερον, θεωρεί ότι η εθνική κυριαρχία θα πρέπει να ανασταλεί σε περίπτωση παραβίασης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ οι δυνάμεις που επεμβαίνουν, υπερασπιζόμενες ηθικές αξίες, θα πρέπει να είναι συλλογικές, ώστε να έχουν τη στήριξη της κοινής γνώμης διεθνώς. Τρίτον, ένα κράτος ανταρτικό θα οδηγήσει σε αστάθεια τη περιφέρειά του μέσω για παράδειγμα των κυμάτων προσφύγων προς γειτονικά του κράτη. Ποιός όμως θα πρέπει να παρέμβει; Αυτός σύμφωνα με τον θεωρητικό θα πρέπει να είναι ο ΟΗΕ ή ένας περιφερειακός Διεθνής Οργανισμός που θα δρα εν γνώσει του ΟΗΕ. Σκοπός των επεμβάσεων είναι η επίλυση των διαφορών, η στήριξη του άμαχου πληθυσμού, η διαχείριση ανθρωπιστικών κρίσεων και η επαναφορά της ειρήνης. Ο τρόπος, ωστόσο, της παρέμβασης έχει προβληματίσει τον ΟΗΕ, δηλαδή πότε χρειάζεται μια στρατιωτική επέμβαση, για πόσο χρονικό διάστημα και αν θα επιχειρηθεί μια αναδόμηση των πολιτειακών δομών όπως και της κοινωνίας, κυρίως στα λεγόμενα «αποτυχημένα κράτη».¹³⁷

Οι Μορφές Πολέμου στον 21^ο Αιώνα

Από την άλλη πλευρά, η διεθνής κοινότητα στις αρχές του 21ου αιώνα ήρθε αντιμέτωπη με νέες μορφές πολέμου και πλέον έχει κληθεί να τις διαχειριστεί και να τις αντιμετωπίσει. Τα χαρακτηριστικά των πολέμων έχουν διαφοροποιηθεί σε σχέση με των προηγούμενων αιώνων, ακόμα και δεκαετιών. Συνήθως πρόκειται για μικρές ομάδες ενόπλων ή ανταρτών που συγκροούνται είτε μεταξύ τους είτε εναντίον της εκάστοτε κυβέρνησης. Διακρίνονται από ανθεκτικότητα και χρονική διάρκεια, κάτι

¹³⁷ Stanley Hoffmann (1995) The politics and ethics of military intervention, *Survival: Global Politics and Strategy*, 37:4, σελ. 29 - 49

που οδηγεί το μεγαλύτερο μέρος των θυμάτων από τις συγκρούσεις να είναι άμαχοι, λόγω των ανθρωπιστικών κρίσεων. Ακόμη, ο πόλεμος έχει απομακρυνθεί μερικώς από τα χέρια των κρατών και τον έχουν αναλάβει παρακρατικές οργανώσεις και ιδιώτες. Στα κράτη που εμφανίζονται οι νέες μορφές πολέμου δεν υπάρχουν ισχυρές κρατικές δομές, άρα και ισχυρή κρατική παρέμβαση, κάτι που οδηγεί ομάδες οπληρχηγών να λυμαίνονται την αγορά της χώρας και να ισχυροποιούνται. Άλλα δύο στοιχεία, είναι η χρήση μικρών και ισχυρών όπλων, καθώς και η στρατολόγηση παιδιών. Σημαντικό χαρακτηριστικό ακόμη είναι τα κύματα προσφύγων και η ανάγκη στήριξης των αμάχων μέσω της αποστολής ανθρωπιστικής βοήθειας.¹³⁸

Τέλος, η Κλιματική Αλλαγή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα σημαντικό αίτιο για τη πρόκληση αναταραχών και αστάθειας. Η ικανότητα διαχείρισης του φαινομένου από τη κάθε χώρα εξαρτάται από τις δομές της και από την ένταση του φαινομένου. Στις περιπτώσεις που είναι ήδη τεταμένες οι σχέσεις εντός μίας κοινωνίας υπάρχει μικρή ανεκτικότητα και τότε ξεσπά κρίση και εμφύλια σύγκρουση. Τέτοιες κοινωνίες μπορούμε να εντοπίσουμε στην Υποσαχάρια Αφρική, την Κεντρική Ασία και την Νότιο Ασία. Με βάση τους δείκτες του φαινομένου, μόλις δέκα κράτη στην Αφρική δεν έχουν καταγραφεί στις περιοχές υψηλού κινδύνου (Αλγερία, Μπενίν, Μποτσουάνα, Γκάνα, Λεσόθο, Μαυρίκιος, Μαρόκο, Ναμίμπια, Νότιος Αφρική και Τυνησία). Το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής οδηγεί σε αλλαγές στη συμπεριφορά του καιρού, στην αύξηση των θαλάσσιων επιπέδων και σε φυσικές καταστροφές. Στις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής παρατηρούνται παρατεταμένες ξηρασίες, ενώ στη Βόρειο Αφρική παρατηρούνται έντονες βροχοπτώσεις.¹³⁹

Έχοντας περιγράψει τη διαμόρφωση της Ευρώπης και της διεθνούς κοινότητας μέχρι τον 21^ο αιώνα, θα πρέπει να τεθεί το ερώτημα ποιά είναι η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στις νέες απειλές για την ασφάλεια και την ειρήνη της ευρωπαϊκής περιφέρειας;

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Κανονιστική Δύναμη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χαρακτηριστεί ως Κανονιστική Δύναμη, διότι θεωρείται ότι μέσα από τη δράση της προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη

¹³⁸ Χερφριντ Μυνκλερ, Οι Νέοι Πόλεμοι, Νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2005, σελ. 32 – 116

¹³⁹ Yearbook of European Security 2015, European Union Institute for Security Studies (EUISS), σελ. 15 – 22

δικαιοσύνη. Πράγματι, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι δομημένη με βάση τη δημοκρατική αρχή και το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στον Τίτλο II στις *Διατάξεις Περί Δημοκρατικών Αρχών* της ΣΕΕ γίνεται αναφορά στην Αρχή της Ισότητας των Πολιτών (άρθρο 9 ΣΕΕ/Λ), στη θεμελίωση της λειτουργίας της Ένωσης στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, στο αναφαίρετο δικαίωμα συμμετοχής όλων των πολιτών της ΕΕ στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης, στην εκπροσώπηση των πολιτών της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στη σημασία των πολιτικών κομμάτων και των εθνικών κοινοβουλίων για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνείδησης και βούλησης (άρθρο 10 ΣΕΕ/Λ), στον ανοιχτό και διαφανή διάλογο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και τέλος, στη δυνατότητα των πολιτών της Ένωσης, με τη συλλογή ενός εκατομμυρίου υπογραφών, να καλέσουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλλει προτάσεις για την υιοθέτηση νομικής πράξης (άρθρο 11 ΣΕΕ/Λ). Αυτό το επιχείρημα γίνεται σαφές και από τις προϋποθέσεις ένταξης των υποψήφιων κρατών – μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 49 ΣΕΕ), όπως και από την υπογραφή του *Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Έχει χαρακτηριστεί ως Κανονιστική Δύναμη (Normative) η ΕΕ καθώς θεωρείται πως λειτουργεί απελευθερωμένη από επιθετικότητα και από τα συμφέροντα των κρατών – μελών της, με κύριο στόχο της τη διαχείριση και την επίλυση κρίσεων, σεβόμενη τα ανθρώπινα δικαιώματα. Από την άλλη πλευρά, η ΕΕ έχει χαρακτηριστεί, μέσα από τις στρατιωτικές και πολιτικές επιχειρήσεις της, ως ήπια εξισορροπητική δύναμη των ΗΠΑ.¹⁴⁰

Η ιδέα της Ευρώπης ως μια Κανονιστική Δύναμη ανήκει στον Ian Manners, όταν τη δεκαετία του 1970 χρησιμοποίησε αυτόν τον όρο για να περιγράψει τη θέση της Ευρώπης κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η ΕΕ θεωρείται μια δύναμη που χαίρει τη στήριξη της κοινής γνώμης διεθνώς, θεωρώντας την ως ειρηνοποιό ή ως ηθικό διεθνή παράγοντα. Επίσης, σύμφωνα με τον Manners, η ΕΕ θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι αποτελεί μια ηγεμονική δύναμη που καθοδηγείται από τα συμφέροντα των ισχυρότερων κρατών – μελών της, ωστόσο καταρρίπτει αυτή την κριτική αναφέροντας ότι η ΕΕ επιδιώκει: πρώτον, την ευρωπαϊκή των κρατών – μελών και δεύτερον την παραγωγή ενός ελκυστικού μοντέλου διακυβέρνησης μέσα από στρατηγικές που συμφωνούν όλοι.¹⁴¹

Μία από τις βασικές στρατηγικές της ΕΕ που αντιπροσωπεύει το ανωτέρω επιχείρημα είναι η «Πολιτική Γειτονίας», η οποία υιοθετήθηκε το 2004, αφού πρώτα

¹⁴⁰ Andrew Glencross, *Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2015, σελ. 348 - 352

¹⁴¹ Richard G. Whitman, *Normative Power Europe*, Palgrave Macmillan, New York, 2011, σελ. 106 - 125

είχε εκφραστεί ως επιθυμία από το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 2002. Το αρχικό κείμενο αναφέρει ότι είναι χρέος της ΕΕ να ενθαρρύνει την κοινωνική συνοχή και οικονομική δυναμική, όχι μόνο των κρατών – μελών της ή των υποψηφίων προς ένταξη κρατών, αλλά και των όμορων κρατών της Ένωσης. Στο κείμενο τονίζεται η σημασία της σταθερότητας και της ευημερίας εντός και εκτός της Ένωσης. Επίσης, μέσα από αυτή τη πολιτική σκοπός είναι η ενίσχυση των σχέσεων της με τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία, τη Μολδαβία, το Ισραήλ, την Ιορδανία, το Λίβανο, το Μαρόκο, τη Παλαιστίνη και τη Τυνησία. Η Πολιτική Γειτονίας, όπως εκφράζεται στο κείμενο δεν αφορά τα κράτη που αναμένεται να ενταχθούν στην ΕΕ, οπότε εξαιρούνται η Τουρκία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία και τα Δυτικά Βαλκάνια. Με αυτή τη σκέψη, θα πρέπει να δοθεί η ευκαιρία σε αυτές τις χώρες να έχουν πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά και στην ελευθερία κινήσεως που ισχύει στην Ένωση.¹⁴²

Η τελευταία δημοσίευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2014, σχετικά με τις εξελίξεις στη Πολιτική Γειτονίας, περιγράφει τη σημερινή κατάσταση όσον αφορά την ασφάλεια, την ευημερία και τις σχέσεις με τα γειτονικά κράτη της ΕΕ. Τονίζει αρχικά ότι η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας στοχεύει στην ανάπτυξη ιδιαίτερων σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και των γειτονικών της κρατών. Στέκεται το κείμενο στη σημασία των μεταρρυθμίσεων που έλαβαν μέρος στις χώρες αυτές, καθώς και στις κρίσεις που σημειώθηκαν, περιγράφοντας τις πολιτικές και οικονομικές απειλές για την εσωτερική και περιφερειακή της ασφάλεια.

Το κείμενο αναλύει τις εξελίξεις σε αυτές τις χώρες όσον αφορά την προώθηση της κοινωνίας των πολιτών, τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, την οικονομική ανάπτυξη, την ανάπτυξη των διμερών τους σχέσεων, τη μεταναστευτική ροή, την οικονομική τους στήριξη από ευρωπαϊκά κονδύλια, την επιμέρους συνεργασία τους σε τομείς της κοινωνίας και της πολιτείας, και τέλος τις μεταρρυθμίσεις στο τομέα ασφάλειας και ειρηνικής επίλυσης διαφορών.¹⁴³

Τίθεται ωστόσο ένα ηθικό ερώτημα γύρω από τις αποστολές της ΕΕ σε τρίτες χώρες, το πως θα μπορούσε δηλαδή μία Κανονιστική Δύναμη, να πραγματοποιεί επιχειρήσεις με στρατιωτικά και πολιτικά μέσα συγχρόνως. Η έλλειψη ενός

¹⁴² Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework For Relations With Our Eastern And Southern Neighbours, Communication From The Commission To The Council And The European Parliament, Brussels, 11.3.2003 COM(2003) 104 Final, σελ. 3 – 5

¹⁴³ Neighbourhood at the Crossroads: Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2013, Joint Communication To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, Brussels, 27.3.2014 JOIN(2014) 12 final, http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2014/joint_communication_en.pdf

ευρωπαϊκού δόγματος ασφαλείας είναι ένας από τους βασικούς λόγους που εγείρεται αυτό το ερώτημα. Το αντεπιχείρημα θα μπορούσε να είναι ότι στη περίπτωση της ΕΕ τα στρατιωτικά μέσα χρησιμοποιούνται μόνο για τους σκοπούς των επιχειρήσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παρά την έλλειψη ενός ευρωπαϊκού δόγματος ασφαλείας, θα μπορούσαμε να εξαγάγουμε συμπεράσματα από τις στρατηγικές που ακολούθησε η ΕΕ στις επιχειρήσεις της. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις σύμπραξης ή επέμβασης σε τρίτη χώρα έχει προηγηθεί αίτημα από τον ΟΗΕ, ενώ και κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων οι αρχές της ΕΕ βρίσκονται σε άμεση επικοινωνία με τον ΟΗΕ. Επίσης, κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων Artemis και EUFOR RD Congo υποστηρίχθηκαν οι θεμελιακές αρχές της ΕΕ, δηλαδή η επίτευξη της ειρήνης, η ειρηνική επίλυση διαφορών και οι αρχές της δημοκρατίας. Αυτό φάνηκε και στις επιχειρήσεις EUPOL Kinshasa και EUPOL RD Congo, από την εκπαίδευση που παρείχε η ΕΕ στους αστυνομικούς του Κονγκό, τονίζοντας σε πολύ μεγάλο βαθμό τη σημασία του σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέλος, στη περίπτωση της επιχείρησης Artemis, οι ευρωπαϊκές δυνάμεις δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την επιστροφή των προσφύγων σε ένα ασφαλές περιβάλλον στη περιοχή Μπούνια.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Richard G. Whitman, *Normative Power Europe*, Palgrave Macmillan, New York, 2011, σελ. 106 - 117

Επίλογος

Σκοπός της Διπλωματικής Διατριβής ήταν η ανάλυση του μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ με σκοπό την Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Ασφάλεια. Αρχικά έπρεπε να οριστεί τι εννοούμε κρίση. Κάθε θεωρία που χρησιμοποιήθηκε πρόσθεσε και μια παραπάνω σημασία και έννοια στο τι μπορεί να είναι κρίση. Ωστόσο, όλοι οι θεωρητικοί καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα, ότι μετά το ξέσπασμα μίας κρίσης ακολουθεί η αλλαγή του Status Quo και ότι αίτιο της κρίσης βρίσκεται στη δομή του συστήματος. Ο Αριστοτέλης τονίζει τη σημασία του Συντάγματος και της Δικαιοσύνης για τη διατήρηση του καθεστώτος. Ο Rousseau μίλησε για τη σημασία της εύρυθμης λειτουργίας της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας για να μπορέσει να διατηρηθεί ένα καθεστώς, ενώ τόνισε και τη σημασία της ισότητας μεταξύ των πολιτών. Ενώ, ο Habermas, όπως και ο Waltz εστίασαν στην αδυναμία του κράτους να επιλύσει τα προβλήματα της κοινωνίας. Εξίσου και ο Bull μίλησε για τη σημασία της ευημερίας εντός των κοινωνιών ώστε να διατηρηθεί η σταθερότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρήθηκε μια ιστορική αναδρομή καταγράφοντας τα κυριότερα στάδια της ανάπτυξης της ΚΕΠΠΑ από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ μέχρι σήμερα. Το σημαντικότερο στοιχείο που μπορεί κάποιος να συμπεράνει από τις αποφάσεις της ΕΕ για τη διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ είναι ότι πλέον μπορεί να δράσει αυτόνομα, χωρίς τη συνδρομή απαραίτητα του ΝΑΤΟ. Επίσης, η ΕΕ απέκτησε νομική προσωπικότητα έχοντας τη δυνατότητα να αποστέλει εκπροσώπους σε τρίτες χώρες. Υπό αυτά τα δεδομένα η ΕΕ είναι ικανή να αναπτύξει μια σειρά από μηχανισμούς διπλωματικής, οικονομικής, εμπορικής και στρατιωτικής φύσεως για την άσκηση πίεσης και την προάσπιση των συμφερόντων της ΕΕ σε τρίτες χώρες. Η Ρήτρα Αμοιβαίας Συνδρομής, η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία και η Ρήτρα Αλληλεγγύης απετέλεσαν, όπως και τα ανωτέρω, δομικές αλλαγές για την πορεία της ΕΕ προς την Ομοσπονδοποίηση. Όσον αφορά τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τις πολιτικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις η υποχρεωτική συναίνεση από γνωμοδοτικά και εκτελεστικά όργανα, παρά τις αρχικές πιέσεις ορισμένων κρατών – μελών για τη συμμετοχή ή όχι σε μια επιχείρηση, εν τέλει δίνει πράγματι την αίσθηση της από κοινού απόφασης των οργάνων της ΕΕ.

Στο τρίτο κεφάλαιο τονίζεται η γεωπολιτική σημασία της Αφρικής για την ΕΕ, η οποία φάνηκε από την επιθυμία της ΕΕ να συγκροτήσει ένα πλαίσιο

συνεργασίας με την Αφρική και από τη πρόθεσή της να στηρίξει τα αδύναμα καθεστώτα της ηπείρου. Επίσης, είναι λογικό ότι μια παρατεταμένη κρίση στην Αφρική θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την περιφερειακή ασφάλεια της ΕΕ.

Στο τέταρτο Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις επιχειρήσεις Artemis, EUFOR RD Congo και στην επιχείρηση EUFOR Tchad/RCA. Η περίπτωση της Περιοχής των Μεγάλων Λιμνών κατέδειξε τη δυναμική της ΕΕ να επεμβαίνει σε δύσβατες περιοχές, παρά τις δυσκολίες ανεφοδιασμού των δυνάμεων που επιχειρούσαν. Από τις αποστολές, που χρησιμοποιήθηκαν ως παραδείγματα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι είχαν επιλεγεί από την ΕΕ με ιδιαίτερη προσοχή. Συνήθως επιχειρούσαν και άλλες δυνάμεις στη κάθε χώρα ταυτόχρονα, ενώ και οι στρατηγικές επιλογές της ΕΕ στηρίζονταν σε θεμελιώδεις αξίες και αρχές σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η χρονική διάρκεια των επιχειρήσεων διαρκούσε το πολύ έναν χρόνο και για την παραμονή των στρατευμάτων θα έπρεπε κάθε φορά να υιοθετηθεί νέα Κοινή Δράση. Με αυτόν τον τρόπο, η ΕΕ πράγματι διατήρησε σε μεγάλο βαθμό μια ουδέτερη στάση κατά τη διαχείριση των κρίσεων.

Τα προβλήματα που αντιμετώπισε ωστόσο η ΚΕΠΠΑ στο επιχειρησιακό περιβάλλον είναι: η αδυναμία επιτυχούς συνεργασίας με τις κυβερνήσεις των κρατών – υποδοχών της αποστολής και η αδυναμία επιχείρησης σε μεγάλες περιοχές, επιλέγοντας συνήθως μία – δύο πόλεις ως επιχειρησιακό περιβάλλον. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αποτυχία εξασφάλισης ακόμα και μέσα από επιτυχημένες αποστολές, για παράδειγμα Artemis, της σταθερότητας σε ολόκληρη την επικράτεια μίας χώρας και εν τέλει την επαναφορά της σε καθεστώς κρίσης μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Στη περίπτωση των πολιτικών επιχειρήσεων της ΕΕ η πολυετής προσπάθεια της ΕΕ να συγκροτήσει και να εκπαιδεύσει το Ενιαίο Αστυνομικό Σώμα του Κονγκό δεν είχε πολύ μεγάλη επιτυχία, όπως φάνηκε και στην ανάλυση των επιχειρήσεων EUPOL Kinshasa και EUPOL DR Congo στο πέμπτο κεφάλαιο. Η ΕΕ έβρισκε εμπόδιο στη συνεργασία της με τη κυβέρνηση και με τη τοπική πολιτική σκηνή. Αντιθέτως, η περίπτωση EUAVSEC South Sudan αποτελεί μια επιτυχημένη επιχείρηση εκπαιδύοντας το προσωπικό του αεροδρομίου και του αρμόδιου υπουργείου. Παρά τις εντάσεις που ξέσπασαν στο Νότιο Σουδάν, εν τέλει επετεύχθη η εκκευρία μεταξύ των μερών.

Στο έκτο κεφάλαιο μπορούμε εύκολα να συμπεράνουμε μέσα από την ανάλυση των προϋπολογισμών για τη ΚΕΠΠΑ από το 2005 έως το 2013 ότι αν και έχει αυξηθεί θεαματικά ο προϋπολογισμός της μέσα σε μία μόλις δεκαετία, το

μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών βαρών το επωμίζονται συγκεκριμένες χώρες, όπως είναι η Γαλλία, η Μ. Βρετανία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία κτλ. Αυτό συμβαίνει λόγω της εθελοντικής συμμετοχής των κρατών – μελών στις επιχειρήσεις, σύμφωνα με το άρθρο 44 της Συνθήκης της Λισαβόνας. Ενώ, σημαντικός είναι και ο αριθμός των τρίτων χωρών που παίρνουν μέρος στις αποστολές, με τη Τουρκία, την Ελβετία και τη Νορβηγία να έχουν τις περισσότερες συμμετοχές.

Σημαντικό στοιχείο, όπως είδαμε και στις επιχειρήσεις, είναι σε αυτό το σημείο ότι η σύγκρουση των συμφερόντων των κρατών – μελών της ΕΕ, όπως και ο συσχετισμός δυνάμεων στη διεθνή πολιτική σκηνή σε μια δεδομένη στιγμή, μπορεί να διαμορφώσει την απόφαση της επέμβασης της ΕΕ ή όχι σε μια χώρα και να καθορίσει τη φύση της επιχείρησης.¹⁴⁵

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο τονίστηκε η σημασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων για την Ευρώπη και για την ίδια την υπόσταση της ΕΕ. Υπό αυτό το πρίσμα, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ΕΕ, θεωρείται από τις υπόλοιπες χώρες ως μια ήπια δύναμη που μπορεί να παρέμβει για τη διαχείριση μιας κρίσης χωρίς να δεχθεί τη διεθνή κατακραυγή, λόγω κυρίως του κανονιστικού της χαρακτήρα.

Συμπερασματικά, η ΕΕ θα μπορούσε να ξεπεράσει τα παραπάνω προβλήματα μέσω της Συλλογικής Προσέγγισης (Comprehensive Approach) της ΚΕΠΠΑ που υλοποιείται τα τελευταία χρόνια. Η Συλλογική Προσέγγιση περιλαμβάνει όλα τα στάδια μίας κρίσης, δίνοντας έμφαση στην έγκαιρη και προληπτική προετοιμασία του στρατηγικού σχεδιασμού της διαχείρισης κρίσεων. Παράλληλα μπορούν ταυτόχρονα να συνεισφέρουν οι 139 διπλωματικές αντιπροσωπείες της ΕΕ, οι Ειδικοί Απεσταλμένοι της Ένωσης καθώς και τα 28 κράτη της Ε.Ε..¹⁴⁶

¹⁴⁵ Mark Furness, Let's Get Comprehensive, European Union Engagement in Fragile and Conflict-Affected Countries, German Development Institute, Discussion Paper, 5/2014, σελ. 26 - 36

¹⁴⁶ The EU's comprehensive approach to external conflict and crises, Joint Communication to the European Parliament and the Council, Brussels, 11.12.2013 JOIN(2013) 30 final, http://www.eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131211_03_en.pdf

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 2.1 Διμερείς Συμβάσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες στο Πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ.....	36
Πίνακας 6.1 Προϋπολογισμός της ΚΕΠΠΑ 2005 – 2014.....	66
Πίνακας 6.2 Συμμετοχή Τρίτων Χωρών στη ΚΕΠΠΑ.....	74

Λίστα Χαρτών

Χάρτης 2.1 Αποστολή Ειδικών Εκπροσώπων της ΕΕ σε Τρίτες Χώρες.....	33
Χάρτης 2.2 Κυρώσεις της ΕΕ προς Τρίτες Χώρες το 2014.....	34
Χάρτης 4.1 Γεωγραφική Θέση των Κυβερνητικών στρατευμάτων και των Ανταρτών.....	43
Χάρτης 4.2 Αποστολή EUFOR RD Congo.....	48
Χάρτης 4.3 Αποστολή EUFOR Tchad – RCA.....	52
Χάρτης 5.1 Αποστολή EUPOL RD Congo.....	60
Χάρτης 5.2 Επικράτεια του Νοτίου Σουδάν.....	63
Χάρτης 5.3 Η Περιοχή Συγκρούσεων στο Νότιο Σουδάν.....	65

Λίστα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1. Κύκλος της Αλλαγής στη Διεθνή Πολιτική.....	11
Διάγραμμα 1.2. Οι Φάσεις μίας Κρίσης.....	15
Διάγραμμα 2.1 Η Πορεία προς τη ΚΕΠΠΑ (1949 – 2002).....	21
Διάγραμμα 2.2 Η Πορεία προς τη ΚΕΠΠΑ (2003 – 2015).....	24
Διάγραμμα 2.3 Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων της ΕΕ.....	26
Διάγραμμα 2.4. Ο Κύκλος μίας Κρίσης στα πλαίσια της ΕΕ.....	26
Διάγραμμα 2.5 Οργανόγραμμα των Battlegroups.....	28
Διάγραμμα 2.6 Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων στο Πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ.....	31
Διάγραμμα 2.7 Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων για Πολιτικές Επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ.....	32
Διάγραμμα 6.1: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2005.....	67
Διάγραμμα 6.2: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2005.....	68
Διάγραμμα 6.3: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2006 & 2007.....	68
Διάγραμμα 6.4: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2006 & 2007.....	69
Διάγραμμα 6.5: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2007 & 2008.....	69
Διάγραμμα 6.6: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2007 & 2008.....	70
Διάγραμμα 6.7: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2009 & 2010.....	70
Διάγραμμα 6.8: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2009 & 2010.....	71
Διάγραμμα 6.9: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2011 & 2012.....	71
Διάγραμμα 6.10: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2011 & 2012.....	72
Διάγραμμα 6.11: Συνολικό Κόστος Επιχειρήσεων ανά Χώρα 2012 & 2013.....	72
Διάγραμμα 6.12: Συμμετοχή σε Αποστολές ανά Χώρα 2012 & 2013.....	73

Πρωτογενείς Πηγές

Ελληνικά

Από το Κάιρο στη Λισαβόνα – Στρατηγική εταιρική σχέση ΕΕ -Αφρικής, Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Βρυξέλλες, 27.6.2007 COM(2007) 357 τελικό, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:r13009>

Απόφαση 2012/312/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2012 σχετικά με την αποστολή CSDP της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Νότιο Σουδάν για την Εναέρια Ασφάλεια του Νοτίου Σουδάν (EUAVSEC — South Sudan)

Απόφαση του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 2010 για τον καθορισμό της οργάνωσης και της λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (2010/427/ΕΕ), http://www.eeas.europa.eu/background/docs/eeas_decision_en.pdf

Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Ιανουαρίου 2001 για τη σύσταση της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/79/ΚΕΠΠΑ), για τη σύσταση του Στρατιωτικού Επιτελείου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/80/ΚΕΠΠΑ), για τη σύσταση της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001/79/ΚΕΠΠΑ)

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι, Έκθεση της Προεδρίας για την ΕΠΑΑ, παράρτημα IV, 11 – 12 Δεκεμβρίου 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/hel1_el.pdf

Κοινή Δράση 2004/847/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 2004 για την Αστυνομική Αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κινσάσα (ΛΔΚ) όσον αφορά την Ενοποιημένη Αστυνομική Μονάδα (EUPOL «Κινσάσα»)

“Μια Ασφαλής Ευρώπη σε Έναν Καλύτερο Κόσμο” Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2003, <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIHEL.pdf>

Προεδρικό Διάταγμα Αριθμ. 63/2005 «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα», άρθρο 61, 62, http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomothesia/pd63_05.htm

Συνθήκη της Νίκαιας (2001/C 80/01) https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_nice.pdf

Ξένα

A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003, <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

A Strategic Framework for the Great Lakes Region, Joint Communication to the Council, Council of the European Union, JOIN(2013) 23 final, 19 June 2013, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011396%202013%20INIT>

Common Security and Defence Policy, EU Battlegroups, Updated April 2013, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf

- Council Decision 2001/78/CFSP of 22 January 2001, setting up the Political and Security Committee,*
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/1_02720010130en00010003.pdf
- Council Decision 2008/101/CFSP of 28 January 2008 on the launching of the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)*
- Council Decision 2013/467/CFSP of 23 September 2013 amending and extending Decision 2010/576/CFSP on the European Union police mission undertaken in the framework of reform of the security sector (SSR) and its interface with the system of justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)*
- Council Joint Action 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency,* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:r00002>
- Council Joint Action 2006/319/CFSP of 27 April 2006, on the European Union military operation in support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) during the election process,*
[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/monuc-jo_1_116\(2006\)_monuc-jo_1_116\(2006\)_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/monuc-jo_1_116(2006)_monuc-jo_1_116(2006)_en.pdf)
- Council Joint Action 2007/677/CFSP of 15 October 2007 on the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic*
- Council Joint Action 2008/38/CFSP of 20 December 2007, amending Joint Action 2007/405/CFSP on the European Union police mission undertaken in the framework of reform of the security sector (SSR) and its interface with the system of justice in the Democratic Republic of the Congo (EUPOL RD Congo)*
- Council of the European Union, ‘Common Security and Defence Policy’,*
<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?id=268&lang=en>
- Darfur Peace Agreement,* <http://www.un.org/zh/focus/southernsudan/pdf/dpa.pdf>
- EU Council Decision 2001/79/CFSP of 22 January 2001, setting up the Military Committee of the European Union,*
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/1_02720010130en00040006.pdf
- EU – NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus,*
<https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>
- EU Police Mission for the DRC (EUPOL RD Congo), Factsheet, Updated: September 2009*
 EUPOL RDC/06, <https://www.consilium.europa.eu>
- EU Strategy for Africa, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee of 12 October 2005 - EU Strategy for Europe: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa’s development [COM(2005) 489 final – Not published in the Official Journal],*
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:r12540>
- EUAVSEC’s mandate ended 17th January 2014, European Union External Action Press Release,* <http://www.eeas.europa.eu>

- European Council Agreement (EU SOFA) (2003/C 321/02)*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42003A1231\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42003A1231(01))
- European Union Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level*, Council Doc 10687/08, Brussels, 16 June 2008, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010687%202008%20INIT>
- Global And Inclusive Agreement On Transition In The Democratic Republic of The Congo*, Signed In Pretoria (Republic Of South Africa) On 16 December 2002, Annex V Security Issues, article 2, <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/peace/DRC%2020021216.pdf>
- Helsinki European Council 10 And 11 December 1999, Presidency Conclusions*, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm
- Joint Declaration Issued at the British-French Summit, Saint-Malo, France, 3-4 December 1998*, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsupload/French-British%20Summit%20Declaration,%20Saint-Malo,%201998%20-%20EN.pdf>
- Lessons from the EUPOL Kinshasa Mission*, Council of the European Union, Brussels, 6 May 2010, 11034/1/08 Rev 1 Ext 1, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2011034%202008%20REV%201%20EXT%201>
- Neighbourhood at the Crossroads: Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2013*, Joint Communication to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, Brussels, 27.3.2014 JOIN(2014) 12 final, http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2014/joint_communication_en.pdf
- Operation Plan (Oplan) for the EU Police Mission in Kinshasa (Drc), EUPOL Kinshasa*, Council of the European Union, Brussels, 21 April 2010, 13 January 2005, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%205364%202005%20REV%203>
- Petersberg Declaration, Western European Union*, Council of Ministers, Bonn, 19 June 1992, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>
- S/RES/1493 (2003), Adopted by the Security Council at its 4797th meeting, on 28 July 2003, Situation of human rights and the activities of the United Nations Joint Human Rights Office in the Democratic Republic of the Congo, Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, A/HRC/30/32, 27 July 2015*, <http://www.exportctrl.mod.gov.il/NR/rdonlyres/D2C8F9A2-1FEC-4D4F-8B19-793156B4C180/0/Kongo.pdf>
- The EU's comprehensive approach to external conflict and crises*, Joint Communication to the European Parliament and the Council, Brussels, 11.12.2013 JOIN(2013) 30 final, http://www.eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131211_03_en.pdf
- The EU monitoring Mission (EUMM, 1991 – 2007), deploys to the Western Balkans and EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM Moldova and Ukraine) were/are conducted by EU Commission.*
- Treaty of Amsterdam, Treaty Of Amsterdam Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts*, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

Treaty of Lisbon, Amending The Treaty On European Union And The Treaty Establishing The European Community (2007/C 306/01), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework For Relations With Our Eastern And Southern Neighbours, Communication From The Commission To The Council And The European Parliament, Brussels, 11.3.2003 COM(2003) 104 Final, http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf

Δευτερογενείς Πηγές

Συγγράμματα

Ελληνικά

Παπαναστασόπουλος Ν. *Η διαχείριση Κρίσεων στην ελληνική εξωτερική και αμυντική πολιτική*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2015

Παπαστάμκος Γ. Γκίκας Β. Λιάκουρας Π. *Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002

Παρίσης Ι. *Η Ευρώπη της Αμυνας*, Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010

Σεραφετινίδου Μελίνα. *Εισαγωγή στην Πολιτική Κοινωνιολογία*, Gutenberg, Αθήνα, 2006

Χριστοδουλίδης Θ. *Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004

Χρυσόγονος Κώστας. *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2002

Ξένα

Aristotle. *Politics*, VI.4, 1319b, 3, C.D.C. Reeve, Hackett Publishing Company, USA, 1998

Barton L. *Crisis in organizations: Managing and Communicating in the Heat of Chaos*, Cincinnati, Ohio, South – Western, 1993

Belachew Gebrewold. *Anatomy of Violence, Understanding the Systems of Conflict and Violence in Africa*, Ashgate, Surrey, 2009

Braudel Fernand. *Γραμματική των Πολιτισμών*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2001

Brecher M. *Crises in World Politics: Theory and Reality*, Pergamon Press Ltd, Oxford, 1993

Brzezinski Zbigniew. *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, Αθήνα, 1998

Bull Hedley. *The Anarchical Society*, Palgrave, London, 2002

Foster H. D. *Disaster Planning: Preservation of Life and Property*. New York, Springer – Verlag, 1980

Gilpin Robert. *War and Change in World Politics*, Cambridge University, USA, 1981

- Glencross Andrew. *Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2015
- Habermas Jurgen. *Legitimation Crisis*, Thomas McCarthy, Polity Press, Oxford, 1992
- Heath Robert. *Διαχείριση Κρίσεων*, Εκδόσεις Γκιούρδας, Αθήνα, 1998
- Herfried Munkler. *Οι Νέοι Πόλεμοι, Νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2005
- Heywood Andrew. *Εισαγωγή στην Πολιτική*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2006
- Homan Kees. 'Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo,' in *European Commission: Faster and more united? The debate about EU's crisis response capacity*, Office for Official Publications of the European Communities, May 2007
- Kant Immanuel. *Toward Perpetual Peace and Other Writings on Politics, Peace, and History*, Yale University Press New Haven and London, 2006
- Kissinger Henry. *Διπλωματία*, Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη, Αθήνα, 1995
- Lefebvre Georges. *Γαλλική Επανάσταση*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2004
- Makinder Halford J. *Democratic Ideals and Reality*, Henry Holt and Company, New York, 1919
- Martin Mary and Kaldor Mary. *The European Union and Human Security*, Routledge, New York, 2009
- Nye Joseph. *The Power to Lead*, Oxford University Press, New York, 2008
- Olsson Stefan. *Crisis Management in the European Union*, Springer, New York, 2009
- Rousseau Jean – Jacques. *The Social Contract*, Christopher Befts, Oxford University Press, New York, 1999
- _____. *The Universal Atlas of the World Africa Political*, The Times, London, 2008
- Waltz Kenneth N. *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2011
- Watson Adam. *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010
- Whitman Richard G. *Normative Power Europe*, Palgrave Macmillan, New York, 2011
- Vandervort Bruce. *Wars of Imperial Conquest in Africa 1830 – 1914*, UCL Press, London, 1998

PDF

- _____. *Amnesty International Report 2014/15, Democratic Republic of the Congo*, <https://www.amnesty.org/en/countries/africa/democratic-republic-of-the-congo/report-democratic-republic-of-the-congo/>

- Asseburg Muriel, Kempin Ronja. *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence?*, SWP Research Paper, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, December 2009, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2009_RP14_ass_kmp_ks.pdf
- Björkdahl Annika, Strömvik Maria. *The Decision – Making Process Launching an ESDP Crisis Management Operation*, Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS Brief, Copenhagen, April 2008, www.diis.dk
- Coghlan Ben, Brennan Rick, Ngoy Pascal, Dofara David, Otto Brad, Stewart Tony. *Mortality in the Democratic Republic of Congo: Results from a Nationwide Survey*, International Rescue Committee, April - July 2004, https://www.rescue.org/sites/default/files/migrated/resources/DRC_MortalitySurvey2004_RB_8Dec04.pdf
- _____. *Common Foreign and Security Policy structures and instruments after the entry into force of the Lisbon Treaty*, EPLO Briefing Paper 1/2012, April 2012, http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/Working%20Groups/CSDP/EPLO_Briefing_Paper_1-2012_CFSP_After_Lisbon.pdf
- De Melo Palma Hugo. *European by Force and by Will: Portugal and the European Security and Defence Policy*, EU Diplomacy Papers, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, 7 / 2009, <http://aei.pitt.edu/11868/>
- _____. *Eastern Congo: Why Stabilisation Failed Policy Briefing*, International Crisis Group, Africa, Briefing N°91, Kinshasa/Nairobi/Brussels, 4 October 2012. Translation from French, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/b091-eastern-congo-why-stabilisation-failed.pdf>
- _____. *EU Crisis Response Capability Revisited*, International Crisis Group, Brussels, 17 January 2005
- Faria, F. (April 2004), “*Crisis management in sub-Saharan Africa, the role of the European Union*”, Occasional Paper No. 51, The European Union Institute for Security Studies, July 2002, the EU endorsed the concept of “framework nation” as a conceptual basis for the conduct of autonomous EU-led crisis management operations, http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf
- Fruchart Damien. *United Nations Arms Embargoes, Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour, Case study: Democratic Republic of the Congo, 2003–2006*, Stockholm International Peace Research Institute 2007, <http://books.sipri.org/files/misc/UNAE/SIPRI07UNAEprelims.pdf>
- Furness Mark. *Let's Get Comprehensive, European Union Engagement in Fragile and Conflict-Affected Countries*, German Development Institute, Discussion Paper, 5/2014, <http://www.die-gdi.de/en/discussion-paper/article/lets-get-comprehensive-european-union-engagement-in-fragile-and-conflict-affected-countries/>
- Grevi Giovanni, Helly Damien and Keohane Daniel, *EUFOR Tchad/RCA, European Security and Defence Policy, The First Ten Years*, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2009, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf
- Jahier Adrien. *ESDP Operations in the Democratic Republic of Congo: A Realistic Analysis*, CEJISS, November 2010, σελ. 81 – 92, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=124938>

- Major Claudia. *EU-UN cooperation in military crisis management: the experience of EUFOR RD Congo in 2006*, Occasional Paper, European Union Institute for Security Studies, n° 72, September 2008, <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/eu-un-cooperation-in-military-crisis-management-the-experience-of-eufor-rd-congo-in-2006/>
- Moore Sylvie, Price Megan. *The EU's Support to Security System Reform in the Democratic Republic of Congo: Perceptions from the Field in Spring 2010*, Netherlands Institute for International Relations "Clingendael", May 2011, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20110706_cru_publication_smore.pdf
- Plauchut Agathe. *Fin de la Mission EUPOL RD Congo: Quelles Perspectives Sécuritaires À L'approche Des Élections ?* Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité, Bruxelles, 28 Avril 2015, http://www.grip.org/sites/grip.org/files/NOTES_ANALYSE/2015/NA_2015-04-28_FR_A-PLAUCHUT.pdf
- Simón Luis. *Command and control? Planning for EU military operations*, Occasional Paper, European Union Institute for Security Studies, January 2010, issue 81, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Planning_for_EU_military_operations.pdf
- _____. *Yearbook of European Security 2015*, European Union Institute for Security Studies (EUISS), <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/euiss-yearbook-of-european-security-2015/>

Περιοδικά

- Gegout Catherine. 'Causes and Consequences of the EU's military intervention in the Democratic Republic of Congo: A Realist Explanation', *European Foreign Affairs Review*, 10, 2005
- Hoffmann Stanley. *The politics and ethics of military intervention*, *Survival: Global Politics and Strategy*, Volume 37, Issue 4, IISS, 1995
- Mearsheimer John J. *Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War*, *International Security*, International Security, Vol. 15, No. 1, MIT Press, Summer, Sean M. Lynn-Jones, 1990
- Natsios Andrew S.. *Beyond Darfur Sudan's Slide Toward Civil War*, *Foreign Affairs*, may / June 2008
- Sari Aurel. *Status of Forces and Status of Mission Agreements under the ESDP: The EU's Evolving Practice*, *The European Journal of International Law* Vol. 19 no. 1, 2008
- Stearns Jason K.. *Helping Congo Help Itself What It Will Take to End Africa's Worst War*, *Foreign Affairs*, Volume 95, Number 5, September/October 2013
- Straus Scott. *Darfur and the Genocide Debate*, Essay, *Foreign Affairs*, January/February Issue, 2005

_____. The Commonwealth Journal of International Affairs Journal of International Affairs, Rutledge, Published online: 28 Jul 2015

Διαδίκτυο

BBC News (2008) *South Sudan profile - Overview*, Available from:

<http://www.bbc.com/news/world-africa-14069082>

European Union External Action, *Overview of the Ongoing and Complete EU mission and Operations*, Available from: <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>

European Union External Action, *Structures Instruments Agencies/CPCC*, Available from: http://www.eeas.europa.eu/csdp/structures-instruments-agencies/cpcc/index_en.htm

Human Rights Watch, *World Report 2015: Democratic Republic of Congo, Events of 2014*, Available from: <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/democratic-republic-congo>

Human Rights Watch, *World Report 2015, Sudan, Events of 2014*, Available from: <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/sudan>

International Labour Organisation, *Origins and History*, Available from: <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm>

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *Multilateral Peace Missions, EUFOR RD Congo*, <http://conflict.sipri.org>

The Council of the EU, *COREPER I*, Available from: <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/coreper-i/>

The Guardian (2015), *South Sudan leaders sign peace deal*, Available from: <http://www.theguardian.com/world/2015/aug/27/south-sudan-president-salva-kiir-signs-peace-deal-despite-serious-reservations>

United Nations, *UNAMID Background*, Available from: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unamid/background.shtml>

United Nations, *United Nations Mission in the Central African Republic and Chad*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minurcat/background.shtml>

World Vision, *Top humanitarian crises to watch in 2015*, Available from: <http://www.worldvision.org/news-stories-videos/top-humanitarian-crises-2015>

Appendix: Normative and military power in EU peace support operations

Annika Björkdahl

CSDP operation	Nature of Power	Council Joint Action	Duration	Budget**	Number of personnel*	Key Objectives
EU Police Mission in Bosnia Herzegovina (EUPM)	Civilian means to exercise normative power	2002/210/CFSP of 11 Mar. 2002 2005/824/CFSP of 24 Nov. 2005 2007/749/CFSP of 19 Nov. 2007	1 Jan. 2003–31 Dec. 2011	€17, 6 million annual budget	170 police officers + 28 civilian experts	Established after an invitation of the BiH authority and UNSCR 1396, to monitor, mentor and inspect Bosnian police and support the police reform process in order to establish sustainable policing arrangements under BiH ownership in accordance with the best European and international practices
EU Military Operation in the FYROM (Concordia)	Military means to exercise normative and military power	2003/93/CFSP of 27 Jan. 2003 2003/563/CFSP of 29 Jul. 2003	31 Mar. 2003–15 Dec 2003.	€4.7 million annual budget	400 troops	Established at the explicit request of the FYROM government, and through UNSCR 1371 as a follow-up to NATO's mission to contribute to stabilize the security environment in order to allow for the implementation of the August 2001 Ohrid Framework Agreement
EU Military Operation in the DRC (Artemis)	Military means to exercise normative and military power	2003/423/CFSP of 5 Jun. 2003	12 Jun. 2003–1 Sept. 2003	€7 million	Approx. 1500 troops	Interim emergency force to contribute to stabilize the security conditions and improve the humanitarian situation in Bunia established through UNSCR 1484

EU Police Mission in the FYROM (EUPOL/Proxima)	Civilian means to exercise normative power	2003/682/CFSP of 29 Sept. 2003 2004/789/CFSP of 22 Nov. 2004	15 Dec. 2003–14 Dec. 2005	€15 million annual budget	150 police officers and 50 civilian experts	Established through UNSCR 1371 and the invitation of the Macedonian government to monitor, mentor and advise FYROM police to fight organized crime and promote European policing standards
EU Rule of Law Mission to Georgia (EUJUST Themis)	Civilian means to exercise normative power	2004/253/CFSP of 28 Jun. 2004	16 Jul. 2004–14 Jul. 2005	€2,1 million	9 legal experts	Invited by the Georgian government to support, mentor and advise ministers, senior officials and appropriate bodies at the level of the central government in reforming the criminal justice system and to develop a co-ordinated overall approach to the reform process
EU Military Operation in Bosnia Herzegovina (EUFOR Althea)	Military means to exercise military and normative power	2004/570/CFSP of 12 Jul. 2004 2007/720/CFSP of 8 Nov. 2007	2 Dec. 2004–ongoing	€23 million	1.400 troops (2.500 in 2007)	Established through UNSCR 1551, 1575, to keep an appropriate robust military presence to contribute to a safe security environment and to ensure compliance with the Dayton Agreement
EU Police Mission in the DRC (EUPOL Kinshasa)	Civilian means to exercise normative power	2004/847/CFSP of 9 Dec. 2004 2006/ 913/CFSP of 7 Dec. 2006	12 Apr. 2005–30 Jun. 2007	€4.4 million in the planning phase and € 2.1 million for 2007	Approx. 29 police officers	Established through UNSCR 1493 and on a Joint Declaration on UN–EU cooperation in Crisis Management to monitor, mentor and advise on the setting up and initial running of an Integrated Police Unit (IPU) in Kinshasa

ESDP operation	Nature of Power	Council Joint Action	Duration	Budget**	Number of personnel*	Key Objectives
EU Security Sector Reform Mission in DRC (EUSEC RD Congo)	Military means to exercise normative power	2005/355/CFSP of 2 May 2005 2007/406/CFSP of 12 Jun. 2007	8 Jun. 2005–30 Sept. 2012	€12, 6 million for 2010–2011	Approx. 50 military and civilian experts	Established at the request of the DRC government to advise and assist in security sector reform to ensure successful integration of the army in the DRC
EU Rule of Law Mission for Iraq (EUJUST LEX)	Civilian means to exercise normative power	2005/190/CFSP of 7 Mar. 2005, 2006/413/CFSP of 12 Jun. 2006 2007/760/CFSP of 22 Nov. 2007	1 Jul. 2005–30 June 2012	€22.3 million for 2010/2011	Member states (approx 60 staff) provide the training	Following an invitation of the government of Iraq, EUJUST LEX was established to strengthen the rule of law and promote a culture of respect for human rights in Iraq. EUJUST LEX provides training activities for Iraqi rule of law professionals to improve the capacity of the justice system
EU civilian–military supporting action to the AU in the Darfur region in Sudan (AMIS EU supporting action) EU supporting Action for the AU Mission in Somalia (AMISOM)	Civilian–military means to exercise normative power	2005/557/CFSP of 18 Jul. 2005, 2007/245/CFSP of 23 Apr. 2007	18 Jul. 2005–ongoing		Approx. 31 police officers, 6 military experts, 2 military observers, 3 military staff (in 2007)	Established at the request of the President of AU and authorized by UNSCR 1547, 1564, 1575, 1590 to ensure effective EU assistance to support AMIS II and the African Union's political, military and police efforts to address the crisis in Darfur region of Sudan. Recent addition includes a military support element to the African Union Mission in Somalia (AMISOM)

EUSR Border Support Team in Georgia (BST)	Civilian means to exercise normative power	2005/582/CFSP of 28 Jul. 2005 2006/121/CFSP of 20 Feb. 2006 2007/111/CFSP of 15 Feb. 2007	1 Sept. 2005–29 Feb. 2008	3.1 million (financial reference for 1 Mar. 2007–29 Feb. 2008)	6 international officials and 3 local staff	Established at the request of the Georgian government to assist in the development of a strategy for reform of the Georgian Border Guard service and its work in the field
EU Monitoring Mission in Aceh (AMM)	Civilian means to exercise normative power	2005/643/CFSP of 9 Sept. 2005.	15 Sept. 2005–15 Dec. 2006	Total budget for the mission €9.3 + €6 million	80 (36 in Sept. 2006) civilian unarmed personnel	Based on a formal invitation from the government of Indonesia and with the support of the GAM to monitor the implementation of various aspects of the Peace Agreement, such as decommissioning to contribute to a peaceful comprehensive solution to the conflict
EU Border Assistance Mission at Rafah Crossing Point in the Palestinian Territories (EU BAM Rafah)	Civilian means to exercise normative power	2005/889/CFSP of 12 Dec. 2005 2006/773/CFSP of 13 Nov. 2006	24 Nov. 2005–24 May 2011	€7.6 million for May 2010–May 2011	Approx. 13 EU staff and 10 local staff	Based on an agreement on Movement and Access and an invitation from the Palestinian Authority and the Israeli government to monitor, verify and evaluate implementation by the Palestinian authority of the Framework Security and Customs agreement; contribute to monitor the building up of the Palestinian capacity in all aspects of border management of Rafah Crossing Point

ESDP operation	Nature of Power	Council Joint Action	Duration	Budget**	Number of personnel*	Key Objectives
EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EU BAM Moldova/Ukraine)	Civilian means to exercise normative power and military power	2005/776/CFSP of 7 Nov. 2005	30 Nov. 2005–30 Nov. 2011	€24 million for 2007–2009	Over 200 international customs and border officials	Established at the joint request of the Presidents of Moldova and Ukraine to contribute to enhance the Ukrainian and Moldovan capacity for border and customs control and develop better cooperation along the Transnistrian border to reduce illicit cross-border flows
EU Police Advisory Team in FYROM (EUPAT)	Civilian means to exercise normative power	2005/826/CFSP of 24 Nov. 2005	15 Dec. 2005–14 Jun. 2006	€1.5 million	30 police advisors	Continuation of previous mission based on UNSCR 1371 to monitor and mentor the police on priority issues in the field of border police, public peace and order and accountability, the fight against corruption and organized crime, and to contribute to the development of an efficient and professional police service based on European standards of policing
EU Police Mission in the Palestinian Territories (EUPOL COPPS)	Civilian means to exercise normative power	2005/797/CFSP of 14 Nov. 2005	1 Jan. 2006–31 Dec. 2011	€8.25 million annual budget for 2011	53 staff (max. 33 local staff)	Based on an invitation from the Palestinian authority to focus on long-term reform and support, advice and mentor to the Palestinian Authority and the Palestinian Civil Police in establishing sustainable and effective policing arrangements

EU Planning Team in Kosovo (EUPK Kosovo)	Civilian means to assess the potential to exercise normative and military power	2006/304/CFSP of 10 Apr. 2006 2006/623/CFSP of 15 Sept. 2006 2007/744/CFSP of 19 Nov. 2007 2007/778/CFSP of 29 Nov. 2007 2008/228/CFSP of 17 Mar. 2008	2 May 2006–14 Jun. 2008	€76.2 million (financial reference for the period 1 Dec. 2007–31 Mar. 2008)	60 international staff and 40 local staff.	Taking UNSCR 1244 as its point of departure, EUPK is to plan for a smooth transition between the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) and a possible EU crisis management operation in the field of rule of law and other areas that might be initiated by the Council in the context of the future Kosovo status process
EU military mission in support of MONUC to DRC (EUFOR RD Congo)	Military means to exercise normative power	2006/319/CFSP of 27 Apr. 2006 2007/147/CFSP of 27 Feb. 2007	12 Jun. 2006–30 Nov. 2006	€16.7 million financial reference for total cost	Appr. 3000 troops	Based on UNSCR 1672, EUFOR RD Congo is to support the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) to secure the region during the election process
EU Police Mission to Afghanistan (EUPOL Afghanistan)	Civilian means to exercise normative power	2007/369/CFSP of 30 May 2007 2007/733/CFSP of 13 Nov. 2007	17 Jun. 2007 for 3 years	€43.6 million for 2007	160 police, law enforcement and justice experts	Invited by the Afghan authorities, EUPOL Afghanistan is to monitor, mentor, advise and train officials at the level of the Afghan Ministry of Interior, regions and provinces and to contribute to the establishment of sustainable and effective civilian policing arrangements under Afghan ownership and in accordance with international standards

ESDP operation	Nature of Power	Council Joint Action	Duration	Budget**	Number of personnel*	Key Objectives
EU Police Mission in DRC (EUPOL RD Congo)	Civilian means to exercise normative power	2007/405/CFSP of 12 Jun. 2007	1 Jul. 2007–30 Sept. 2011	€6,4 million annual budget	39 police, law enforcement and justice experts	The mission takes over from EUPOL Kinshasa to assist the Congolese authorities to reform and restructure the Police Nationale Congolaise and to the overall Security Sector Reform Process. It is based on UNSCR 1756
EU bridging military operation in Eastern Chad and Northeastern Central African Republic (EUFOR TCHAD/RCA)	Military means to exercise normative and military power	2007/677/CFSP of 15 Oct. 2007	12 months	€99.2 million (financial reference for 12 months)	3.000 troops have been deployed June 2008 (aim is 3.700 troops)	In accordance with UNSCR 1778, the mission is an interim operation to support the multi-dimensional United Nations presence in the East of Chad and in the North-East of the CAR in order to improve security in those regions
EU mission in support of security sector reform in Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau)	Civilian means to exercise normative power	2008/112/CFSP of 12 Feb. 2008	12 months–31 May 2009	€5 650 000 (annually)	21 internationals and 18 locals	In partnership with the local authorities, to provide local authorities with advice and assistance on SSR in the Republic of Guinea-Bissau in order to contribute to creating the conditions for implementation of the National SSR Strategy that is assisting in downsizing/restructuring the Armed Forces and security forces, and developing and articulating capacity-building needs, including training and equipment

EULEX KOSOVO	Civilian means to exercise normative power	2008/124/CFSP of 4 Feb. 2008	4 Feb. 2008 – 14 June 2012	€165 million 2011/2012	1650 international police officers, judges, prosecutors and customs officials and approx. 1100 local staff	To assist the Kosovo institutions, judicial authorities and law enforcement agencies to develop an accountable and independent multi-ethnic justice system, police and customs service, free from political interference in line with internationally recognized standards and European best practices. To monitor, mentor and advise Kosovo institutions on the rule of law. To enhance public order and security whilst retaining certain executive responsibilities, and in the broader field of rule of law, in particular to investigate and prosecute serious and sensitive crimes. In accordance with UNSCR 1244
EU Monitoring Mission (EUMM) in Georgia		2010/480/CFSP/ of 3 Sept. 2010	1 Oct. 2008–14 Sept. 2011	€26, 6 for 2011	300 staff in HQ and field offices	
EUFOR Libya	Military means to exercise normative power	2011/210/CFSP of 1 April 2011	if requested by UN OCHA			To support humanitarian assistance in the region

(Continued)

ESDP operation	Nature of Power	Council Joint Action	Duration	Budget**	Number of personnel*	Key Objectives
EU military mission to contribute to training of Somali Security Forces (EUTM Somalia)	Military means to exercise normative power	2010/197/CFSP of 31 March 2010 2010/96/CFSP of 15 Feb. 2010	7 April 2010	€7 million for 2010–2011	141 troops	Military training mission to contribute to strengthen the Transitional Federal government (TFG) and the institutions of Somalia
EU Naval operation against piracy EUNAVFOR Somalia operation Atlanta	Military means to exercise normative power	2008/851/CFSP of 10 Nov. 2008, 2010/766/CFSP of 7 Dec. 2010	Dec. 2008–12 Dec. 2012	€8.3 millions + individual contributions from contributed states	20 vessels and aircrafts i.e. more than 1.800 military personal	To protect vessels chartered by WFP, merchant vessels and employ necessary measures, incl. the use of force to deter, prevent, intervene to end acts of piracy and armed robbery

* The mandated number of personnel, but in practice this varies during the operations.

** The budgets are mostly the estimated budget to monitor compliance with six-point agreement including troop withdrawal, support normalization and confidence-building.

